

Lestip 1 – door Inge Umans

La maison de Lalla Chama = Dâr Lalâ Châma
[Het huis van Lalla Chama]
Ahmed Taieb el Alj en Nathalie en Alexis Logié (ill.)
Marsam, 2009
ISBN 9789954211106

Vertaling : Barbara Van der Hallen en Mourad Berhili
(Boek uit Marokko, vertaald uit het Frans en Arabisch)

Korte inhoud

De Marokkaanse Lalla Chama woont helemaal alleen in een huis dat ze nooit sluit. Wanneer ze haar zus gaat bezoeken stelt het ene na het andere dier (of voorwerp) haar voor om in de tussentijd haar huis te bewaken. Het schaap, de hond, de naald, de haan, de schorpioen en de kat installeren zich allemaal in en om Lalla Chama's huis. En net dan probeert een dief het huis binnen te dringen. Met vereende krachten bezorgen naald en co hem de schrik van zijn leven... Daarmee vindt de vergevingsgezinde Lalla Chama hem genoeg gestraft, en ze schenkt hem de vrijheid. En het huis? Dat laat Lalla Chama nog altijd open!

Aanzet

Waar woon jij?

Vraag aan de kinderen waar en hoe ze wonen: in een huis, een flat, een boot, een woonwagen...?
Laat hen hun woonst beschrijven. Stel gerichte vragen:

- Hoeveel kamers telt je huis/flat?
- Is er een keuken, een badkamer?
- Heb je een slaapkamer voor jezelf of deel je die met een broer of zus? Hoeveel mensen wonen er in je huis?
- Heb je een tuin of terras?
- Heeft het dak een punt of is het plat?
- Zijn de ramen rond of vierkant?
- Is het een houten of bakstenen huis?
- Heb je een voor- én achterdeur?
- ...

Breng ook boeken mee ter visuele ondersteuning, zoals *Een flat, een hut, een tent: allemaal huizen* (zie: Bibliografie). Bekijk de soorten woningen in het boek, bespreek en vergelijk. In welk soort huis zouden de kinderen graag wonen? Zijn er kinderen die elders hebben gewoond, of familie hebben wonen in een totaal ander soort woning als hier in België? Wat is hetzelfde? Wat is anders? Waarom? Hoe zouden ze zelf graag wonen, later?

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7

Religieuze gebouwen

Om het boek te begrijpen is het belangrijk dat de kinderen weten wat een minaret is. Toon naast foto's van huizen daarom ook foto's van een kerk, een synagoge en een moskee met minaret.

Doorgaans bevat een moskee twee tot vier minaretten, spitse torentjes. Van op die toren roept de muezzin vijf keer per dag op om te bidden.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Voorlezen

Toon daarna de cover van *La maison de Lalla Chama*. Bekijk het huis dat centraal staat afgebeeld. Waar zou dit huis staan? Waarom heeft het kleine ramen? Dikke muren? Ziet het er oud of nieuw uit?

Vertel dat dit verhaal uit Marokko komt, situeer het land even op de wereldkaart. Wie zou er in dit Marokkaanse huis wonen?

Vertel hen dat ze dat nu zullen ontdekken en laat vervolgens de ingesproken versie van het verhaal horen. Zijn er kinderen die Arabisch verstaan? Kunnen zij al verklappen van wie het huis is? Laat Arabisch sprekende kinderen tot slot hun klasgenootjes leren om elkaar in het Arabisch te begroeten. *Hallo* is 'salaam', *Dag* is 'beslama'.

Lees vervolgens de Nederlandse (en Franse) vertaling voor.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 en 3.3

Verwerkingsopdrachten

Rijm

Heb je een groep oudere kinderen die talig sterk is, dan valt hen wellicht – hetzij in de originele tekst, hetzij in de Franse of Nederlandse vertaling – de tekst op rijm op. Bezorg hen een 'gatentekst' van *Het huis van Lalla Chama* en laat hen bij een tweede voorleesbeurt de rijmwoorden invullen.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2 en 5.3

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Onze reporter ter plaatse...

Vraag kinderen een krantenbericht te schrijven over de poging tot diefstal in Lalla Chama's huis.

Lees samen enkele krantenberichten en analyseer de opbouw. Help hen op weg door de vijf W's op bord te schrijven: Wat is er gebeurd? Waar speelt het zich af? Over wie gaat het? Wanneer is het gebeurd? Waarom? En ook: hoe?

Laat hen getuigenverslagen opnemen van de schorpioen, de kat, de naald etc. Ook de dief mag zijn relaas doen.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.4

Leren leren – 3

Illustraties

Bekijk de illustraties. Die zijn een mengeling van realiteit en fantasie. Laat hen de prenten van het huis en omgeving goed bekijken. Zien ze iets van een foto in de illustratie? Zou het huis echt kunnen bestaan? Bekijk ook de dieren en vergelijk de prenten met foto's van de dieren. Die vind je makkelijk via Google Afbeeldingen. Bekijk tot slot ook Lalla Chama zelf nauwkeurig. Hoe wordt zij afgebeeld? Welke kleding draagt ze? Welke juwelen?

Surf naar <http://www.pienternet.be/marokko/kleding.html>, een site met meer info over Marokkaanse (traditionele) kleding en het belang van juwelen. De afbeeldingen kunnen je misschien inspireren om de kinderen zelf Marokkaanse juweeltjes te laten maken.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.3

Arabisch

Bekijk de tekst in het boek. Links staat het verhaal in het Arabisch.

Deel kopieën uit van het Arabische alfabet. Laat de kinderen het Arabische alfabet vergelijken met ons (Latijnse) alfabet. Welke letters komen in beide alfabetten voor? Welke Arabische letters komen niet in het Latijnse alfabet voor?

ء	hamza	-e	ض	dhaadh	dh
ب	be	b	ط	ta	t
ت	te	t	ظ	dhza	dhz
ث	the	th	ع	'ayn	'
ج	djiem	dj	غ	ghayn	gh
ح	h'a	h'	ف	fe	f
خ	kha	kh	ق	qaf	q
د	del	d	ك	kef	k
ذ	dzal	dz	ل	lem	l
ر	ra	r	م	miem	m
ز	za	z	ن	noen	n
س	sien	s	ه	ha	h
ش	shien	sh	و	wew	w
ص	saad	s	ي	ye	y

Het Arabisch alfabet kent 28 letters, en wordt van rechts naar links geschreven. Eigenlijk zou je *Het huis van Lalla Chama* dus andersom moeten doorbladeren, maar de leesrichting van het boek werd aangepast aan de leesrichting van het Latijnse alfabet. Breng een aantal Arabische boeken mee waarin de leesrichting niet is aangepast (zie ook: En verder – Boekenhoek).

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 en 6.2

En verder...

Verteltafel

Laat kinderen het verhaal naspelen aan de verteltafel. Bouw het huis van Lalla Chama na in klei of met een kartonnen doos. Kopieer de personages uit het boek en kleef ze op een satéstokje. Zo krijg je een soort poppenkastpopje dat de kinderen makkelijk kunnen hanteren.

Ook dramatiseren behoort tot de mogelijkheden. Jij (of een kind uit de klas) lezen het verhaal voor, de rest van de klas vertolkt een rol.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3, 3.5 en 3.6

Sprookjes

Vraag je klas welke sprookjes ze kennen. Inventariseer alle titels op het bord. Kennen ze ook de sprookjes van de gebroeders Grimm? Dit stapelverhaal over Lalla Chama doet denken aan het sprookje van de Bremer Stadsmuzikanten, die een hele dievenbende verjagen uit hun eigen rovershol. Lees ter vergelijking het verhaal voor, liefst in een zo oorspronkelijk mogelijke uitgave, zoals *De Bremer stadsmuzikanten met illustraties van Lisbeth Zwerger* (zie: Bibliografie).

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Meer Marokko in de boekenhoek

Neem de kinderen mee op (een virtuele) reis naar Marokko en vul de boekenhoek aan met volgende titels (zie ook: Bibliografie):

- *Welkom in mijn wereld*, waar je binnenkijkt in het huis van Saïd die net wakker wordt en zich moet klaarmaken om naar school te gaan.

- *Hier woon ik*, waar je meereist met Sara naar Fez, waar haar nicht Samira gaat trouwen.

- *Rachid en de blauwe mannen* dat opgevat is als een reis, en waarin Rachid met oom Mustafa naar de woestijn trekt en aan de bedoeïenen wordt voorgesteld.

Zorg ook voor een aantal oorspronkelijk Arabische prentenboeken die je van achteren naar voren leest.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Bibliografie

De Bremer Stadsmuzikanten / Gebroeders Grimm en Lisbeth Zwerger (ill.), De Vier Windstreken, 2007

Een flat, een hut, een tent: allemaal huizen / Emma Damon, Tango Books, Sjaloom, 2005

Hier woon ik: Marokko / Butterfly Works, The House of Books, 2009

Rachid en de blauwe mannen / Elly Hees, Thoeris, 2007

Welkom in mijn wereld / Anne-Sophie Baumann en Laurence Jammes, Davidsfonds/Infodok, 2009

Lestip 2 – door Inge Umans

Haló, haló, pani Mačka!
[Hallo, hallo, mevrouw de Kat!]
Ľuboslav Paľo
Artforum, 2006
ISBN 8096922629

Vertaling: Vlasta Englartova
(Boek uit Slowakije, vertaald uit het Slovaaks)

Korte inhoud

In *Haló, haló, pani Mačka!* stuiten de muizenbroertjes Tim en Pim op iets lang en harigs. Hadden ze er maar niet aan getrokken, want het blijkt de staart van een kat. Net op tijd slagen ze erin weg te duiken via een onderaardse gang die naar Egels hol leidt. Ze komen als geroepen, want Egel heeft hen nodig voor een klusje. En Tim en Pim helpen Egel loont. Want als de kat hen opnieuw achterna zit, speelt Egel voor reddende engel. In nood kent men zijn vrienden!

Aanzet

Toon de cover van het boek. Wat zien ze? Wat doen de muizen? Zien ze hoe de muizen de kat uitdagen en hoe die daar duidelijk – grote ogen, ontblote tanden – niet blij mee is? Waarover zal het verhaal gaan, denken ze?

Lees de titel voor, die je uitspreekt als ‘Hejlo hejlo pani matjska’. Zijn er kinderen die de taal herkennen? Situeer Slowakije op de wereldkaart, toon de Slovaakse vlag. Lees ook de naam van de Slovaakse auteur-illustrator voor: Ľuboslav Paľo. Leer hen vervolgens groeten in het Slovaaks: goeiedag is ‘dobrý deň’, hallo is ‘haló’.

Laat hen de audioversie in het Slovaaks horen, lees daarna de Nederlandse vertaling voor.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 en 5.2

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.3

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Verwerkingsopdrachten

In nood...

Hou een gesprek over het thema van het boek waarin vriendschap (en vijandschap) centraal staan. Voor oudere kinderen en kinderen die sterk zijn in taal verwerk je daar ook de gezegden rond vriendschap en dergelijke in.

- Wat is de relatie tussen Tim en Pim? (‘Het zijn twee muizenbroertjes’).
- Wat is de relatie tussen de muizen en de kat? Zijn dat vrienden? Hoe merk je dat?
- Wat is de relatie tussen de muizenbroertjes en de egel? Hoe merk je dat?
- Tim en Pim helpen Egel sleuren, daarna helpt hij hen op zijn beurt ontsnappen aan de kat. De auteur zegt daarom dat je ‘in nood je vrienden leert kennen’. Wat bedoelt hij daarmee?

Ken je nog spreekwoorden die bij dit verhaal zouden passen? Denk aan ‘Als de nood het hoogste is, is de redding nabij’ of – bij de slimme ontsnapping – ‘Wie laatst lacht, best lacht’. Laat hen zoeken op internet naar passende gezegden, of laat hen inspireren door boeken als *Het neusje van de zalm* (voornamelijk met spreekwoorden over eten en drinken) en *De aap komt uit de mouw* (in hoofdzaak spreekwoorden waarin dieren voorkomen) (zie: Bibliografie). Spreekwoorden die in aanmerking komen zijn bijvoorbeeld: ‘Boontje komt om zijn loontje’, ‘Wie laatst lacht, best lacht’, ‘In zijn vuistje lachen’, ‘Het huilen staat hem nader dan het lachen’...

Zijn er kinderen met een andere thuistaal? Zijn zij in die taal ook vertrouwd met spreekwoorden?

Geef eventueel de opdracht een kwartet of memory te maken van de spreekwoorden, of ze in een tekening te gieten, zoals in *De aap komt uit de mouw*.

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.4, 6.5 en 6.7

Creatief schrijven (voor oudere kinderen)

Laat de kinderen in duo zelf een tekst verzinnen bij de prenten. Gaat dat moeilijk, doe de opdracht dan klassikaal. Wil je het extra uitdagend maken? Zorg dan voor een rijmschema.

Alternatief is om één van de themagerelateerde versjes van Hans en Monique Hagen te herschrijven. Vervang telkens iets: een kleur, het dier, een gevoel... De versjes verschenen in *Fluit zoals je bent*, een poëziebloemlezing die de allermooiste Nederlandstalige dierengedichten verzamelt (zie: Bibliografie).

Luister

luister

wie sluipt er

door het duister

twee groene lichtjes

de ogen van een kat

de zwarte kat

die in het donker

alles ziet

alleen

zijn eigen ogen niet.

Hoedje

sst...

ik hoor iets in de gang

de deur gaat open

ik ben een beetje bang

ik durf niet weg te lopen

ik zie

een klein wit voetje

HA POES

ik schrok me een hoedje

Kinderen kunnen daarvan bijvoorbeeld maken:

sst...

*ik hoor iets op de zolder
de deur gaat open*

*ik krijg zowat de kolder
ik durf niet weg te lopen*

...

Of:

sst...

*ik hoor iets in de gang
de deur gaat toe*

*ik ben een beetje bang
ik voel me ook zo moe*

...

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3 en 6.4

Illustraties

Hou een gesprek over de illustraties in het boek.

Sta stil bij de vorm:

- Worden er losse, zwierige of strakke lijnen gebruikt?
- Zijn de lijnen dun of dik, houterig of vloeiend...?
- Zijn de figuren rond of hoekig, organisch of geometrisch, realistisch of fantasierijk?

Ga ook in op het kleurgebruik:

- Gebruikt de illustrator harde of zachte kleuren, donkere of lichte, warme of koude kleuren?
- Gebruikt de illustrator verschillende tinten van één kleur of gebruikt hij contrasterende kleuren?

Bespreek tot slot de compositie:

- Zijn de illustraties druk of rustig?
- Zijn ze evenwichtig en symmetrisch opgebouwd of dynamisch en willekeurig?
- Welke perspectieven worden er gebruikt (vooraanzicht, zij aanzicht...)?

Vergelijk de illustraties uit het boek met ander werk van Ľuboslav Paľo, te vinden op:

<http://www.zrukydoruky.sk/en/participants/1-autori/18-uboslav-pao.html> . Nodig de kinderen uit om een abstract-expressieve tekening te maken in de stijl van Ľuboslav Paľo.

Ga daarna dieper in op de inhoud van de illustraties. Welke emoties worden uitgebeeld? Schrijf een aantal staakwoorden op bord, of schrijf ze op strookjes die je vooraan op een tafel legt. Laat de kinderen tijdens het kijken naar de illustraties de passende woorden omcirkelen op bord (of laat hen het juiste strookje bij de juiste tekening leggen). Voor kleuters of anderstalige leerlingen kan je gebruik maken van pictogrammen: <http://www.sclera.be/nl/vzw/home>.

Vertrek van de covertekening:

- Hoe voelen de muizen zich? Sterk, zwak? Winnaar, verliezer? Onoverwinnelijk, makkelijk te verslaan?
- Hoe voelt de kat zich? Blij, bang, boos?

Bekijk daarna de prent op de titelpagina, die waarop de muizen iets langs en harigs zien liggen. Aanvankelijk zien die er stoer, dapper, heldhaftig en ondernemend uit. Later, wanneer ze ontdekken dat het de staart van een kat is, zien ze er angstig, bang en geschrokken uit.

- Wat denken de muizen? Hoe voelen ze zich voor en na 'de ontdekking'? Hoe kan je dat uit de verschillende houdingen afleiden?

Blader door naar de prent met de egel:

- Hoe zie je dat Egel zich verdrietig voelt?
- Hoe kijkt Egel wanneer Tim en Pim hem helpen?

Een beetje verderop liggen de muizenbroers ontspannen in de zon, tot een schaduw over hen neervalt en de achtervolging begint.

- Waaraan zie je dat de broers zorgeloos zijn?
- Hoe kijken ze wanneer de kat hen wil vangen?
- Hoe kijken ze wanneer ze gevangen zitten onder de kookpot? Waarom houden ze elkaar zo stevig vast?
- Hoe kijken de muizen wanneer ze bevrijd worden?

Sta opnieuw even stil bij het kleurgebruik. Valt het de kinderen op dat het oogwit van de muizen is uitvergroot en fel contrasteert met de donkere prent?

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2, 1.3 en 1.4

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Bewegingsactiviteit

Hang de prenten die je besproken hebt in de vorige opdracht verspreid op in de klas. Nu de kinderen in het kringgesprek rond de illustraties goed de link hebben gelegd tussen de emoties van de dieren en de manier waarop die weerspiegeld is in hun houding, heb je een goede basis gelegd voor een bewegingsactiviteit.

Laat hen de emoties (en dus houdingen) van de dieren uit het boek uitbeelden. 'Stoer' en 'onoverwinnelijk' spelen ze met de borst vooruit en het hoofd in de lucht; 'angstig' beelden ze uit door in elkaar te duiken, met het hoofd omlaag en de schouders ingetrokken. Ze kunnen elkaar ook vastpakken om elkaar te beschermen. Speel ook met de perspectieven zoals in het boek: de kat die hoog boven de muizen uittorent en boos op hen neerkijkt, terwijl de muizen bang opkijken naar de kat.

Gebruik eventueel ook een trommel om de activiteit te begeleiden (meer uitleg op pagina 112 van *Het prentenboek als invalshoek*, zie: Bibliografie). Laat de kinderen op maat van de trommel rondlopen. Stopt de trommel, dan staan ze stil. Bij een stevige trommelslag zijn ze boos en lopen ze stampend rond; bij wrijven over het trommelvel zijn ze bang en gaan ze sluipen; bij nagels op het trommelvel zijn ze verdrietig en bewegen ze schuifelend voort; en bij een huppelritme op de trom zijn ze blij en gaan ze huppelen.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.5

Muzische vorming – 4 Beweging – 4.2

Music maestro!

In dit boek wisselen spanning en ontspanning, achtereenvolging en ontsnapping zich voortdurend af. Dat biedt mogelijkheden voor muzikale ondersteuning. Ga op zoek naar instrumentale muziek die qua sfeer, klankkleur en ritme aansluit bij het verhaal. Laat verschillende fragmenten horen en vraag welk stuk voor hen het meeste aansluit bij het verhaal. Op de Klara4Kids-cd *Van aap tot zwaan* vind je toegankelijke en toepasselijke muziek. Ook *Pastorale* uit Beethovens Symfonie No. 6, *De vlucht van de hommel* van Korsakov, *Galop* van Rossini of *Carnaval der dieren* van Saint-Saëns zijn opties.

Je kan de kinderen ook zelf muziek laten maken: op de piano (met de hoge tonen voor de trippelende muisjes en de lage tonen voor de kat in achtereenvolging), op de trommel en triangel, de Orff-instrumenten... Je kan ook zelf een lied maken, of een luister- en klankspel. Inspiratie vind je op pagina 174 in *Creatief met prentenboeken* (zie: Bibliografie).

Muzische vorming – 2 Muziek – 2.1 en 2.2

En verder

Stop motion

Heb je wat meer tijd? Maak dan een stop motion filmpje van dit verhaal (of van een deel van het verhaal). Je bouwt zo een filmpje frame per frame op. De kat, de muizen of de egel die moeten bewegen op film worden in bepaalde houding neergezet. Met de camera wordt hiervan een frame geschoten. Daarna verander je de houding van de achternegezetten muizen of de dichterbij sluipende kat een fractie en daarvan maak je opnieuw een foto – tegen dezelfde achtergrond. Dat procedé herhaal je verschillende keren. Als je de foto's hebt ingeladen op computer en ze snel na elkaar afspeelt lijkt het alsof de kat en de muizen uit zichzelf gaan bewegen. Zelfs met kleuters is dit een haalbare kaart. In *Confetti 3* (zie: Bibliografie) vind je een uitgebreide handleiding.

Muzische vorming – 5 Media – 5.2, 5.3 en 5.4

Kat en muis

Dit boek leunt zich uitstekend tot het klassieke spelletje *Kat en muis*. Daarvan bestaan verschillende varianten:

- De kinderen staan rechtop in een kring en geven elkaar een hand. Eén kind is de kat en één kind is de muis. De muis loopt rond de kring, duikt onder de armen en de kat achtereenvolgt. Op een teken van de leerkracht kunnen de rollen omgewisseld worden.
- De opstelling kan ook in rijen, zo vormen de andere kinderen een muur. Die muur kan ook van richting veranderen op teken van de leerkracht.

Lichamelijke opvoeding – 1 Motorische competenties – 1.17, 1.18 en 1.19

Boekenhoek

Zorg voor aanvulling in de boekenhoek. Mogelijke titels (zie ook: Bibliografie) zijn:

- *Een muizenavontuur* waarin twee muizen een soortgelijke achtereenvolging meemaken.
- *Wie het laatst licht...*, een vrolijk boek op rijm waarin een rat een plan smeedt om de kat te slim af te zijn.

Aansluitend bij de muzikale verwerkingsactiviteit kan je ook (dieren)verhalen op muziek kwijt in de boekenhoek, zoals *Peter en de wolf* (zie: Bibliografie). Voorzie dan ook een cd-speler met koptelefoon, zodat kinderen kunnen meeluisteren met het verhaal.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Bibliografie

Confetti 3 : multimediale activiteiten / Cindy Vandenberghe en Ruth Cnudde, die Keure, 2012

Creatief met prentenboeken: muzische werkvormen voor peuters en kleuters / Marleen Ost, Acco, 2010

Een muizenavontuur: een kat en muis pop-up / Ruth Brown, Christofoor, 2008

Fluit zoals je bent / Edward van de Vendel en Carl Cneut (ill.), De Eenhoorn, 2009

Het prentenboek als invalshoek: werken met prentenboeken in het basisonderwijs / Christiane Nieuwmeijer, Van Gorcum, 2008

Peter en de wolf : een muzikaal sprookje / Sergej Prokofjev en Tom Schoonoghe, Lannoo, 2009

Wie het laatst licht ... / Sophie Schmid en Géraldine Elschner (ill.), De Vier Windstreken, 2008

Lestip 3 – door Inge Umans

Vorrei avere ...
[Wat ik wil hebben]
Giovanna Zoboli en Simona Mulazzani (ill.)
Topipittori, 2010
ISBN 9788889210475

Vertaling: Jeroen De Keyser
(Boek uit Italië, vertaald uit het Italiaans)

Korte inhoud

Het boek *Vorrei avere* komt uit Italië, maar de dieren die erin voorkomen komen uit de hele wereld. *Vorrei avere* betekent ‘Wat ik zou willen hebben...’. Op elke pagina wenst het ik-personage zich een bijzondere eigenschap van telkens een ander dier. Wie zou niet, net zoals de zwarte panter, ongezien willen sluipen in de donkere nacht? Of net als de wilde gans zijn vleugels uitslaan in de herfst, en warmere oorden gaan opzoeken?

Fijn om weten: van dit boek is ook een kamishibaiversie ter beschikking.

Aanzet

Hang de prenten verspreid op in de klas. Vertel nog niet waar het boek over gaat, verwijst niet naar de tekst of titel. Laat de kinderen omschrijven wat ze zien. Help hen op weg door gerichte vragen te stellen: Welk dier wordt afgebeeld? Wat doet het dier? Waar is het dier?

Toon daarna het boek en lees de titel voor. Heeft een kind de titel begrepen en/of verstaan om welke taal het gaat? Situeer Italië op de kaart, toon de Italiaanse vlag. Wat weten ze verder over Italië? Bouw een woordveld op. Bij kleuters werk je uiteraard met pictogrammen, tekeningen, foto's...

Sta nog even stil bij de Nederlandse vertaling van de titel van het boek. Doorblader het boek en laat de kinderen bij elk dier raden naar wat de ik-persoon uit het boek zou willen hebben van dit dier. Wat vinden ze zelf bijzonder aan deze dieren?

Laat de audioversie in het Italiaans horen en lees daarna de Nederlandse vertaling voor.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 en 5.2

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.3

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Verwerkingsopdrachten

Wat ik zou willen hebben...

Nadat je het verhaal hebt voorgelezen kom je nog even terug op de aanzetopdracht. Welke eigenschappen van de dieren wilden ze zelf? Welke eigenschappen wilde het ik-personage uit het boek? Welke waren dezelfde? Welke waren anders?

Een inspirerend boek om het gesprek te verdiepen is *Waar denk je aan?* (zie: Bibliografie). In dit kleurrijke prentenboek staan mensen die allemaal iets denken, voelen, willen... Waar ze dan precies naar verlangen zie je door de flapjes om te slaan. Je ziet dan precies wat er zich in hun hoofd afspeelt. Dit boek biedt heel wat gespreksstof om na te praten over eigen gedachten, emoties en verlangens.

Sta even verder stil bij de mooie zinnen uit het boek en probeer ze te doorgronden door ze te herformuleren met concrete beelden of door hen gerichte doe-opdrachtjes te laten uitvoeren, zodat ze de betekenis bijna letterlijk kunnen ervaren.

- In de tekst lees je “van de tijger het sluipen, om net zo stil te kunnen zijn als hij”. Laat de kinderen sluipen als een tijger. Aanvankelijk slaapt hij, later wordt hij gewekt door het geritsel van bladeren. Hij steekt zijn neus in de lucht, snuift tastend en komt langzaam recht. Hij sluipt door het hoge gras, zijn neus achterna...

- Verderop staat “van de hond de weemoedigheid, als het sneeuwt in de winter”. De hond slaapt, lekker warm bij het knetterende houtvuur. Hij gromt en rolt in zijn slaap. Wordt dan langzaam wakker, rekt zich uit, geeuwt, schudt zijn vacht... Hij kijkt naar buiten, ziet de sneeuw, voelt een koude rilling en legt zich zuchtend weer neer.

- In de tekst lees je ook “van de wilde gans de vleugels op de dag dat hij zal vertrekken”. De gans loopt onrustig door het gras, ruikt de herfst, voelt de wind in zijn veren kriebelen. Hij spreidt zijn vleugels, loopt heen en weer over het gras, wiekend met zijn vleugels. Hij is klaar voor de vlucht naar warmere oorden...

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Muzische vorming – 3 Drama – 3.5 en 3.7

Muzische vorming – 4 Beweging – 4.2

Illustraties

Hebben de kinderen alle eigenschappen goed begrepen? Dan mogen ze het boek verder aanvullen. Ze kiezen zelf een dier uit waarvan ze een eigenschap zouden willen hebben. Dat dier tekenen of schilderen ze, of stellen ze samen met een collage. Oudere kinderen schrijven de eigenschap er ook bij. De knutselwerkjes worden gebundeld tot een klasboek.

Voor je hen laat tekenen kan je eerst samen met de kinderen de illustraties in het boek nader bekijken. De dieren in het boek worden allemaal (vrij) realistisch afgebeeld. Af en toe is er plaats voor een grappig detail: Wie vindt de muizen die in een hoekje een glaasje fruitsap zitten te drinken? Bij de olifant en de walvis laat de illustrator de realiteit echter helemaal varen. Zien de kinderen hoe ze het – anders veel te grijze – olifanten- en walvissevel heeft ingekleurd met figuurtjes en motieven? Op het olifantenvel zie je onder andere een giraf, een stukje walvis, een flamingo, een tijger, een aap, bloemen enz.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2, 1.4, 1.5 en 1.6

En verder

Bewegingsactiviteit

Vaak hebben de begeerde diereneigenschappen met fysieke eigenschappen te maken. Sommige zinnen nodigen uit tot ren- en tikspelen. Bijvoorbeeld:

- “Van de haas het grote geluk van rennende poten” is een aanleiding om tikkertje te spelen, waarbij één kind de jager is en de andere kinderen snelle hazen.
- “Van de maki de staart, dansend door een doolhof van takken” is een aanleiding om tikkertje slinger te spelen, waarbij het getikte kind zich telkens aansluit bij de tikker, tot de tikker één grote slinger van kinderen is.
- “Van de panter het zwart, om te verdwijnen in het donker van de nacht” leent zich tot een blinddoekspelletje. Laat de kinderen in een kring plaatsnemen. Eén kind wordt geblinddoekt en neemt plaats in het midden van de kring. De kinderen in de kring maken zachtjes allerlei dierengeluiden en één kind gromt als een panter. Het geblinddoekte kind moet de grommende panter er proberen uit te halen.

Lichamelijke opvoeding – 1 Motorische competenties – 1.17, 1.18 en 1.19

Van ‘Waf’ tot ‘Hau’

Is het de kinderen al opgevallen dat dierengeluiden anders klinken in verschillende talen? Vertrek van een eenvoudig voorbeeld in het Nederlands. Daar zegt een hond ‘waf’, maar in het Pools zegt hij ‘chau’, in het Fins ‘hau’. Zijn er kinderen die een andere taal spreken? Hoe blaft een hond in hun taal? Herhaal de opdracht met andere dieren en laat hen zo verschillende talen proeven, ervaren en beleven. Laat je inspireren door *Het dierenwoordenboek* (zie: Bibliografie). Je kan ook een dierengeluidenlotto spelen. Dierengeluiden vind je via internet, of in spelvorm (bijvoorbeeld: *Lotto: geluiden in een context*, Nathan, 2006).

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 en 6.2

Italiaans dierenliedje

Filter de Italiaanse diernamen op voorhand uit het lied en noteer ze op bord. Voor kleuters werk je met foto’s of tekeningen.

- cocodrillo (‘krokodil’)
- orangotango (‘orang-oetang’)
- serpente (‘slang’)
- aquila reale (‘koningsarend’)
- elefante (‘olifant’)
- liocorno (‘eenhoorn’)
- gatto (‘kat’)
- topo (‘muis’)

Kunnen ze de vertaling van de diernamen raden? Waarop baseren ze zich? Zijn er parallellen met het Nederlands, het Frans, hun eigen taal...? Welk dier in het rijtje wijkt af? Kennen alle kinderen de mythische eenhoorn?

Bekijk het filmpje en beluister het lied: <http://www.youtube.com/watch?v=m9KiHuwXFxA>. Het refrein is makkelijk zelf aan te leren.

Italiaans lied

Refrein

Ci son due cocodrilli
ed un orangotango
due piccoli serpenti, un'aquila reale
il gatto, il topo, l'elefante

non manca più nessuno:
solo non si vedono i due liocorni

Strofe 1

Un dì Noè nella foresta andò
e tutti gli animali volle intorno a sè:
“Il Signore arrabbiato il diluvio manderà...
la colpa non è vostra, io vi salverò.”

Refrein

Strofe 2

E mentre salivano gli animali
Noè vide nel cielo un grosso nuvolone
e goccia dopo goccia a piover cominciò:
“Non posso più aspettare: l'arca chiuderò”.

Refrein

Strofe 3

E mentre continuava a salire il mare
e l'arca era lontana con tutti gli animali
Noé non pensò più a chi dimenticò:
da allora più nessuno vide i due liocorni.

Nederlandse vertaling

Refrein

Er zijn 2 krokodillen
en een orang-oetang,
twee kleine slangen, een koningsarend,
de kat, de muis, de olifant
niemand ontbreekt er
alleen de twee eenhoorns zie je niet

Strofe 1

Op een dag ging Noach naar het bos
en alle dieren vlogen rond hem:
”De boze Heer zal de overstroming sturen
Het is niet jullie schuld, ik zal jullie redden”

Refrein

Strofe 2

En terwijl de dieren naar boven klommen
zag Noach een grote wolk aan de hemel

en begon het druppel na druppel te regenen:
"Ik kan niet langer wachten, ik sluit de ark"

Refrein

Strofe 3

En terwijl de zee bleef stijgen
en de ark met alle dieren ver weg was
dacht Noach niet aan wie hij vergeten was
En vanaf toen zag niemand de 2 eenhoorns
Muzische vorming – 2 Muziek – 2.3 en 2.4
Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1, 6.2 en 6.5

Bibliografie

Het dierenwoordenboek / Lila Prap, De Vier Windstreken, 2006
Waar denk je aan? / Laurent Moreau, Lannoo, 2012

Lestip 4 – door Inge Umans

Kirmizi elma
[De rode appel]
Feridun Oral
YKY, 2008
ISBN: 9789750813542

Vertaling: Dirk Vermeiren
(Boek uit Turkije, vertaald uit het Turks)

Korte inhoud

Ook in Turkije kunnen de winters koud en guur zijn. En dan is het moeilijk voor de dieren om iets eetbaars te vinden. Dat ervaart ook het konijn uit *Kirmizi elma*. Op een koude, besneeuwde winterdag ziet het tot zijn grote vreugde een grote, rode appel hangen. Maar hoe het konijn ook springt, tot bij de appel raken lukt hem niet. Hij krijgt de onverwachte hulp van de veldmuis, de vos en de beer. Alleen jammer dat de vos moet niezen...

Aanzet

Bekijk de cover van het boek. Lees de titel voor. Wat zou dat betekenen 'Kirmizi elma'? In welke taal is dit boek geschreven? Zijn er Turkssprekende kinderen in de klas? Vertel dat de schrijver-illustrator een van de meest gerenommeerde illustratoren in Turkije is. Hij illustreert niet alleen kinderboeken maar maakt ook schilderijen, beelden en is keramist. Zijn werk werd meermaals bekroond.

Situeer Turkije op de wereldkaart, toon de Turkse vlag. Leer hen ook groeten in het Turks: *Merhaba* betekent 'hallo', *Selam* is Turks voor 'hoi'. Laat daarna de audioversie van het verhaal horen, of laat een Turks kind de originele tekst voorlezen. Daarna lees jij de Nederlandse vertaling voor.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid
Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Verwerkingsopdrachten

Samen sterk

Bespreek het verhaal. Hoe helpen de dieren elkaar? Zouden deze dieren in het echte leven ook vrienden kunnen zijn die elkaar helpen? Hoe is de relatie tussen bijvoorbeeld een vos en een konijn in het echte leven?

Speel een spel waarbij de leerlingen elkaars hulp nodig hebben om tot een oplossing te komen, net zoals de dieren in het boek. Teken bijvoorbeeld een parcours op de grond dat een kind geblinddoekt moet afleggen, geleid door een niet-geblinddoekt kind dat instructies geeft over aantal stappen naar links of rechts... Of laat hen in duo – de rechervoet van het ene kind vastgemaakt aan de linkervoet van het andere kind – het parcours afleggen. Meer inspiratie voor andere teambuildingsactiviteiten en -werkvormen vind je in *Teambouwers: activiteiten om de wil tot samenwerken in teams te stimuleren* (zie: Bibliografie) of op <http://www.101werkvormen.nl/tag/teambuilding>.

Nederlands – 2 Spreken – 2.5
Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

Anachronisme

Wijs de kinderen op het anachronisme in het verhaal. Wanneer groeien er appels aan de bomen? Kan er in het putje van de winter nog een mooie rode appel aan een boomtak hangen? Als je denkt aan een mooie rode appel, aan welk seizoen denk je dan? Zet de kinderen in een kring en speel een associatiespel: 'Een appel doet me denken aan...' Laat het kind naast je invullen. De volgende associeert verder op dat woord, tot de kring helemaal rond is.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Verteltafel

Laat het verhaal naspelen aan een verteltafel. Laat de kinderen eerst het landschap nabouwen: de sneeuw met watten en witte doeken, bomen met enkele takken. Voorzie een vingerpopje of knuffel van een beer, een muis, een vos en een konijn, en natuurlijk ook een mooie, rode appel. In een eerste fase vertel jij het verhaal, en spelen de kinderen het na. In een latere fase, als het verhaal goed gekend is, kunnen de kinderen het verhaal helemaal zelf spelen.

Je kan ook enkele fijne details uit het boek namaken. Zo kan je met repen van een oud stuk laken en gips een berenholletje maken. De kinderen werken het zelf af door er takken, blaadjes, mos... in te leggen.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4, 1.5 en 1.6

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3, 3.5 en 3.6

Tellen

Als het verhaal verschillende keren is ingeoeffend aan de verteltafel en op die manier visueel ondersteund is, is dat een prima aanzet voor een teloefening. Laat oudere kleuters of kinderen uit het eerste leerjaar verschillende telopdrachten uitvoeren:

- De veldmuis klimt op de schouders van konijn. Hoeveel dieren tel je dan?
- Het konijn klimt op de schouders van de vos, de veldmuis op die van konijn. Hoeveel dieren tel je nu?
- De vos niest en valt ervan. Hoeveel dieren blijven er nog over?
- ...

Je kan ook de rode appel van de verteltafel in stukken verdelen. Als elk dier een stukje appel moet krijgen, hoe pakken ze dat dan aan?

Laat hen eventueel de dieren rangschikken, van klein naar groot of omgekeerd. Je kan ook verder borduren op de tegenstellingen in het boek: de oude beer versus de jonge veldmuis, groot versus klein, warm versus koud, wakker versus slapen.

Wiskunde – 1 Getallen – 1.1

Sneeuw!

Bekijk en bespreek de illustraties: welke kleur overheerst? Hoe is de lucht gekleurd als het sneeuwt? Voelen de kinderen de koude, de sneeuw in de prenten? Laat de kinderen zelf een sneeuwtekening maken. Op de Snowdrift-site kan je leuke effecten verkrijgen: <http://snwdrft.com/#!/blank>. Extra fijn is het als dit boek in de winter wordt voorgelezen en als het buiten ook echt sneeuwt.

Ga dan naar buiten en ervaar de sneeuw: welk geluid maakt de sneeuw onder je voeten? Als er een dik sneeuwtapijt ligt klinkt alles veel gedempter. Hoe voelt sneeuw? Wat is sneeuw? Bekijk een sneeuwvlokje onder een loep: zie je de mooie kristallen?

Geen sneeuw? Neem dan deze twee boeken mee naar de klas: *Sneeuw!* en *Wat een kou, Vos en Haas* (zie: Bibliografie).

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.5

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1 en 1.11

En verder...

Boekenhoek

Zorg voor een goed gevulde boekenhoek. Mogelijke titels zijn: *De seizoenen binnenstebuiten*, *Het jaar van de das*, *Seizoenen*, *Kleine appelgeit* en *Applaus voor papa Beer* (zie: Bibliografie).

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Turks fruit

Maak het extra gezellig in de boekenhoek en voorzie een potje 'elma chai', een Turkse appelthee, verkrijgbaar als oplosthee en warm of koud te drinken. Vergelijk de oplosthee met onze thee in zakjes, hou een gesprek over verschillende theerituelen...

Je kan ook Turks fruit mee naar de klas, of een ander (zoet) dessertje van bij de Turkse bakker.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7

Winter

Breng enkele exemplaren van het kijk- en zoekboek mee *Wat een winter* (zie: Bibliografie) of scan de prenten in zodat je samen kan kijken via een beamer op het digibord. Stel gerichte vragen, geef zoekopdrachten of volg bijvoorbeeld één figuurtje dat elke pagina terugkomt.

Bouw een woordveld op rond winter. Help de kinderen op weg door gerichte vragen te stellen. Hoe is het weer in de winter? Welke kleren draag je dan? Wat zie je in de natuur? Welke dieren houden een winterslaap? Is er veel te eten voor de dieren? ...

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2 en 5.3

Bibliografie

Applaus voor papa Beer / Benjamin Chaud, Querido, 2012

De verteltafel / Jos van Hest en Marije van der Hoeven, ABC, Amsterdam, 2000

De seizoenen binnenstebuiten / Pittau & Gervais, Lannoo, 2011

Het jaar van de das / Nicole de Cock, Gottmer, 2011

Kleine appelgeit / Caroline Jayne Church, Lannoo, 2007

Reis door Turkije / Berdie Bartels, Zwijsen, 2012

Seizoenen / Blexbolex, Clavis, 2010

Sneeuw! / Komako Sakai, De eenhoorn, 2008

Teambouwers: activiteiten om de wil tot samenwerken in teams te stimuleren / Miguel Kagan, Laurie Kagan, Spencer Kagan en Dook Kopmels, RPCZ Educatieve Uitgaven, 2004

Wat een kou, Vos en Haas / Sylvia vanden Heede, Lannoo, 2009

Wat een winter / Rotraut Susanne Berner, Lannoo, 2008

Lestip 5 – door Inge Umans

Davidam va Davidam
[Ik liep en ik liep]
M.H. Mohammadi en Hassan Amekan (ill.)
Cheesta Pub, 2005

Vertaling: Nima Jebelli
(Boek uit Iran, vertaald uit het Farsi)

Korte inhoud

Ik liep en ik liep is een aloud kinderrijmpje met een lange traditie in de Iraanse cultuur, en een leuk opgebouwd stapelverhaal bovendien: een jongen gaat op weg, en vertelt wat en wie hij allemaal tegenkomt. Twee vrouwen geven hem water, dat hij aan de wei schenkt, waardoor het gras groeit, waarvan de geit smakelijk eet, zodat de jongen haar melk aan de bakker kan schenken, en ga zo maar door... Wat begint met water eindigt uiteindelijk met zoete dadels voor de jongen!

Aanzet

Vraag de kinderen of ze oude kinderversjes of -liedjes kennen, versjes of liedjes dus die ouders of grootouders ook al kenden en van generatie op generatie worden doorgegeven. Verzamel alle input en hou er een kort gesprek over. Kennen de kinderen of hun (groot)ouders onvoldoende klassiekers, voorzie dan zelf ook wat inspiratie. Zo maakte het kinderdagverblijf van de Universiteit Gent een cd, *Imfura*, met liedjes, kriebel- en telversjes uit verschillende culturen, ingezongen en ingesproken door ouders (zie: Bibliografie). En op de cd *Ninna Oh* vind je een boel slaapliedjes uit andere landen (zie: Bibliografie).

Toon daarna het boek en vertel dat dit ook om een heel oud verhaal gaat, dat al heel lang en steeds opnieuw aan kinderen wordt verteld. Laat de kinderen luisteren naar de audioversie. Herkent een kind om welke taal het gaat? Situeer Iran op de wereldkaart. Toon de vlag. Lees daarna de Nederlandse vertaling voor en/of werk met de kamishibairenten die je bij dit boek kreeg.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 en 3.3

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Verwerkingsopdrachten

Van achteren naar voren

Laat de kinderen na een eerste voorleesbeurt het boek goed bekijken. Wat valt hen op? Dit boek uit Iran lees je van achteren naar voren. Net als het Arabisch, lees en schrijf je in het Perzisch van rechts naar links. Daarom lijkt het voor ons – die een Latijns alfabet en een lees- en schrijfrichting van links naar recht gewend zijn – alsof je het boek van achteren naar voren leest.

Nederlands – 6 Taalgebruik – 6.1 en 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Stapelverhaal

Wat valt de kinderen op wat de opbouw van het verhaal betreft? Leg uit wat een stapelverhaal is. Het thema van dit stapelverhaal is overigens in wel meer oude volksverhalen, -liedjes en -versjes terug te vinden. Een voorbeeld is *De knol* (zie: Bijlage).

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Naqqaal

Dit verhaal is opnieuw opgetekend, maar werd oorspronkelijk mondeling, van generatie op generatie, doorgegeven. Dat is niet verwonderlijk voor een land als Iran dat een sterke verhaaltraditie kent. Tot de komst van de radio en televisie was verhalen vertellen één van de populairste vormen van vermaak. Verhalenverteller van dienst was de *naqqaal*: “Hij ging van dorp tot dorp en om zichzelf een waardiger aanzien te geven ging hij dikwijls gekleed als een rondtrekkende derwisj: een wollen mantel, een viltten hoed en een staf, met aan zijn gordel een bootvormige bedelnap.” (uit: *Het geheim van het lachen*, p. 8 e.v., zie: Bibliografie).

Net als bij onze sprookjes beginnen – “*Jeki boed, jeki naboed / gheir az Choda hitsj kas naboed*” (‘ Er was er een en er was er geen / buiten God was er niemand’) – en eindigen – ‘Ons verhaal is uit en jij moet slapen gaan / al is de kraai nog ver van zijn nest vandaan’ – Iraanse vertellingen steevast met een vaste zin (eveneens uit: *Het geheim van het lachen*, p. 8 e.v., zie: Bibliografie). Vraag de kinderen naar de vaste begin- en eindzin bij sprookjes of verhalen van bij ons: “Er was eens”, “Er kwam een varkentje met een lange snuit en het vertelseltje was uit”... Vraag de anderstalige kinderen uit je klas of ze dergelijke begin- en eindzinnen in de sprookjes uit hun thuistaal kennen.

Vergelijk de functie van de *naqqaal* ook met de *kamishibai*-verteller uit Japan. Die reed met een verteltheater op zijn fiets door de straten van Tokyo, verkocht snoep en vertelde verhalen. De traditie van dit soort Japanse vertellers vind je mooi verteld in *Kamishibai man* (zie: Bibliografie).

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1, 6.2 en 6.5

Beroepen

In het boek komen een aantal (oude) beroepen aan bod: de herder, de bakker, de goudsmid, de kleermaker. Wat doen deze mensen? Wat is hun beroep? Zijn dit beroepen die nu nog beoefend worden?

Organiseer een les over oude beroepen (molenaar, mandenvlechter, klompenmaker, lantaarnopsteker, mijnwerker, kolenboer, loopjongen, dienstmeid, scharensliiep...) en over waarom deze beroepen nu verdwenen zijn (omdat machines dit werk nu doen, omdat het beroep niet meer nodig is, omdat hij/zij dingen maakt die nu niet meer nodig zijn...).

Vertel dat het Iraanse verhaal ook gebruikt werd om kinderen over verschillende beroepen te leren. Laat de kinderen aan hun ouders vragen of zij nog oude beroepen kennen die verdwenen zijn – uiteraard niet enkel de typisch Vlaamse beroepen.

Tot slot kan je even stilstaan bij liedjes over oude beroepen:

- “Paardje beslaan, wie heeft dat gedaan? Jan de smid die kan dat zo net, die heeft er een ijzertje onder gezet” gaat over een hoefsmid.

- “Sliep scheren en messen! Singele, singele bom! 'Jan, sla je vrouw!' 'Dat doe ik niet, dat doe ik niet!' 'Jan sla je vrouw!' 'Dat doe ik niet voor jou!'” gaat over een scharensliiep.

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.8 en 5.9

Onderweg

De jongen uit dit verhaal gaat op weg en komt onderweg van alles tegen. Vraag de kinderen hun weg van huis naar school te beschrijven. Vraag hen dit te doen in beeld, geur en geluid. Wat zie je? Wie kom je tegen? Wat hoor je? Wat ruik je? Laat hen dit neerschrijven, vertellen, tekenen. Of geef kinderen de kans om foto's te nemen en aan de hand daarvan te vertellen over de weg van huis naar school (of doe die weg samen met de kinderen, en eventueel hun ouders en neem foto's (voor inspiratie, zie: *Ik ben ik in Brussel*).

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.1

Muzische vorming – 5.3 en 5.5

Brood

De dames in het boek geven de jongen water en brood. Het brood houdt hij voor zichzelf. Bekijk het brood in de afbeelding: het is een klein, plat, rond broodje. Hoe heet dat brood in het Iraans? Meer uitleg vinden ze hier: <http://www.smulweb.nl/artikelen/153341/Iraans-brood>

Vraag daarna welke kinderen thuis brood eten. Welk brood? Bak zelf of vraag aan ouders om brood te bakken. Vergelijk verschillende soorten brood en broodcultuur in diverse landen: breng een stokbrood, een Turks brood, focaccia, enz. mee naar de klas.

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Zeefdrukken

Bekijk de illustraties in het boek. Het lijken zeefdrukken met telkens een mooie rand om. De randen bestaan uit een tafereeltje van planten en dieren. Ontwerp zelf ook zo'n mooie rand om rond een oud versje naar keuze te kleven. Laat de kinderen met verschillende druk- en stempeltechnieken kennismaken en experimenteren. Voor meer informatie en inspiratie over druktechnieken:

<http://www.het-kofschip.nl/druktechnieken/index.html>

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.5

En verder...

Dadels

Aan het einde van de rit krijgt de jongen uit dit boek dadels van zijn vader – in Iran groeien veel dadelpalmen. In de Islam worden dadels gebruikt om de ramadan te 'breken': voor er na een dag vasten opnieuw gegeten wordt, eet de familie eerst samen een paar zoete dadels. Breng gedroogde dadels mee naar de klas en proef! Probeer ook een aantal receptjes uit met dadels. Zie:

<http://www.mijnreceptenboek.nl/recepten/met/dadels>

Je kan ook even doorgaan op de ramadan. De Islamitische kalender telt twaalf maanmaanden. De negende maand heet de 'ramadhaan' en is ook de Islamitische vastenmaand. Als de nieuwe maan van de tiende maand zich laat zien wordt er drie dagen feest gevierd: het 'Al-Fitr'-feest of het Suikerfeest. Breng het boek *Ramadan moebarak* mee naar de klas. Hierin vind je achtergrondinformatie, knutsel-, spelletjes- en kooktips rond dit voor moslims belangrijke feest.

In het boek *Over engelen, goden en helden* kom je nog veel meer te weten over de Islam en over de andere grote wereldgodsdiensten. De teksten laten zich mooi voorlezen voor kinderen vanaf 8 jaar.

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7 en 4.8

Bibliografie

Geloof het of niet! Alles over religies, bijgeloof, volksgeloof en nog véél meer / Dieke van Ewijk, Pimento, 2009

Het geheim van het lachen: vertellingen uit het oude Perzië / ShushaGuppy, Bulaaq, 2006

Imfura [cd] / Christine Blockereye en Caroline Boudry (idee en coördinatie), met medewerking van Provinciaal Centrum voor Interculturele Vorming Oost-Vlaanderen

Wereldreis: Iran. Maandelijks lesbrieff voor de basisschool bij de Wereldkalender van 11.11.11 / 24ste jaargang nummer 10, december 2011

Ninna Oh. Slaapliedjes rond de Middellandse Zee / Bas Bogaerts en Eva Schampaert, Lannoo, 2010

Over engelen, goden en helden / Janny van der Molen en Els Van Egeraat (ill.), Ploegsma, 2007

Ramadan moebarak / Aicha Tou, Bulaaq, 2004

Samsam. Een wereldtijdschrift / maandblad nr. 3, maart 2000

Bijlage – Stapelliedje

De knol

Grootvader had een knol geplant, hey help ons trekken.

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep grootvader, grootmoeder er bij: 'hey help ons trekken'.

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep grootmoeder de knecht er bij: 'hey help ons trekken'.

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast en de knecht die nam grootmoeder vast.

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep de knecht de meid er bij: 'hey help ons trekken'

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast en de knecht die nam grootmoeder vast en de meid die nam de knecht vast

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep de meid de hond er bij: 'hey help ons trekken'

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast en de knecht die nam grootmoeder vast en de meid die nam de knecht vast en de hond die nam de meid vast

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep de hond de kat er bij: 'hey help ons trekken'.

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast en de knecht die nam grootmoeder vast en de meid die nam de knecht vast en de hond die nam de meid vast en de kat die nam de hond vast

Hey hup, hey hup, maar de knol die gaf niet mee.

Toen riep de kat de muis er bij: 'hey help ons trekken'.

Grootvader die nam de knol vast en grootmoeder die nam grootvader vast en de knecht die nam grootmoeder vast en de meid die nam de knecht vast en de hond die nam de meid vast en de kat die nam de hond vast en de muis nam de kat bij de staart.

Hey hup, hey hup, heeey hup, en met een boog kwam de knol uit de grond.

En de muis die deed van romme de bomme de bomme

En de kat die deed van tolle de tolle de tolle

*En de hond die deed van romme de bomme de bomme
En de meid deed van tolle de tolle de tolle
En de knecht deed van romme de bomme de bomme
En grootmoeder die deed van tolle de tolle de tolle
En grootvader viel met zijn benen in de lucht.*

*Ze hebben de knol mee naar huis genomen en thuis hebben ze hem in stukjes gesneden
en in een grote pot gedaan:*

*roeren roeren in 't potje roeren
roeren roeren in 't potje roeren
en dan is het klaar*

*En grootvader deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En grootmoeder deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En de knecht deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En de meid deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En de hond deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En de kat deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap
En de muis deed van hap hap hap hap van die lekkere knollen pap*

en ze hebben alles tot het laatste hapje op gegeten en het smaakte heerlijk.

(met dank aan juf Elise Berben van Lohrangrin voor de tekst)

Lestip 6 – door Marit Trioen

O Mundo num Segundo
[De wereld rond in één seconde]
Isabel Minhós Martins en Bernardo Carvalho
Planeta Tangerina, 2013
ISBN 9789898145550

Vertaling: Sien van den Hoof
(Boek uit Portugal, vertaald uit het Portugees)

Korte inhoud

In *De wereld in één seconde* wordt de tijd stilgezet. Het concept is even eenvoudig als origineel: in woord, maar vooral in beeld toont het boek wat er in één enkele seconde op de hele wereld gebeurt. Kleine, uit het leven gegrepen gebeurtenissen, zoals een sinaasappel die van een boom valt, een jongen die leert fietsen of een auto die in de file staat, worden afgewisseld met spannende, niet-alledaagse situaties: een lift blokkeert, een schip vecht tegen de storm, honden voelen een aardbeving. De gedetailleerde illustraties strekken zich uit over de dubbele bladspiegel terwijl de tekst zich tot één zin beperkt. Achteraan het boek vind je een wereldkaart, waar per pagina de plaats en het tijdstip aangeduid staan.

Een fascinerend kijk- en vertelboek voor kinderen van alle leeftijden.

Aanzet

Tentoonstelling

Enkele dagen voordat je *O mundo num segundo* voorleest, hang je de illustraties op in de klas. Verspreid de prenten door het hele lokaal, zodat het een echte tentoonstelling wordt. De Portugese tekst bedek je, bijvoorbeeld met een post-it of met gekleurde (washi-)tape. Als de kinderen iets vragen over de prenten, zeg je geheimzinnig dat ze nog een beetje geduld moeten hebben. Nieuwsgierigheid verzekerd!

Muzische Vorming – 1 Beeld – 1.4

Hoe laat is het in ...?

De dag zelf denk je met je klas eerst even na over het begrip 'tijd'. Wat is tijd? Gaat de tijd altijd even snel? Wanneer gaat de tijd snel voorbij, wanneer traag? Kan je de tijd stopzetten of doorspoelen? Hoe kan je de tijd meten? Lukt dat ook zonder uurwerk, klok of gsm? Vraag dan hoe laat het is. Is het in alle landen op dit ogenblik precies even laat? Sta je in de oudere jaren, dan kan je ook het begrip 'tijdzones' proberen aan te brengen. Surf naar <http://www.convertworld.com/nl/tijdzones/>. Op deze website zie je een wereldkaart met de tijdzones. Zoek via het zoekvenster ('per regio') de tijd op in enkele landen die de kinderen zelf aanbrengen. Waar is het nu avond of zelfs nacht? Vinden de kinderen dat een gek idee?

Nederlands – 2 Spreken – 2.5 – 2.6

ICT – 6

Start de klok

Besprek met de kinderen kort hoe lang enkele typische dagelijkse rituelen duren. Hoeveel tijd hebben ze nodig om de tafel af te ruimen, om hun boekentas te maken, om wakker te worden, om hun tanden te poetsen, om naar school te gaan, enz.? Daag de kinderen dan uit om een race tegen de klok aan te gaan. Wie kan een appel schillen in 60 seconden? Een stapel schriften uitdelen in 45 seconden? Schoenen met veters aantrekken in 30 seconden? Het bord vegen in 10 seconden? Een jas aan- en dichtdoen in 5 seconden?

Schrijf een vijftal activiteiten en het bijbehorende aantal seconden op het bord. Zorg voor haalbare én niet haalbare uitdagingen. Teken naast de activiteiten twee kolommen: 'lukt' en 'lukt niet'. Laat elk kind op een kladblaadje schatten of de activiteit al dan niet haalbaar is binnen het opgegeven aantal seconden.

Daarna is het tijd voor actie. Maak groepjes van vier: één kind voert de activiteit uit, een tweede meet de tijd met een chronometer of time timer, een derde kind controleert en een vierde zet een kruisje onder 'lukt' of 'lukt niet' in de tabel op het bord. Bespreek de resultaten kort. Wie is de kampioen 'tijd schatten' van de klas? Maak je klas tot slot nog nieuwsgieriger met de ultieme uitdaging: wie kan de wereld rondgaan in één seconde?

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.1

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.5

Fluistertitel

Vertel de kinderen dat je meteen een boek gaat voorlezen waarin de wereld in één seconde rondgegaan wordt. Eerst moeten ze echter de titel achterhalen. Zet de kinderen in een kring. Fluister het eerste woord van de titel ('O') in het oor van het eerste kind. Dit kind fluistert het verder in het oor van een tweede kind, enz. Het laatste kind zegt het woord luidop. Is het woord goed doorgegeven, dan schrijf je het op het bord. Klopt het niet, dan onderzoek je waar het fout is gegaan. Staat het eerste woord op het bord, dan fluister je het tweede ('mundo') door, enz. Evalueer kort: was dit een moeilijke luisteroefening? Hoe komt dat? Waarschijnlijk komen de kinderen tot de conclusie dat het niet eenvoudig is woorden door te fluisteren die ze niet kennen. Lees de titel nog eens hardop. Is dit Nederlands? Welke taal is het dan wel? Zijn er woorden die de kinderen begrijpen? Kinderen die Portugees of Spaans spreken komen uiteraard laatst aan bod. Zoek met de klas tot slot ook op in welke landen Portugees gesproken wordt (zie: Bibliografie).

Nederlands – 1 Luisteren – 1.1

Nederlands – 7 Interculturele gerichtheid

Verwerkingsactiviteiten

Een badje Portugees

Laat het verhaal een eerste keer voorlezen in het Portugees. Dat kan door een ouder, maar door de beperkte tekst evengoed door een kind zelf. Bereid de voorleessessie dan wel goed voor: geef het boek mee en laat het kind over de middag of tijdens de speeltijd al eens voorlezen aan jou. Heb je geen Portugeessprekende kinderen (en ouders) op school, dan vind je online een ingesproken versie. Zorg ervoor dat alle kinderen de prenten goed kunnen zien tijdens het voorlezen. Daarvoor gebruik je het verteltheatertje en de kamashibaiprenten die je bij dit boek kreeg. Bij een grote groep kan je ook een beamer en een digibord gebruiken, als je dat hebt (zie: Aanzet – Tentoonstelling).

Na het voorlezen peil je eerst naar hoe de kinderen het taalbad ervaren hebben. Hoe voelde het om naar een verhaal te luisteren in een vreemde taal? Was het moeilijk om aandachtig te blijven luisteren? Kon je het verhaal volgen? Hoe komt dat? Heb je iets van het verhaal begrepen, denk je? Dan sta je even stil bij de taal zelf. Laat de eerste pagina nog eens voorlezen. Hoe klinkt het Portugees? Hard of zacht, vrolijk of droevig, opgewonden of rustig, warm of koud? Zijn er klanken die je nog nooit gehoord hebt? Welke? Geef de kinderen per twee een dubbele pagina uit het boek en haal de post-it of tape er af. Kies voor pagina's met typische lettercombinaties en accenten en met woorden die de kinderen misschien herkennen (bijv. p. 6, 8, 13, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 25). Wat is er anders dan in het Nederlands? Zijn er letters, tekens of lettercombinaties die opvallen? Welke? Zijn er woorden die ze begrijpen? Schrijf die woorden met hun vertaling op het bord, of laat het de kinderen zelf doen. Waaruit hebben ze de betekenis van dit woord afgeleid? Uit een Nederlands woord dat erop lijkt, uit een woord in een andere taal dat erop lijkt, uit de illustraties of uit nog iets anders? Overloop de woorden op het bord nog eens. Lijkt het Portugees op een andere taal die de kinderen kennen of spreken? Welke?

Vervolgens geef je elk duo een post-it. Hierop schrijven de kinderen hun 'verhaal' bij de prent. Herhaal de titel eerst nog eens: *De wereld rond in één seconde*. Hoe zou hun prent binnen dat verhaal passen? Hang de prenten met de post-its erop aan het bord en laat de kinderen vertellen wat ze geschreven hebben.

Lees het verhaal tot slot een tweede keer voor, in het Nederlands. Begrijpen de kinderen de titel nu? Waarom heeft de auteur deze titel gekozen? Kom ook nog eens terug op de interpretaties van de kinderen. Wie schreef op zijn post-it ongeveer hetzelfde als de auteur? Wie schreef iets totaal anders? Hoe kwam dat dan?

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 en 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Variant voor anderstalige nieuwkomers

In een klasje met anderstalige nieuwkomers die nog maar net Nederlands leren, is het weinig zinvol om het verhaal eerst volledig in het Portugees aan te bieden en dan te werken rond klankverschillen en taaleigenschappen. Een leuk alternatief: lees het verhaal voor in het Nederlands en hang de illustraties genummerd door elkaar aan het bord. De kinderen zoeken telkens de juiste illustratie bij de voorgelezen tekst. Daarna lees je het verhaal een tweede keer voor ter controle.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2 en 5.3

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Zo laat is het in... (voor oudere kinderen)

Overloop met de kinderen welke steden of landen ze in het boek gezien hebben. Goede luisteraars zullen zich New York, Portugal, Marokko, Mexico of Venezuela misschien nog herinneren. En de andere prenten? Welke steden en landen zouden hierop afgebeeld zijn? Vertel de kinderen dat ze het antwoord zelf mogen zoeken. Toon de wereldkaart achteraan het boek. Dek de legende af. Laat de kinderen de prent op pagina vier nog eens bekijken. Welk land is dit? Misschien kent iemand de vlag van Argentinië wel? Dan zoek je samen nummer één op de kaart. Laat in de legende enkel de informatie bij nummer één zien. Hoe laat is het in Buenos Aires? Leg kort het verschil tussen 'AM' en 'PM' uit. Doe hetzelfde met de prent op pagina negen, maar bereken nu samen het tijdstip via de

website met tijdzones (zie: Bibliografie). Als het in Buenos Aires 09u32 is, hoe laat is het dan in Portugal? Controleer het antwoord in de legende. Oefen nog even met de tijdzones op de internet. Vertrek telkens met 'Als het in Portugal 12u32 is, hoe laat is het dan in ...?'. Daarna geef je de kinderen per twee een illustratie met het nummer, een kopie van de kaart zonder legende, een atlas en een computer met de website. De kinderen zoeken het land en de plaatselijke tijd op, telkens vertrekkend van het tijdstip '12u32' in Portugal. Opgelet: door het AM/PM-systeem zijn niet alle uren even makkelijk om te rekenen. Voorzie daarom een omzettingstabel: 13u32 = 01.32 PM, 14u32 = 02.32PM, 15u32 = 03.32PM, enz. Sommige landen, zoals Brazilië, Australië, Rusland en de USA, liggen in meerdere tijdzones. Geef deze als hersenkrakers aan de kinderen die snel klaar zijn.

ICT – 6

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.11

Wiskunde – 2 Meten – 2.12

Wie wil hier nu niet wonen?!

Met deze oefening leren de kinderen beeldtaal analyseren én op een speelse manier argumenteren. Kopieer de wereldkaart achteraan het boek op A3-formaat en hang deze aan het prikbord of aan een stuk piepschuim. Tijd voor een spelletje vogelpik! Elk kind krijgt een punaise en prikt die geblinddoekt op de kaart. Van het nummer waar hun punaise het dichtst bij zit, krijgen de kinderen de bijbehorende prent. Heb je niet zoveel tijd? Ga dan met een hoed met briefjes rond.

De opdracht is eenvoudig: de kinderen moeten hun klasgenoten ervan proberen te overtuigen dat de plek op hun illustratie de beste woonplaats van de hele wereld is. Voor hun argumenten baseren ze zich op wat ze op de prent zien. Voorzie voldoende voorbereidingstijd en laat de kinderen per argument enkele kernwoorden opschrijven. Heeft je klas nog niet zoveel ervaring met argumenteren, dan inspireer je de kinderen door zelf eerst een vurig pleidooi te houden voor een woonplaats uit het boek die niemand getrokken heeft. Opgelet: tijdens je pleidooi laat je de prent niet zien. Anders laten de kinderen zich overhalen door de tekening en niet door de argumenten.

Daarna zet je vooraan in de klas vier stoelen, waarbij één stoel tegenover de drie andere stoelen staat. Vraag aan je klas wie de regen in België beu is en graag een dagje in een ander land wil wonen. Dat kind gaat op de aparte stoel zitten. Vervolgens roep je drie 'overtuigers' naar voren. Ze nemen enkel hun briefje met kernwoorden (en dus niet hun prent) mee. Hebben de drie kinderen hun beste argumenten bovengehaald, dan beslist de 'verhuis-kandidaat' wie hem/haar het beste kon overtuigen en waarom. Na afloop komen er vier nieuwe kinderen aan de beurt.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.6

Woordenschat (voor anderstalige nieuwkomers)

Dankzij de prachtige tekeningen met leuke details nodigt *O mundo num segundo* bij uitstek tot woordenschatspelletjes uit.

- Een klassieker is 'Ik reis in één seconde rond de wereld en ik zie ...' (een variant op 'Ik ga op reis en ik neem mee ...'), waarbij je één illustratie kiest en de kinderen om beurten iets noemen wat ze op de prent zien. Wie kan de meeste woorden onthouden?
- Bij 'Ra ra ra, waar ben ik' kan je een prent stap voor stap beschrijven, waarbij de kinderen moeten raden welke prent het is. Kies eerst moeilijkere omschrijvingen en voeg langzaam eenvoudiger woorden toe, bijvoorbeeld: 'Ik zie een rolluik dat half gesloten is, veel posters en veel rommel. Op de

grond liggen een heleboel kleren en tegen de muur staat een surfplank. Op het bed ligt een meisje te lezen.'

- Voor 'Woordenrace' verdeel je de klas in duo's. Dit spel speel je best enkel met kleine groepen. Hang de illustraties achteraan in de klas. Vooraan voorzie je een startlijn en per duo een rolletje plakband en een stapel woordkaartjes met het woordbeeld naar onderen. Op elk kaartje staat een woord(groep) (met het juiste lidwoord) dat op één van de illustraties te zien is, zoals 'de vlag', 'het schilderij met een paard', 'de rode bus', enz. Hier kan je makkelijk differentiëren: maak homogene duo's en geef elk duo een woordenpakket op maat. Bij 'start' mag per duo één kind het eerste woordkaartje omdraaien. Weet hij/zij de betekenis, dan neemt hij/zij een stukje plakband en het kaartje, loopt naar de juiste illustratie en plakt het kaartje op het overeenkomstige detail. Maak de woordkaartjes dus niet te groot. Weet het eerste kind de betekenis niet, dan vraagt hij/zij het aan het tweede kind. Dat mag het woord met handen en voeten uitleggen in het Nederlands, maar het eerste kind moet wel lopen. Heeft het eerste kind zijn kaartje geplakt, dan mag het tweede een kaartje omdraaien van de stapel enz. Na een vijftal minuten roep je stop. Om te controleren of alle kaartjes goed hangen, bestaan verschillende mogelijkheden. Ga met de kinderen prent per prent af en controleer samen, of laat de kinderen per twee (stel nieuwe duo's samen) een prent controleren. Bij discussie roepen ze jouw hulp in. Als je de woordkaartjes per groep op een andere kleur kopieert, gaat de puntentelling redelijk vlot.

Nederlands – 1 Luisteren – 1.3

Nederlands – 1 Luisteren – 1.6

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

Op de planken

Een andere manier om rond beeldtaal te werken, is een illustratie 'vertalen' naar een stukje drama. Hiervoor kies je best illustraties waarop verschillende personages staan, zoals de lift, de voetballende kinderen, de vrouw met de brief, de man in de kapperszaak, de jongen op de fiets, enz.

Verdeel de klas in groepjes van vier. Elke groep krijgt één illustratie, die ze straks gaan uitbeelden. Ze doen dat in drie aktes. De eerste akte is de scène die voorafgaat aan de illustratie. Bijvoorbeeld: de mensen stappen in de lift, duwen op een knopje, telefoneren ondertussen, strijken door hun haar, praten met elkaar of stiften hun lippen. De kinderen improviseren dus, maar houden wel rekening met de informatie op de tekening.

Op een bepaald signaal dat je vooraf afspreekt, 'bevriest' hun spel in het beeld dat op de illustratie vastligt: de dame stopt met praten aan de telefoon, de man aan de knopjes kijkt verbaasd naar de rest, een andere man houdt zich vast aan de muur en de blonde vrouw kijkt verschrikt. Hier improviseren de kinderen niet: ze zetten de illustratie om in een tableau vivant, alsof ze poseren voor een foto.

Op een volgend signaal vloeit hun spel over in de derde akte: de scène die op de illustratie volgt. Hoe loopt het tafereel af? Hoe reageren de mensen? Bijvoorbeeld: iemand duwt op het noodknopje, een ander begint koortsachtig een noodnummer te bellen, een derde begint te huilen en een vierde valt flauw. Tijdens deze akte krijgt de fantasie van de kinderen vrij spel. Ze moeten er enkel op letten dat hun overgang vanuit de tableau vivant klopt. Of je de kinderen al dan niet laat spreken, beslis je zelf. Om er zeker van te zijn dat elke groep de opdracht begrijpt, werk je klassikaal een voorbeeld uit. Film het spel van de verschillende groepjes. Dit is een ideale manier voor kinderen om hun eigen spel te evalueren ('Oei, ik sta de hele tijd te giechelen') én om aan boekpromotie te doen, als je de filmpjes op de klas- of schoolwebsite zet of tijdens een toonmoment aan een andere klas toont.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.5 en 3.6

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.9

En verder

Tekst gezocht

Geef de kinderen per twee een dubbele pagina uit het boek en enkele tekstballonnen. Ze verzinnen wat de verschillende personages zeggen of denken en plakken de tekstballonnen op de illustraties.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

De wereld rond in één seconde en tien talen (enkel voor anderstalige nieuwkomers)

Voeg met je klas enkele pagina's toe aan het boek: elk kind maakt een pagina van zijn/haar land van herkomst. Brainstorm eerst met de kinderen: wat kan er allemaal gebeuren in één seconde? Laat hen dan vertellen over hun vroegere woonplaats. Wat was daar bijzonder? Wat kon daar gebeuren in één seconde? De kinderen maken een tekening en schrijven er een zin in hun eigen taal bij. Wie snel klaar is, werkt aan de cover of de achterflap. Als iedereen klaar is, bewonderen de kinderen het werk van hun klasgenootjes. Begrijpen ze elkaars verhaal? Bundel de verschillende illustraties op een mooie manier, zodat het een heus pronkstukje van de klas wordt.

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Nederlands – 7 Interculturele gerichtheid

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.6

Onze stad rond in één seconde

Maak met je klas een variant op het Portugese boek: *Onze stad (ons dorp) rond in één seconde*. Hou eerst een gesprek over de favoriete plaatsen van de kinderen in de stad. Laat hen deze plekken op een plattegrond aanduiden. Brainstorm dan verder: wat kan op die plek in één seconde gebeuren? Voor de creatieve uitwerking heb je verschillende opties. Je kan de kinderen zelf 'op locatie' een tekening laten maken, of je kan met collages werken door de kinderen een foto te laten nemen van hun lievelingsplek en daar achteraf de eigenlijke actie bij te tekenen of op te plakken. De kinderen schrijven ook een mooie zin bij hun illustratie. Heb je veel nieuwe kinderen in de klas die de school nog niet goed kennen? Laat hen dan de variant *Onze school rond in één seconde* maken. Zo leren ze spelenderwijs de school kennen.

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.6

De stad rond in één minuut

Bekijk met je klas het filmpje *Move* op <http://www.coopr.nl/blog/video-van-de-week-60-keer-de-wereld-in-1-seconde>. Deze video werd gemaakt door drie vrienden in opdracht van een Australisch reisbureau, dat haar bestemmingen op een andere manier wou promoten bij jongeren. De jongemannen bezochten zestig wereldsteden, maakten op elke plek een shot van één seconde en monteerden deze shots tot een video van één minuut. Laat de kinderen zonder enige uitleg kijken. Wat hebben ze gezien? Misschien hebben ze wel een stad herkend? Spreekt het filmpje hen aan? Willen ze met de klas ook zo'n filmpje maken van hun stad of dorp? Heb je voldoende tijd om met de klas te filmen? Bekijk het filmpje dan nog eens en denk met je klas na over wat het zo sterk maakt. Daarna laat je de kinderen in groepjes aan een scenario werken. Laat elk groepje rond een bepaalde actie werken, bijvoorbeeld voetballen, stappen, fietsen, schommelen, zitten, enz. Vervolgens zoeken ze plaatsen in de stad waar ze dit kunnen doen. Ze duiden deze plekken ook aan op een plattegrond.

Heb je voldoende acties en plaatsen, dan ga je met de klas op stap en maakt op elke plek een shot van één seconde. Heb je minder tijd, dan kan je met foto's werken in plaats van film. De werkwijze is ongeveer dezelfde. Zorg wel voor voldoende continuïteit in je foto's, want hiervan zal de kwaliteit van het eindresultaat afhangen. Monteer de foto's in Windows Live Movie Maker tot een filmpje.

Geen ervaring met dit programma? Waarschijnlijk is er wel een computerspecialist in je klas of een collega op school die je kan helpen. Op YouTube wijzen talrijke tutorials je de weg.

Muzische vorming – 5 Media – 5.2, 5.3 en 5.4

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.1

Meer boeken over tijd?

Zoek je meer boeken rond het thema 'Tijd'? Surf dan naar de website van de Jeugdboekenweek 2013 (<http://www.jeugdboekenweek.be/2013/lestips.html>) Daar vind je voor elke klas zeeën van inspiratie.

Bibliografie

<http://www.portugesetaal.org/Portugees> (voor een overzicht van landen waar Portugees gesproken wordt)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map-Lusophone_World-en.png (Engelstalige kaart met de landen waar het Portugees de officiële taal is)

<http://www.planetexplore.be/tijdzones/tijdzones.html> (wereldkaart waarop de tijdzones duidelijk aangegeven staan)

Lestip 7 – door Marit Trioen

Pamietnik Blumki
[Het dagboek van Blumka]
Iwona Chmielewska
Media Rodzina, 2011
ISBN 9788372785725

Vertaling: Greet Pauwelijn
(Boek uit Polen, vertaald uit het Pools)

Korte inhoud

Warschau, eind de jaren dertig, begin de jaren veertig. In de Krochmalnastraat 92 staat het weeshuis van Dokter Korczak. Eén van de wel 200 kinderen in het weeshuis heet Blumka. Zij vertelt in haar dagboek in woord en in beeld over het leven en over de andere kinderen in het weeshuis. Over Zygmus die altijd honger heeft en zelfs levertraan lekker vindt en Pola die een erwt in haar oor stopte en Szymek die de meeste uien kan pellen. En natuurlijk vertelt ze ook over ‘Onze Dokter’ die vindt dat je kinderen de waarheid moet vertellen, dat kinderen even belangrijk zijn als volwassenen, dat jongens af en toe – als het echt niet anders kan – mogen vechten en nog zoveel meer. Tot de oorlog uitbreekt en Blumka niet langer in haar dagboek kan schrijven.

Het dagboek van Blumka is een ontroerend, hartverwarmend en vreselijk beklijvend verhaal. Na het lezen blijft het lot van Blumka en haar huisgenootjes nog dagenlang nazinderen. Door Blumka’s onschuldige beschrijvingen van de warme wereld binnen het weeshuis komt de confrontatie met de vreselijke buitenwereld des te harder aan. De compositie is origineel en voegt betekenis toe: waar Blumka’s woorden niet voldoen, maakt ze er een tekening bij in haar dagboek. De illustraties in collage-stijl zitten vol betekenis en nodigen ertoe uit het boek verschillende keren te bekijken en herlezen.

Opmerking vooraf

In *Het dagboek van Blumka* vertelt het gelijknamige hoofdpersonage in woord en beeld over het leven in een weeshuis voor Joodse kinderen. Het verhaal speelt zich af in het Warschau van de jaren dertig-veertig. Op het eerste zicht lijkt dit een best eenvoudig, vrolijk boek, maar de verschillende lagen, moeilijke symboliek en suggestieve verwijzingen naar de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog maken het tot een complex meesterwerkje. De auteur-illustrator was dan ook acht jaar bezig met de voorbereiding van het boek. Het verhaal is gebaseerd op waargebeurde feiten: kinderarts, pedagoog en schrijver Janusz Korczak stichtte in 1912 het moderne weeshuis *Dom Sierot* in Warschau en publiceerde verschillende boeken over zijn progressieve opvoedkundige theorieën. In 1940 werd het weeshuis verplaatst naar het Joodse getto in Warschau en in 1942 werd Korczak samen met zijn rechterhand Stefa, bijna 200 weeskinderen en enkele opvoeders op de trein naar het concentratiekamp Treblinka gezet, waar ze de dag zelf nog vergast werden. Als je met dit boek wil werken in de klas, lees en bekijk je het zelf best een aantal keer. Elke keer ontdek je immers nieuwe details, verbanden en betekenissen. Ook achtergrondinformatie over Janusz Korczak en artikelen over het boek zelf kunnen helpen om het verhaal te duiden (zie: Bibliografie). Misschien vraagt de voorbereiding wat werk, maar het boek is zo mooi, waardevol en belangrijk dat je inspanningen meer dan beloond zullen worden.

Aanzet

De geheime doos

Maak je klas een week op voorhand nieuwsgierig met een geheime doos. In deze doos stop je vijf tips, voor elke dag één, die naar een belangrijk element in het verhaal verwijzen. Pak de tips in lijntjespapier in, zo speel je meteen ook in op de bijzondere collagetechniek die Chmielewska in het boek gebruikt. Wanneer de kinderen een tip getrokken hebben, komt deze op een tafel in de boekenhoek. Zo worden de kinderen een week lang uitgedaagd om het verband tussen de verschillende voorwerpen te zoeken. Bij elke tip hoort een korte verwerkingsactiviteit. In welke volgorde de kinderen de tips uit de doos halen, is niet belangrijk.

Tip 1: Een dagboek (of een schrift dat duidelijk als dagboek dient)

Hou een kringgesprek over dagboeken. Wie heeft een dagboek? Waarom? Wat schrijf je erin? In welke taal? Kan je enkel schrijven in een dagboek, of ook tekenen, knippen en plakken, enz.? Is je dagboek geheim, of mag iemand het lezen? Wie? Heb je al eens (stiekem) iemands dagboek gelezen? Wat dacht je toen? Zou je zelf graag een dagboek willen? Waarom (niet)?

Tip 2: Vergeet-mij-nietjes

Deze blauwe bloempjes met een geel hart hebben een belangrijke symbolische waarde in het verhaal en zijn onlosmakelijk verbonden met Blumka en haar dagboek dat 'geschreven werd om niets te vergeten' (p. 70). Zo geeft Blumka op p. 40 vergeet-mij-nietjes water, vallen er op p. 70 vergeet-mij-nietjes uit haar gesloten dagboek en woekeren de plantjes op het binnenwerk achteraan.

Voorzie een (gedroogd) bloempje voor elk kind van je klas. Vergeet-mij-nietjes vind je van mei tot oktober, zowel in het wild als in tuincentra. Heb je weinig tijd of zijn er geen planten in de buurt, dan zoek je een afbeelding op het internet. Laat de kinderen tegen de volgende dag de naam van deze bloem zoeken. Bespreek met hen ook hoe ze dit kunnen doen. Vraag aan kinderen met een andere thuistaal hoe de bloem in hun taal heet. In vele talen betekent de bloem hetzelfde. Het vergeet-mij-nietje is dan ook een internationaal symbool voor hoop en herinnering. Over de herkomst van de naam bestaan verschillende legendes. Volgens de ene legende gaf God op een bepaald moment een naam aan alle bloemen. Eén blauw bloempje met geel hart was zijn naam vergeten en keerde beschaamd terug naar God, die zijn vinger opstak en streng "Vergeet mij niet!" zei. Volgens een andere legende wandelde een ridder langs het water met zijn jonkvrouw. Toen hij een bloem wilde plukken, viel hij door zijn zware harnas in het water. Daarop riep de ridder "Vergeet mij niet" naar zijn geliefde.

Vraag aan de kinderen of er iemand is die ze nooit willen vergeten. Met de namen van deze personen, de vergeet-mij-nietjes en het woord vergeet-mij-niet in verschillende talen maak je een klasposter. Op die manier ontdekken de kinderen zelf op voorhand een vleugje symboliek uit *Het dagboek van Blumka*.

Tip 3: De oude foto

Scan de foto van de dokter en de twaalf kinderen op p. 12 in en print hem op stevig papier. Wie zouden dit zijn? Waarom denk je dat? Hoe oud zouden de kinderen zijn? En de man? Is het een foto van nu of vroeger? Waaraan zie je dat? Waar komt deze foto vandaan, denk je?

Tip 4: Een geheim laatje

Zoek een kleine lade, bijvoorbeeld uit een oud bureautje of speelgoedkastje, en stop er een medaille (zie: personage Ryfka) of een lint met een hartje eraan (zie: personage Abraham/Hanna) in. Leuk om weten: in het weeshuis van Dokter Korczak hadden de kinderen echt zo'n laatje waar niemand ongevraagd in mocht kijken.

Tip 5: Groeten uit Warschau

Zoek via Google Afbeeldingen een postkaart uit Warschau. Als zoekterm typ je 'pocztówka Warszawa'. Print de kaart op stevig papier. Heb je een Pools kind in de klas of op school, dan laat je het op de achterkant in het Pools een boodschap voor de klas te schrijven. Lukt dat niet, dan schrijf je zelf *Drodzy uczniowie (szóstej) klasy, czy możecie zgadnąć co to za język? Pozdrowienia!* (Vertaling: 'Beste kinderen uit klas (zes), kunnen jullie raden welke taal dit is? Groeten!') Laat de kinderen achterhalen welke taal dit is. Bespreek klassikaal hoe ze dit te weten kunnen komen. Tip: geef via Google Translate enkele woorden in en klik op 'taal herkennen'. Uiteraard is met vertaalmachines altijd voorzichtigheid geboden, geef dat ook mee aan je klas. Nadat deze tip geraden is, groet je de kinderen 's morgens en 's avonds consequent in het Pools. Je kan een Pools kind ook een lesje Pools laten geven aan zijn klasgenootjes.

De dag dat je het boek voorleest in de klas, stop je een zesde tip in de doos: het boek zelf. Ga in een kring zitten en geef de kinderen de kans de voor- en achterkant te bekijken. Laat hen de titel en de auteur zoeken. De betekenis van de titel kunnen ze makkelijk raden als je de tekening op p. 11 toont. Waarover zou het boek gaan? Gaat het over nu of vroeger? Herinner de kinderen telkens aan de tips. Lees dan p. 11 tot p. 17 voor, eerst in het Pools, dan in het Nederlands. Wie wil graag weten hoe het verder gaat?

Nederlands – 2 Spreken – 2.5 en 2.6

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2

Verwerkingsactiviteiten

Wie is het?

Kopieer p. 18-19 ('Dat is Zygmus') tot en met p. 42-43 ('En dit is onze Dokter') op A3-formaat. De tekst bedek je met stroken papier. Hang de prenten in een willekeurige volgorde aan het bord of aan de muur, zodat iedereen ze goed kan zien en nummer ze van één tot dertien. Lees het verhaal voor van p. 18 tot p. 43 en zorg ervoor dat de kinderen de prenten in jouw boek niet kunnen zien. De kinderen zoeken telkens de juiste prent bij het stukje dat je voorleest. Op een kladblaadje zetten ze de nummers van de prenten in de goede volgorde. Verbeter klassikaal.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2 en 5.3

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Illustraties lezen

De illustraties in collagestijl zijn in alle opzichten bijzonder. Ze ondersteunen de tekst niet alleen, maar voegen ook betekenis toe en vertellen het verhaal verder. De illustratie bij Hanna is een mooi voorbeeld: op de linkerpagina van het dagboek zie je haar met de dokter op een bankje, onder de

bank groeien klavertjesvier; rechts zie je Hanna, die nu 'een ander kind is' en gehoorzaam de tafel dekt. Verder zie je links Stefa met een mooi kleedje en een kam voor Hanna die erg onverzorgd is als ze net in het weeshuis toekomt. Rechts vlecht precies Reginka, die door ziekte haar eigen vlecht verloor, Hanna's haar. Bovendien zijn het net de illustraties die door hun sterke symboliek nieuwe betekenislagen in het verhaal stoppen. Zo zie je bij Szymek een davidster in de gebroken ruit en staat de jongen op de rechterbladzijde van het dagboek onder de douche, wat je als volwassene meteen met de gaskamers associeert. Of Blumka, die nietsvermoedend de vergeet-mij-nietjes water geeft. Meer over o.a. de symboliek in de illustraties lees je in een interessant Franstalig artikel op de website *Lire & Merveilles* (zie: Bibliografie). Leuk om weten: omdat de auteur-illustrator in haar illustraties de historische waarheid zo goed mogelijk tot haar recht wou laten komen, ging ze maandenlang op zoek naar authentiek materiaal, zoals oude schriften, kranten, verpakkingen, boekomslagen, foto's en de binnenbekleding van oude koffers. Ze maakte haar collages met de hand en scande ze nadien gewoon in.

Bekijk enkele illustraties met de kinderen. Laat je leiden door de personages of prenten die hen het meeste aanspreken. Bespreek eerst de techniek en stimuleer de kinderen dan om aan de hand van de illustraties het verhaal van het personage te ontdekken. Kijk met hen ook zeker eens naar de illustraties bij Blumka en koppel de symboliek van het vergeet-mij-nietje terug aan de klasposter met vergeet-mij-nietjes (zie: Aanzet).

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2, 1.3 en 1.4

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Geheim laatje

Blader terug naar de illustratie van het laatje bij Abraham. Kunnen de kinderen de tip van het laatje nu plaatsen? Wat zouden ze zelf in zo'n laatje stoppen? Daarna mogen de kinderen hun favoriete personage uitkiezen. Ze bekijken de bijhorende prent en lezen de vertaling nog eens, zodat ze zich zo goed mogelijk kunnen inleven. Geef hen een luciferdoosje en laat hen met woorden, tekeningen of plaatjes het geheime laatje van hun personage vullen. Voorzie ook oud (behang)papier om het doosje te beplakken. Stal de geheime laatjes uit op de tafel in de boekenhoek.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3 en 1.6

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Stellingenspel

Toon de prent van de dokter op p. 42-43 nog eens. Laat de kinderen luidop nadenken: een dokter die in een blauwe kiel de was ophangt? Wat voor een dokter zou dat zijn? Ga niet in op hun suggesties, maar lees het tweede deel van het boek voor, van p. 44 tot p. 65. Zorg ervoor dat de kinderen de prenten goed kunnen zien.

Na het lezen kom je nog eens terug op de dokter. Weten de kinderen nu iets meer over hem? Toon dan de foto van Dokter Korczak met enkele weeskinderen (http://www.kz-gedenkstaette-hailfingentailfingen.de/bilder/kzht.ar.ju.bau_korczak_2_c.jpg). Vertel dat de dokter echt geleefd heeft en dat hij in 1911-1912 een weeshuis oprichtte waar hij Joodse weeskinderen op een (toen) revolutionaire manier opvoedde en liet samenleven. Zijn ideeën schreef hij ook in verschillende boeken neer. Welke ideeën of regels van de dokter zijn de kinderen het meeste bijgebleven? Korczak wordt als één van de eersten beschouwd die over de rechten van het kind schreef. Als je met je klas al rond kinderrechten gewerkt heb, kan je hier ook de link leggen.

Vervolgens laat je de kinderen nadenken over de ideeën van Janusz Korczak via een stellingenspel. Dit kan je op verschillende manier organiseren.

- Een eerste mogelijkheid: deel je lokaal in drie hoeken in, nl. 'eens', 'oneens' en 'ik weet het niet'. Lees een stelling voor. De kinderen lopen naar de hoek die bij hun mening aansluit. Laat uit elke hoek iemand zijn mening beargumenteren. Kinderen die door de argumenten van een ander van hoek willen veranderen, mogen dat doen, op voorwaarde dat ze hun 'overstap' kunnen motiveren.
- Een tweede werkvorm: schrijf de stellingen op het bord. Elk kind kiest de stelling die hem/haar het meeste aanspreekt. De kinderen schrijven hun stelling op een blad en noteren kort waarom ze voor deze stelling kozen. Daarna gaan kinderen met dezelfde stelling in groepjes discussiëren. Ze schrijven argumenten voor en tegen op. Sluit af met een klassikale ronde.

De stellingen uit het boek:

- Elk kind heeft recht op zijn eigen geheimen en dromen (p. 44)
- Je moet kinderen altijd de waarheid vertellen (p. 45)
- Volwassenen mogen kinderen niet slaan (p. 48)
- Kinderen mogen heel af en toe vechten, als het echt nodig is (p. 48)
- Elk kind mag op zijn eigen manier bidden (p. 49)
- Een kind hoeft niet te bidden als het niet wil (p. 49)
- Beloningen zijn belangrijker dan straffen (p. 50)
- Jongens en meisjes hebben gelijke rechten en mogen dezelfde dingen doen (p. 51)
- Kinderen zijn even belangrijk als volwassenen (p. 53)
- Elk kind mag zoveel of zo weinig eten als het wil (p. 62)
- Elk kind heeft het recht om te zijn wie het is (p. 63)
- Elk kind heeft recht op respect (p. 63)
- Kinderen mogen zoveel lawaai maken als ze willen (p. 64)

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2, 1.5 en 1.6

Einde

Vergelijk de tekening van de dokter op p. 63, waar hij toegeeflijk lacht om het lawaai van de kinderen, met die op p. 65, waar hij piekert. Waarom zou de dokter triest zijn? Geef de kinderen per twee een kopie van de laatste pagina's (p. 66-70). Op basis van de prenten schrijven ze zelf een einde. Baken de schrijfo opdracht af, bijv. maximum twee zinnen per pagina. Wie wil, mag zijn einde voorlezen.

Lees dan het einde van het verhaal voor. Vertel ook hoe het echt gegaan is. Hieronder vind je een stukje achtergrondinfo, dat je op maat van je klas kan kneden.

Op vijf of zes augustus 1942 kwamen Duitse soldaten Korczak, de kinderen en het personeel van het weeshuis halen. Volgens ooggetuigen was er geen sprake van paniek: de dokter zou de kinderen verteld hebben dat ze eindelijk een uitstapje buiten het getto mochten maken en hij liet hen hun mooiste kleren aantrekken. Zo liepen de kinderen in een waardige stoet naar de treinen, elk van hen met een lievelingsknuffel of -speeltje in de hand. Merk trouwens op dat de dokter hier een uitzondering maakte op de stelling 'Je moet kinderen altijd de waarheid vertellen'. Wat denkt de klas na de discussie uit de vorige opdracht hiervan? Hadden ze de waarheid moeten weten of niet?

Op grond van zijn naam kreeg Korczak zelf herhaaldelijk het aanbod om te ontsnappen, maar hij weigerde resoluut om 'zijn' kinderen in de steek te laten. Niemand keerde terug: Korczak, Stefa en de weeskinderen stierven waarschijnlijk dezelfde dag nog in de gaskamers van Treblinka.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.3

Vragenbus

Deze vreselijke geschiedenis zullen de kinderen even moeten laten bezinken. Waarschijnlijk zijn er ook kinderen die meteen met vragen zitten. Zet daarom een vragenbus in je klas. Geef elk kind een strook papier waarop het één of meerdere vragen kan schrijven. Op die manier weet je welke vragen leven in je klas. Laat de bus enkele dagen staan. Zo krijgen ook kinderen die meer tijd nodig hebben om de inhoud te verwerken, de kans om een vraag te stellen.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.4 en 1.7

En verder

Een herdenkingsplaats

Het dagboek van Blumka werd geschreven om niets te vergeten. En om nooit te vergeten. Brainstorm met je klas: hoe kunnen de kinderen tonen dat ze het verhaal van Blumka niet vergeten? Wat doen mensen als iets ergs gebeurd is en ze willen tonen dat ze aan de slachtoffers denken? Misschien is er in de buurt van de school wel een herdenkingsplaats voor een verkeersslachtoffer, of een gedenksteen of -monument voor slachtoffers van WOI of WOII? Geef elk kind de kans om zijn eigen ideeën op te schrijven. Zeker voor gevoelige kinderen, die veel tijd nodig hebben om het verhaal te verwerken, kan dit troost bieden. Bekijk daarna hoe je de verschillende ideeën van de kinderen kan samennemen en bespreek waar jullie gedenkplaats moet komen. Als je school een tuin heeft, is het natuurlijk fantastisch dat je klas daar een plekje zou hebben waar de kinderen vergeet-mij-nietjes planten en hun tekeningen, briefjes, knuffels, kleiwerkjes enz. voor de weeskinderen neerleggen.

Achteraf kan je de herdenkingsmonumenten voor Korczak tonen die in Warschau (zie:

<http://www.warsawtour.pl/fr/node/161669> en <http://korczak.files.wordpress.com/2008/07/denkmal-korczakfrau-gg21.jpg>), Günzburg (Duitsland, zie: <http://www.myheimat.de/guenzburg/wetter/korczak-denkmal-in-guenzburg-siehe-auch-httpwwwjanusz-korczakde-m318913,62551.html>) en Yad Vashem (Jeruzalem, zie: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yad_Vashem_BW_2.JPG) staan.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.3

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4, 1.5 en 1.6

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Papierkunst

Blader met de kinderen door het boek en ontdek samen wat Iwona Chmielewska allemaal met lijntjespapier knutselde. Bij de voorstelling van de kinderen is dat vaak een voorwerp dat hen karakteriseert, zoals de kookpotten van keukenhulp Zygmus, de kolenkar van het dappere Dekentje, de houten planken van timmerman Abraham en de stoffen van kleermaker Aaron. Daarna laat je de kinderen nadenken over wat henzelf uniek maakt. Dit voorwerp of deze eigenschap knutselen ze in lijntjespapier. Maak met de verschillende knipwerkjes een mobiel.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.3

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3

Klasdagboek in collage stijl

Maak met de kinderen een klasdagboek waarin ze zichzelf (of elkaar) voorstellen. Bestudeer de illustratietechniek in het boek met de kinderen: tekeningen in (kleur)potlood of balpen, voorwerpen in lijntjespapier, oude foto's, postkaarten, stofjes, enz. (zie: eerder) vormen samen een kunstige compositie. Daarna gaan de kinderen zelf aan de slag. Geef elk kind een A3-papier. Zorg voor verschillende lichte kleuren, zoals in het boek. Eerst schrijven de kinderen hun tekst op een

kladblaadje. Ze schrijven in de derde persoon over zichzelf: “Dit is ... Hij/zij ...”. Dan schikken ze hun tekst op het papier. Nu kan het illustreren beginnen. Voorzie kleurpotloden, balpennen en voldoende kosteloos materiaal: tijdschriften, stofjes, lijntjespapier, touw, enz. Bundel de papieren en maak er met karton een mooi boek van.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.1

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4 en 1.5

Klasdagboek het hele jaar door

Je kan ook met een echt klasdagboek beginnen. Dit is een boek waarin je klas in woord en beeld verslag doet van een bijzondere activiteit, uitstap, projectdag, workshop, enz. Geef het dagboek elke keer met een ander kind mee naar huis. Zo voelt iedereen zich betrokken bij en verantwoordelijk voor het boek, wat tot een goede klassfeer kan bijdragen. Op de eerste bladzijden van het boek stellen de kinderen zichzelf voor. Je kan dit ook combineren met de vorige activiteit.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.4

Korczak in tien zinnen

Op de website van de Nederlandse Janusz Korczak Stichting (zie: Bibliografie) vind je informatie over Korczak op kindermaat. De kinderen lezen het artikel “Wie was Janusz Korczak?” zelfstandig. Daarna maken ze per twee een presentatie over Korczak in PowerPoint of Word. Ze moeten de dokter voorstellen in tien zinnen. Elke zin bevat een belangrijk feit over Korczak, zijn leven of zijn ideeën. Bij elke zin zoeken de kinderen ook een foto via Google Afbeeldingen. Je kan de opdracht eenvoudiger maken door de tekst te verdelen onder de duo’s en door per alinea het aantal zinnen op te geven. Voor jongere kinderen of anderstalige nieuwkomers kan je op voorhand een aantal vragen opgeven, waarop ze het antwoord moeten zoeken.

Nederlands – 3 Lezen – 3.4

Leren leren – 3

ICT – 6 en 7

Meer kinderrechten?

De Jeugdboekenweek 2010 had als thema kinderrechten. Inspiratie troef!

Meer verhalen over Korczak/ de Holocaust?

De Nederlandse auteur Karlijn Stoffels schreef ook een boek over de weeskinderen van dokter Korczak: *Mosje en Reizele*. Het boek, bedoeld voor een iets ouder publiek (12+), gaat over de laatste twee jaar in het weeshuis en grijpt je even hard als *Het dagboek van Blumka* naar de keel. *Koning Matthijsje de Eerste* is dan weer een boek van Korczak zelf. In dit boek verwerkt hij zijn ideeën over kinderrechten. Als de 6-jarige Matthijsje zijn vader opvolgt als koning wil hij de kinderen dezelfde rechten geven als volwassenen, maar dat gaat helemaal mis.

Wil je na *Het dagboek van Blumka* verder werken rond de Holocaust, bekijk dan zeker eens de Jeugdboekenweek-lestips bij *De boom van Anne* (Jeugdboekenweek 2013, vierde en vijfde leerjaar) en *De verboden vraag* (Jeugdboekenweek 2011, zesde leerjaar) op de website van de jeugdboekenweek (zie: Bibliografie). Daar vind je allerlei inspiratie, filmpjes, websites en kant-en-klare lespakketten.

Bibliografie

Boeken

Koning Matthijsje de Eerste / Janusz Korczak, Van Goor, 1990

Mosje en Reizele / Karlijn Stoffels, Querido, 1996/2011

Websites

http://nl.wikipedia.org/wiki/Janusz_Korczak (algemene informatie over Janusz Korczak)

<http://www.korczak.nl/2004/index.html> (website van de Nederlandse Janusz Korczak Stichting met informatie over Korczak op kindermaat)

<http://www.literaturfestival.com/kjl/eu/texte/chmielewska> (Duitstalig artikel van Iwona Chmielewska over haar eigen boek)

<http://www.lire-et-merveilles.fr/litterature-jeunesse/albums-8-10-ans/le-journal-de-blumka-iwona-chmielewska-10222> (Franstalig artikel over het boek)

<http://www.kz-gedenkstaette-hailfingen-tailfingen.de/php/kzht.ar.ju.bau.php#baukorczak> (Duitstalig artikel waarin een ooggetuige vertelt over de deportatie van Korczak en de kinderen. Naast de foto van Korczak kan je beeldmateriaal downloaden)

http://www.jeugdboekenweek.be/2013/documenten/LESTIPS_04_4de-5de.pdf (lestips bij *De boom van Anne*)

<http://www.jeugdboekenweek.be/Archief/suggesties/suggesties2011.pdf> (lestips bij *De verboden vraag*)

Lestip 8 – door Marit Trioen

Povestea lui Harap-Alb
[Het sprookje van Blanke-Moor]
Ion Creangă en Cristiana Radu (ill.)
Vellant, 2011
ISBN 9789731984728

Vertaling: Jan Willem Bos
(Boek uit Roemenië, vertaald uit het Roemeens)

Korte inhoud

“Men zegt dat er in een land ooit een koning woonde die drie zoons had”, zo begint *Het sprookje van Blanke-Moor*. Op een dag krijgt de koning een brief van zijn broer, de Groene Keizer. Deze is oud en ziek en vraagt de koning één van zijn zonen te sturen om hem op te volgen. De drie zonen wagen hun kans, maar alleen de jongste, Blanke Moor, raakt voorbij de eerste hindernis. Dat is voor Blanke Moor het begin van een avontuurlijke tocht naar het rijk van de Groene Keizer. Hij raakt in de klauwen van de Baardeloze, krijgt hulp van Sint-Zondag en moet drie onmogelijke opdrachten vervullen in de Berentuin, het Hertenbos en het rijk van de Rode Keizer.

Dit universele sprookje speelt zich af in een tot de verbeelding sprekende fantasiewereld vol markante figuren. In Roemenië is Harap Alb een echte klassieker: Ion Creanga schreef het sprookje in 1877 en tot op de dag van vandaag kent vrijwel elk Roemeens kind het. De dromerige, vrolijke en kleurrijke illustraties van Cristiana Radu met grappige details geven het sprookje een eigentijdse toets.

Opmerking vooraf

Ion Creanga heeft in de Roemeense (kinder)literatuur dezelfde status als Hans Christian Andersen in de Deense of de gebroeders Grimm in de Duitse. Hij schreef talrijke verhalen en sprookjes voor kinderen, waaronder *Het sprookje van Blanke-Moor* in 1877. Creanga heeft een geheel eigen stijl, gekenmerkt door oude woorden en gezegdes, plaatselijke humor en elementen uit de orale traditie, die zijn verhalen tot authentieke tijdsdocumenten maken. Tegelijk zorgt zijn stijl ervoor dat zijn verhalen moeilijk te vertalen én te lezen zijn. Laat je hierdoor echter niet afschrikken: onder het talige kunstwerk zit een universeel sprookje waar kinderen ook vandaag nog kunnen van genieten. In Roemenië blijft het verhaal van Blanke Moor één van Creanga's populairste werken, waar steeds nieuwe generaties kinderen mee opgroeien. Het sprookje werd ook bewerkt voor film, tekenfilm en computerspel. Meer info over de herkomst van de naam Harap Alb vind je op Wikipedia (zie: Bibliografie).

Aanzet

Vreemde spreuken

Creanga's verhalen zitten vol oude gezegdes en spreuken die soms bevreemdend tot nonsensicaal zijn.

Zoek er tien in de vertaling die je haalbaar acht voor je klas. Typ ze in een sierlijk lettertype over en plak ze elk afzonderlijk op de achterkant van een (geprinte) Roemeense vlag. Hang de tien vlaggen

verspreid over de school op plekken waar de kinderen vaak komen (bijv. de toiletten, de refter, de sportzaal, enz.).

Toon de Roemeense vlag aan de kinderen. Van welk land is dit de vlag? In welk werelddeel ligt dit land? Waar ligt het op de kaart? Daarna vertel je dat je tien vlaggen op school verstoopt hebt. Tijdens de pauzes kunnen de kinderen zoeken. Bij elke gevonden vlag lezen de kinderen voor wat er op de achterkant staat. Wat betekent het precies? Waarom staat die zin op een Roemeense vlag gedrukt? Waar zouden de spreuken vandaan komen? Opperen de kinderen niet dat je de spreuken uit een boek gehaald hebt, dan laat je ze lekker in het ongewisse.

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.2

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Het sprookjeskwartet

Sommige sprookjes zijn in alle uithoeken van de wereld gekend. Zo zijn de sprookjes van de gebroeders Grimm in 160 talen en dialecten vertaald en groeien ook Westerse kinderen met sprookjes uit het Midden-Oosten, zoals Aladdin en Ali Baba, op. Laat de kinderen dit zelf ontdekken door een meertalig kwartetspel met de klas te maken.

Inventariseer eerst de favoriete sprookjes van de kinderen. De titels van een tiental sprookjes, die de meerderheid van de kinderen kent, noteer je elk op een apart blad. Verspreid de bladen over de tafels in de klas en laat de kinderen rondlopen. Wie de titel van het sprookje in een andere taal kent, vult dit aan op het blad. Met de bladen waarop vier titels (of meer) staan, kan je nu een kwartet maken. Verdeel de kinderen in taalheterogene groepjes van vier. Op elke kaart heb je een afbeelding van het sprookje en daaronder de titel in vier talen (onder elkaar): bijv. Sneeuwwitje, Schneewittchen, Snow White, Blancanieves. Drie titels staan in het zwart, één (telkens een andere) in het rood. Naast elke vertaling tekenen de kinderen de vlag van hun land. Speel het spel met de klas en bespreek klassikaal. Wat ging goed? Wat was moeilijk? Wat vond je leuk aan het spel?

Heb je weinig anderstalige kinderen in de klas, of veel kinderen die dezelfde thuistaal spreken? Maak dan een Nederlandstalig sprookjeskwartet met kernwoorden die bij het sprookje passen.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 en 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Mindmap

De meeste sprookjes bestaan uit een unieke mix van cultuurspecifieke elementen en universele elementen zoals de personages, dieren, plaatsen en structuur. Aan de hand van *Het sprookje van Blanke-Moor* laat je de kinderen dit straks zelf ontdekken. Als voorbereiding op deze oefening maak je met de klas een mindmap over sprookjes. Als sleutelwoorden schrijf je 'personen', 'plaatsen', 'dieren' en 'vreemde wezens' op. De kinderen vullen aan. Maak de mindmap op een grote flap, je hebt hem telkens na het voorlezen nodig. Vertel tot slot dat je de komende week een Roemeens sprookje zal voorlezen. Schrijf de Roemeense titel op het bord en laat de kinderen de titel enkele keren herhalen.

Leren leren – 3

Verwerkingsactiviteiten

Vertellend voorlezen

Met zijn complexe plot, plechtige taalgebruik, talrijke uitweidingen en talige spelereien is *Het sprookje van Blanke-Moor* een behoorlijk moeilijk verhaal voor de doelgroep. Daarom lees je dit verhaal best al vertellend voor. Deze manier van voorlezen is een mengvorm tussen voorlezen en vertellen (zie:

Bibliografie - artikel Annemie Leysen). De belangrijkste passages en dialogen lees je voor, de rest vertel je samenvattend. Laat je hierbij leiden door de tekeningen. Voordeel van het vertellen voorlezen: het gaat sneller en de kinderen blijven betrokken, waardoor ze van een verhaal uit een andere tijd en cultuur kunnen genieten. Bereid de vertellessies goed voor: duid bijvoorbeeld de belangrijkste stukken in de vertaling aan.

Lees het verhaal in verschillende delen voor en toon de prenten tijdens het vertellen. Maak er een interactieve voorleessessie van door per voorleesbeurt de schuingedrukte verzen (zie: Aanzet – Vreemde Spreuken) in een groot lettertype op een blad over te typen, zodat de kinderen de tekst mee kunnen scanderen.

Na het voorlezen inventariseer je de oude en nieuwe sprookjeselementen. Op een tweede flap teken je vier kolommen: personages, plaatsen, dieren, vreemde wezens. Vul telkens aan: welke personages kwamen aan bod? Welke dieren? Op welke plaatsen speelt het verhaal zich af? Elementen die al op de flap uit de vorige oefening stonden, noteer je in een neutrale kleur. Nieuwe elementen zet je in een opvallende kleur. Zo krijgen de kinderen een mooi overzicht. De tabel kan ook helpen om de volgende dag het verhaal op te frissen vooraleer je de draad terug oppikt.

Als het boek uit is, bespreek je de flap met de vier kolommen. Wat valt op? Wat zegt dat over sprookjes?

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 en 3.3

Leren leren – 3 en 4

De wereld van Blanke Moor in 3D

In zijn sprookje creëert Creanga een schitterende fantasiewereld vol koninkrijken, bergen en bossen, eilanden, meren en zeeën. Bouw dit universum met de klas na, als basis om het sprookje voor een andere klas te brengen. Verzamel hiervoor ruim op voorhand voldoende kosteloos materiaal en een groot stuk karton als ondergrond, bijv. een doos van een koelkast of de vellen die in de supermarkt tussen water- en frisdrankflessen liggen.

Projecteer eerst de prachtige plattegrond die illustratrice Cristiana Radu vooraan in het boek maakte. Geef de kinderen voldoende tijd om de illustratie te bewonderen. Vertel dan dat ze met de hele klas samen een maquette van deze wereld zullen maken.

Overloop de verschillende locaties op de flap. Volgende plaatsen spelen een belangrijke rol in het verhaal (in chronologische volgorde): het paleis van de koning met de tuin waar Blanke Moor Sint-Zondag voor het eerst ziet, de brug waar de koning zich als beer verstopt, het woud waar Blanke Moor de Baardeloze drie keer tegenkomt, de bergweide met de waterput, het kasteel van de Groene Keizer, het huisje van Sint-Zondag op een eiland in het midden van de zee, de Berentuin, het Hertebos, het woud waar Blanke Moor zijn helpers tegenkomt, het kasteel van de Rode Keizer met een huis van gloeiend koper.

Per twee à drie werken de kinderen aan één locatie. Je kan ervoor kiezen om één groepje de verschillende wouden te laten maken. Let ook op de verhoudingen: een waterput kan niet even groot zijn als een kasteel. Je kan dit voorkomen door op voorhand op de ondergrond van de maquette de plaats aan te duiden die de kinderen krijgen. Zo zien ze meteen hoe groot hun ontwerp mag zijn. Als de ontwerpen klaar zijn, dan werken de kinderen ze met verf, gekleurd papier, restjes hout, enz. af. Motiveer de kinderen om er samen iets moois van te maken. De maquette dient immers als speeltheater voor de voorstelling.

Wie vroeger klaar is, kan de ondergrond van de maquette beginnen ontwerpen. Wees ook hier inventief: wissel schilderen bijv. af met kiezelsteentjes, takjes of aarde voor de weg. Andere snelle werkers kunnen een lijst met personages opstellen (zie: Flap) en in de klas rondgaan wie wat van

thuis kan meebrengen: bijvoorbeeld Playmobil-popjes, dieren, enz. Figuren die de kinderen thuis niet vinden, lenen ze van de kleuterklas.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4, 1.5 en 1.6

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

Het grote vertelmoment

Organiseer een vertelmoment in je klas. Aan de hand van de maquette vertellen en spelen de kinderen het sprookje voor een andere klas of voor hun ouders. Uiteraard vraagt dit een stevige voorbereiding. Laat de kinderen eerst in groepjes apart oefenen. Elk groepje speelt het fragment na dat zich afspeelt op de locatie die het groepje zelf gebouwd heeft. Als leerkracht ben je de verteller. Afhankelijk van het niveau van je groep kan je de rol van de verteller aanpassen. In een taalsterke groep praat de verteller enkel de verschillende locaties aan elkaar. In een taalzwakkere groep kunnen de kinderen spelen wat de verteller vertelt.

De kinderen oefenen eerst de dialogen aan hun eigen tafel. Weten ze niet meer precies hoe hun fragment ging, dan vragen ze hulp aan jou. Taalsterke kinderen kunnen ook de vertaling gebruiken. Als de dialogen ongeveer op punt staan, proberen de kinderen hun spel uit met popjes en attributen. Tot slot oefen je klassikaal op de maquette. Na deze generale repetitie laat je de kinderen elkaars spel op een veilige manier evalueren. Wat ging goed? Waarop moeten ze nog letten?

De dag van het vertelmoment kleeft je de klas op gepaste wijze aan. Zorg voor verschillende Roemeense vlaggen, evt. een Roemeens hapje en drankje en begroet de luisteraars in het Roemeens.

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3, 3.6 en 3.7

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.6 en 1.9

En verder

Taalbad

Laat de kinderen naar een stukje van de ingesproken versie luisteren. Hoe klinkt Roemeens? Welk gevoel krijg je bij de taal? Welke kleur zie je? Waaraan doet de taal je denken? Zijn er woorden die je herkent? Leer de kinderen enkele woordjes Roemeens.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 en 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Meer Cristiana Radu

Illustrator Cristiana Radu heeft een heel persoonlijke en herkenbare stijl. Meer dromerige, vrolijke, kleurrijke prenten met grappige details vind je op haar blog: <http://cristianaradu.blogspot.be/>. Geef de kinderen even de tijd om rond te snuisteren.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4

Meer sprookjes

Richt een sprookjeshoek in de klas in. Kinderen mogen hun favoriete sprookje van thuis of uit de bib meebrengen. Ook andere sprookjesattributen, zoals (poppenkast)poppen, posters, enz. krijgen er een plaats. Voorzie zelf bundels met sprookjes uit de hele wereld (zie: Bibliografie). Integreer de hoek in het hoekenwerk en laat de kinderen op eigen tempo van de verhalen genieten.

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Tekenfilm

Op <http://www.youtube.com/watch?v=LtYJ5YBmbI> vind je een tekenfilm van het verhaal. Kijk met de kinderen en bespreek na. Hoe was het om naar een tekenfilm in het Roemeens te kijken? Wat is er anders dan in het boek? Vind je het leuk om naar een tekenfilm bij een boek te kijken? Waarom (niet)? Hoe vind je de personages in de film?

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Muzische vorming – 5 Media – 5.1

Meer sprookjes uit de hele wereld?

In *De hemelvrouw: wereldsprookjes voor groot en klein* heeft Eveline van de Putte 21 sprookjes uit evenveel verschillende landen verzameld. Ze tekende de verhalen op bij 'oudere migranten en vluchtelingen' in Nederland, die als inleiding telkens iets persoonlijks over het verhaal vertellen. *In geuren en kleuren: volksverhalen en sprookjes in kleurrijk Nederland* verzamelt dan weer sprookjes en verhalen uit Nederland, Suriname, Turkije en Marokko. Je vindt er o.a. enkele Anansi-verhalen en de verhalen over Nasreddin Hodja, die in Turkije en Noord-Afrika erg populair zijn. Uitgeverij Elmar heeft in de jaren negentig de uitgebreide reeks 'Sprookjes uit de wereldliteratuur' uitgegeven, met o.a. de delen *Arabische sprookjes* (1990), *Turkse sprookjes* (1990), *Zuid-Amerikaanse sprookjes* (1992), *Russische sprookjes* (1993), *Afrikaanse sprookjes* (1999) en *Chinese sprookjes* (1990). Deze boeken vind je in verschillende openbare bibliotheken. Een soortgelijke reeks is *Volksverhalen uit kleurrijk Nederland*, die de verhalen niet per land, maar per thema bundelt, bijv. *List en Bedrog*, *Feesten*, *Dieren*, *Betoverd*, enz. Ook deze boeken vind je makkelijk in de bib.

Bibliografie

Boeken

De hemelvrouw: wereldsprookjes voor groot en klein / Eveline van de Putte en Veronica Nahmias (ill.), Appelmoes, 2010

In geuren en kleuren: volksverhalen en sprookjes in kleurrijk Nederland / Pim van Schaik (red.), PlanPlan, 2004

List en bedrog: verhalen over eerlijkheid, gastvrijheid, list en bedrog uit de Chinese, Joodse, Nederlandse, Indiase, Turkse, Surinaamse, Marokkaanse en Indonesische verteltraditie, Lemniscaat, 1990 (In de reeks: *Volksverhalen uit kleurrijk Nederland*)

Websites

http://en.wikipedia.org/wiki/Harap_Al#Name

http://www.voorlezen.be/2012/documenten/voorlezen_aleysen.pdf

Lestip 9 – door Marit Trioen

The canoe's story
[Het verhaal van de kano]
Meshak Asare
Sub-Saharan Publishers, 2010
ISBN 9789988647995

Vertaling: Aleid van Eekelen-Benders
(Boek uit Ghana, vertaald uit het Engels)

Korte inhoud

Een kano vertelt. Hoe hij eerst een boom was en alle dieren in het bos hielp. Hoe hij steeds vaker mensen in het bos zag die bomen omhakten. Hoe hij op een dag zelf aan de beurt was en na uren kappen languit op de grond lag, niet langer de trotse reus die hij ooit was geweest. Hij vertelt over zijn dagenlange reis: van het regenwoud in het noorden naar de kust in het zuiden. Over de andere kano's die hem welkom heten en de mensen die hem goed verzorgen en met respect behandelen. Nooit is de kano boos of verbitterd over zijn lot: hij ziet het als een voorrecht om de mens te mogen helpen.

Het verhaal van de kano is een prachtig, eenvoudig verhaal met ondersteunende illustraties in aquarel. De Afrikaanse spirit komt mooi naar voor in de figuur van de boom net als het respect van de mens ten opzichte van de natuur. Vol verwondering, nieuwsgierigheid en dankbaarheid gaat de boom zijn nieuwe avontuur tegemoet.

Aanzet

Mijn boom en ik

De dag voordat je met dit boek aan de slag gaat, geef je de kinderen een huistaak mee. Ze maken een tekening waarop slechts twee dingen staan: hun favoriete boom en zichzelf. Benadruk dat de kinderen niet zomaar een mooie boom mogen tekenen: ze kiezen een boom die voor hen bijzonder is, bijv. hun lievelingsboom of een boom waaraan ze mooie herinneringen hebben. Vraag hen de boom zo precies mogelijk te tekenen. De boom en zichzelf mogen ze inkleuren, de achtergrond blijft wit.

Anderstalige nieuwkomers kan je vragen een boom uit hun land van herkomst te tekenen.

De volgende dag hou je een kringgesprek over de tekeningen. Bewonder de tekeningen en moedig de kinderen aan het verhaal achter 'hun' boom te vertellen. Vraag verder door op opvallende details: een boom die je nog nooit gezien hebt, de plaats waar de kinderen zichzelf getekend hebben, de grootte van zichzelf ten opzichte van de boom, enz. Rond af met enkele gerichte vragen die de kinderen voorbereiden op de personificatie van de boom in het boek. Kunnen bomen pijn hebben? Spreken? Voelen? Blij of verdrietig zijn? enz. Vraag telkens door op de antwoorden van de kinderen met vragen als "Waarom denk je dat?" of "Hoe weet je dat zo zeker?". Hang de tekeningen op, je hebt ze nog nodig voor een volgende oefening.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.6

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

English, please

Vertel dat je straks een bijzonder boek zal (laten) voorlezen, waarin een boom zelf aan het woord is. Eerst moeten de kinderen raden uit welk land (of werelddeel) het boek komt. Bedek de kaft en schrijf de openingszin op het bord: “I started as a tree”. Welke taal is dit? Wat betekent deze zin? Wie kan een woordje Engels? In welk land spreekt men Engels? Haal er een wereldkaart bij en laat de kinderen telkens de opgesomde landen aanduiden. Tenzij je een kind uit Ghana of uit een ander Engelstalig Afrikaans land in de klas hebt, zal je na een tijdje tips moeten geven: schrijf eerst de naam van de auteur op het bord, dan ‘wawa’ (de Ghanese naam van de boom), toon daarna de illustratie op p. 2-3 en uiteindelijk die op p. 58-59.

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.2

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.2

Ghana en terug

Reis met je klas naar Ghana via Google Earth. Met dit gebruiksvriendelijke programma, dat je gratis en snel kan downloaden, bekijk je de aarde vanuit de lucht. Als een vogel kan je van de ene plek naar de andere vliegen. Zo zie je de hele wereld vanuit het klaslokaal. Een korte en duidelijke handleiding vind je in de bibliografie. Bekijk eerst België vanuit de lucht. Geef de straat van je school in bij ‘Search’. Als je het oranje mannetje van Street View naar de kaart sleept, dan kan je in deze straat rondwandelen. Daarna reis je naar Ghana. Wat valt meteen op als je de twee landen uit de lucht bekijkt? Klik op de foto-icoontjes en bekijk enkele beelden. Welke kleuren zien de kinderen vooral? Ga zeker ook eens naar Ashante kijken, de streek waaruit de boom komt. Toon de uitgestrekte bossen. Reis dan naar de kust en bekijk de gele stranden, blauwe zee, palmbomen en kano’s.

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.2 en 6.9

ICT – 1

Verwerkingsactiviteiten

Vertellend voorlezen

Lees het boek in het Engels vertellend voor, of laat een Ghanese ouder dat doen. Deze manier van voorlezen is een mengvorm tussen voorlezen en vertellen (zie: Lestip Povestea lui Harap-Alb). Let op: als je een Ghanese ouder vraagt, zal dit enige voorbereiding vragen. Zorg er ook voor dat de groep kinderen niet te groot is: het is belangrijk dat de kinderen de prenten kunnen zien. Heb je een grote klas, dan kan je het voorleesmoment in het hoekenwerk integreren.

Na het voorlezen laat je de kinderen in groepjes van vier mondeling of schriftelijk de inhoud van het verhaal reconstrueren. Wil je werken rond spreekdurf en eigen mening, dan kan je een ‘babbelbox’ installeren: een aparte ruimte met een camera (bijv. van een digitaal fototoestel), waar de kinderen in groepjes van twee of drie over de voorleeservaring en/of het verhaal kunnen vertellen. Zorg voor enkele vragen, zodat de kinderen ‘to the point’ blijven.

Alternatief voor anderstalige nieuwkomers: lees de eerste drie pagina’s in het Engels voor. Vraag de kinderen welke taal dit is, welke woorden ze herkend hebben, waar Engels gesproken wordt, enz.

(zie: Aanzet – English Please)

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.6

Respect en rituelen

Toon de tekening van de trotse boom op pagina 1. Hoe ziet de boom eruit? Waaruit leid je dat af? Contrasteer deze tekening met die van de gevelde boom op pagina 19. Wat is er gebeurd met de boom? Hoe zou hij zich nu voelen? Waarom denk je dat? Lees dan het fragment van pagina 1 t.e.m. pagina 19 voor in het Nederlands. Koppel de gevoelens van de boom in het verhaal terug aan de verwachtingen van de kinderen. Hoe voelt de boom zich? Hoe komt het dat hij zich zo, en niet triestig of boos voelt? Wat hebben de mannen gedaan? Waarom vindt de boom dat belangrijk? Rond af met een kringgesprek rond bijgeloof en rituelen.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1 en 3.2

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7 en 4.8

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.9

Toon mij je kano en ik zeg wie je bent

Lees het verhaal verder van pagina 20 t.e.m. pagina 39. In dit fragment leren de kinderen een typisch aspect uit de Ghanese cultuur kennen: het versieren en inwijden van de kano. Elke eigenaar geeft zijn kano een naam en beschildert hem met tekeningen en vaak terugkerende symbolen. Het doel is dubbel. Enerzijds krijgt de boot zo een identiteit. De Ghanezen geloven immers dat elke boom, en dus ook de kano die uit deze boom gemaakt is, een levend wezen is met een eigen geest en een geslacht (m/v). Anderzijds kan de eigenaar aan de hand van zijn kano ook iets over zichzelf vertellen: over zijn leven of geloof, angsten of dromen, het geluk dat de kano heeft gebracht, enz. Op die manier wordt de boot een symbool voor de eigenaar en zijn familie.

Toon de kinderen enkele foto's van Ghanese kano's (zie: Bibliografie). Laat hen verwoorden wat ze zien: de kleuren, de namen, tekeningen en abstracte symbolen. Vertaal de Engelstalige namen van de boten. Koppel terug aan het boek: welke naam krijgt de kano daar? Uit welke taal komt deze naam? Deze taal, Ga, wordt in en rond Accra, de hoofdstad van Ghana, gesproken. Wat betekent deze naam? Waarom zou de eigenaar net deze naam voor de kano gekozen hebben?

Tot slot geef je elk kind een tekening van een kano. De kinderen versieren hun kano zó, dat hij iets over hen zegt. Ze kunnen bestaande symbolen kiezen of nieuwe uitvinden. De kano krijgt ook een naam.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2, 1.3 en 1.6

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.3

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.8

Samen sterk (1)

Lees het laatste fragment voor, van pagina 40 tot het einde. Sta stil bij de gevoelens van de boom. Enerzijds is de boom verdrietig en bezorgd, omdat hij ziet dat de bomen steeds vaker en vroeger gekapt worden. Anderzijds is hij blij om bij de mensen te mogen leven en hen te helpen. Want, zo besluit de boom, “we zijn allemaal afhankelijk van elkaar en daarbij maakt het niet uit wie we zijn. Het gaat erom wat we dóén, en soms krijgen wij als enige de kans vele anderen iets te geven wat ze nodig hebben”. Denk met de kinderen na over deze uitspraak en zoek ook voorbeelden uit het dagelijks leven. Wie heeft al eens iets kunnen doen voor een ander, wat een ander niet zelf kon doen? Wanneer? Hoe voelde je dan? Teken op een grote rol papier een boom met enkel takken. De kinderen tekenen zelf een blad aan de boom. In hun blad schrijven de kinderen wie ze zijn. Ze mogen zelf kiezen hoe ze dit invullen, maar het moet wel specifiek genoeg zijn: de informatie kan over niemand anders in de klas gaan. De kinderen kleuren hun blad in, knippen het uit en plakken het aan

de getekende boom. In de takken van de boom schrijft elk kind iets wat het in de klas voor zijn klasgenootjes wil doen. Ook hier zoeken de kinderen iets persoonlijks: hoe kan jij de klas helpen? Geef het kunstwerk een centrale plaats in de klas en verwijs ernaar als de sfeer in de klas eens niet zo goed zit.

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.2 en 1.3

Wereldoriëntatie – 3.1 en 3.3

Samen sterk (2)

Leer je klas *Obwisana* aan, een traditioneel Ghanees kinderlied uit de Akan-cultuur, de grootste etnische groep in Ghana. De partituur van dit eenvoudige lied (met een heleboel werkvormen en lesideeën) vind je op

<http://www.schools.utah.gov/CURR/fineart/Elementary/Songbook/Music/Obwisana.aspx>, een

instrumentale versie op <http://www.mamalisa.com/?t=es&p=1254&c=36> (klik op 'Listen') en een

gezongen versie op YouTube (zie: verder). Bij het lied hoort een kringspel dat op een belangrijke waarde van de Akan steunt: samenwerking. Tijdens het zingen moeten de kinderen een steentje doorgeven, waarbij elk kind een evenwaardige schakel in de kring vormt. Is één kind niet mee, dan

moet de hele groep zich aanpassen en helpen. Je kan dit spel op verschillende niveaus spelen. Leer eerst het lied aan en laat de kinderen het ritme op verschillende manieren aangeven: klappend, tikkend, kloppend, met een instrument, enz. Daarna geef je elk kind een steen of stokje en varieer je

in tempo en volume. Gaat dit vlot, dan geef je elk kind een tweede steentje. Inspirerende voorbeelden uit de klaspraktijk vind je op <http://www.youtube.com/watch?v=kYA0vfkkdQ0>,

<http://www.youtube.com/watch?v=M7pZSoNu2T4> en <http://www.youtube.com/watch?v=9B5P7UnRuV4>.

Bespreek het spel na: hoe ging het samenwerken? Wanneer ging het spel goed, wanneer minder?

Muzische vorming – 2 Muziek – 2.1, 2.3 en 2.4

Sociale vaardigheden – 3 Samenwerking

De kleuren van mijn land

Bekijk de illustraties met de kinderen. Koppel de verhouding tussen mens en natuur (bijv. pagina 15 en 17) terug aan de tekeningen van de kinderen. Let ook op het kleurgebruik. Welke kleuren komen het meest voor? Waarom worden net die kleuren, en bijv. niet paars of roze of rood, gebruikt? Als het verhaal zich in België zou afspelen, welke kleuren zou je dan vooral zien? Hoe komt dat? Welke kleuren passen bij België, of bij de landen van herkomst van de kinderen? Deel de tekeningen uit de opdracht 'Mijn boom en ik' terug uit. De kinderen kleuren het wit rondom de boom in met kleuren die bij hun land passen.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.3

Wereldoriëntatie – 6 Ruimte – 6.9 en 6.10

En verder

Dit is mijn naam (voor anderstalige nieuwkomers)

Kinderen uit andere landen en culturen hebben vaak namen met mooie, sterke betekenissen. Hou naar aanleiding van de naam van de kano een kringgesprek over de namen van de kinderen. Wat betekent je naam? Wie heeft je naam gekozen? Zijn er in je land van herkomst veel kinderen met deze naam? Wat vind je zelf van je naam? Past hij bij jou? Heb je ook bijnamen? Je kan de kinderen

deze opdracht laten voorbereiden door hun ouders te bevragen. Zoek zelf ook wat informatie op het internet. Je hebt het meest kans om iets te vinden als je in Google ‘(naam) name meaning’ typt, bijv. ‘Emine name meaning’. Noteer wat de kinderen vertellen tijdens het gesprek. Met deze informatie en aanvullende informatie die je hebt gevonden op het internet, schrijf je over elke naam een tekstje. Moeilijke woorden ondersteun je visueel. De kinderen zijn meestal heel gemotiveerd om deze tekstjes te lezen: het gaat over hun naam én ze hebben zelf informatie aangebracht. Een voorbeeld vind je op de website Anderstalige Nieuwkomers van het Steunpunt Gok (zie: Bibliografie).

Nederlands – 2 Spreken – 2.1, 2.5 en 2.6

De gulle boom

Lees het prentenboek *De gulle boom* van Shel Silverstein (in een prachtige vertaling door Arthur Japin) voor (zie: Bibliografie). Onderzoek samen hoe mens en natuur met elkaar omgaan in dit boek en vergelijk jullie bevindingen met *The canoe's story*. In welk verhaal herkennen de kinderen zichzelf het meest? *De gulle boom* is ook een leuk boek om vertelpantomime uit te proberen: terwijl jij of een kind voorleest, beelden enkele kinderen de tekst in stilte uit. Of haal het boek *Dansen met de maan* in de bibliotheek (zie: Bibliografie). In dit sprookjesachtige verhaal vertelt een boom hoe hij een troon voor de koning werd. In tegenstelling tot in *Het verhaal van de kano* bevalt zijn nieuwe verblijf de boom niet en wil hij maar één ding: terugkeren naar het bos. Lees het boek voor en vergelijk het (Afrikaanse) perspectief van Asare's boom met het (Westerse) perspectief van Shakely's boom.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 en 3.3

Vertaling gevraagd

The canoe's story is enkel in het Engels uitgegeven. Je kan het boek dus niet in een Nederlandse (of andere) vertaling kopen. Laat de kinderen argumenten zoeken waarom het boek ook in andere talen verkocht moet worden. Ze doen dit in een fictieve brief naar de baas van een uitgeverij. Deze oefening heeft een drievoudig doel: de kinderen oefenen het schrijven van een brief en leren argumenteren én je ziet als leerkracht in hun argumentatie wat hen het meest aangesproken of geraakt heeft.

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.6

Nederlands – 4 Schrijven – 4.3

Red het regenwoud

Het verhaal van de kano vormt ook een ideaal vertrekpunt om verder te werken rond de ontbossing en het massale kappen van regenwouden. Vertrek vanuit het boek: waarom is de boom een belangrijke schakel in de natuur? Wat gebeurt er als de mens de bomen massaal omhakt? Ga dan dieper op het thema in. Meer inspiratie vind je op de website van *samsam* en in talrijke boeken in de bibliotheek (zie: Bibliografie).

Wereldoriëntatie – 1 Natuur – 1.6, 1.24, 1.25 en 1.26

Knutselen met hout

Tijd om iets terug te geven aan de natuur. Licht je familie en collega's in en verzamel gedurende enkele maanden restjes hout: ijscostokjes, snoeiafval, kaasdoosjes, takken uit het bos, enz. Laat de kinderen even nadenken over volgende vraag. Stel: je favoriete boom (zie: Aanzet – Mijn boom en ik) moet worden omgehakt. Jij krijgt het hout. Wat maak je met het hout, zodat je net als in het boek de boom nieuw leven inblaast en respect toont ten opzichte van de natuur? Zorg voor voldoende lijm en touw. Maak van de knutselwerkjes echte Afrikaanse kunst door ze in felle kleuren te beschilderen.

Muzische vorming – I Beeld – 1.4 en 1.6

Meer Ghanese of West-Afrikaanse verhalen?

Meshack Asare schreef verschillende verhalen, maar slechts één boek is in het Nederlands vertaald: *De kat zoekt een vriend*. Enkele Ghanese sprookjes vind je in *De gevangene van de regenboog: 50 Afrikaanse dilemma-sprookjes*. Verder zijn de erg populaire Anansi-verhalen, die ons vandaag vooral bereiken via de Caraïbische en Surinaamse cultuur, oorspronkelijk afkomstig uit Ghana. In de bib vind je enkele boeken over deze listige spin, bijv. *Anansi en Broer Tijger* en *Hoe Nanzi de koning beetnam en andere Antilliaanse verhalen over de slimme spin*. Ook in talrijke verzamelbundels, zoals o.a. *In geuren en kleuren: volksverhalen en sprookjes in kleurrijk Nederland*, *Surinaamse Sprookjes* en *Waar de vrouwen vandaan komen* vind je enkele Anansi-verhalen. Deze laatste bundel is vanwege het eenvoudige taalgebruik in het bijzonder voor klassen met anderstalige nieuwkomers een aanrader. Tot slot mogen ook *Waarom muggen in mensenoren zoemen*, een grappig en prachtig geïllustreerd West-Afrikaans kettingverhaal dat pas helemaal op het einde verklaart waarom muggen mensen lastigvallen, en het door Pieter Embrechts tot een luisterverhaal bewerkte heldenepos *Sunjata* niet op de leestafel ontbreken. Uitgebreide referenties van deze titels vind je in de bibliografie hieronder.

Bibliografie

Boeken

- Anansi en Broer Tijger* / James De Souza en Stephen Von Mason (ill.), Gottmer, 1991
Dansen met de maan / Jamil Shakely en André Sollie, Davidsfonds, 2003
De gevangene van de regenboog / Janne Lundström, Infodok, 1991
De gulle boom / Shel Silverstein, Mozaïek, 2006
De kat zoekt een vriend / Meshack Asare, Gottmer 1991/1993
Een ronde tafel in het regenwoud / Rindert Kromhout en Eric Smaling, Leopold, 2007
Hoe Nanzi de koning beetnam en andere Antilliaanse verhalen over de slimme spin / Nilda Pinto en Doesjka Bramlage (ill.), Zirkoon, 2005
In geuren en kleuren: volksverhalen en sprookjes in kleurrijk Nederland / Pim van Schaik (red.), PlanPlan, 2004
Sunjata / Pieter Embrechts, Lannoo, 2008
Surinaamse sprookjes / Uta Anderson (red.), Elmar, 2001
Waar de vrouwen vandaan komen: oude verhalen voor nieuwe lezers / Jeanne Kurvers, Coutinho, 2004
Waarom muggen in mensenoren zoemen / Verna Aardema en Leo en Diane Dillon (ill.), Gottmer, 1991

Websites

- http://www.voorlezen.be/2012/documenten/voorlezen_aleysen.pdf
<http://www.anderstaligenieuwkomers.be/dmp/printflo/content/16/34/downloads/vanuitjenaam.pdf>
(een groepstekst over de eigennamen van de kinderen)
<http://dspace.knust.edu.gh:8080/jspui/bitstream/123456789/4668/1/Priscilla%20Walden.pdf> (Ghanees onderzoek naar de betekenis van de kano-versieringen in Ghana)
<http://www.marecentre.nl/mast/documents/JojadaVerrrips.pdf> (Nederlands onderzoek naar de betekenis van de kano-versieringen in Ghana, met zwart-witfoto's)
http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1009&context=african_diaspora_isp
(Ghanees onderzoek naar de betekenis van de kano-versieringen in Ghana, met kleurenfoto's)
<http://www.mamalisa.com/?t=es&p=1254&c=36> (instrumentale versie van *Obwisana*)

<http://www.schools.utah.gov/CURR/fineart/Elementary/Songbook/Music/Obwisana.aspx> (partituur)

<http://docent.samsam.net/pagina/archief/amazonewoud#alinea130-1> (lessuggesties regenwoud)

<http://www.google.com/intl/nl/earth/index.html> (Google Earth)

http://www.gerarddummer.nl/google_earth/uitleg/index.htm (handleiding Google Earth)

Lestip 10 – door Marit Trioen

Ако искаш вярвай = Ako iskash vyarvay
[Als je wilt, geloof het: 13 sprookjes met een toetje]
Панчо Панчев = Pancho Panchev
Издателство Жанет 45 = Izdatelstvo Janet 45, 2006
ISBN 9789544913083

Vertaling: Henky de Vries
(Boek uit Bulgarije, vertaald uit het Bulgaars)

Korte inhoud

In *Als je wilt, geloof het* vertelt Opa Punch – zo noemt auteur Pancho Panchev zichzelf – korte, gevatte verhaaltjes vol knotsgekke vondsten. Bij elk verhaal hoort een grappig gedicht over hetzelfde thema. Het openingsgedicht van de bundel, ‘Als je wilt, geloof het!’ leest als een motto: de ik-figuur vertelt in geuren en kleuren over de grootste wonderen die hij met zijn eigen ogen zag. Alleen wie erin gelooft, zal erover horen.

Talrijke generaties kinderen groeiden in Bulgarije met de boeken van deze auteur op, die ondanks zijn leeftijd, de kunst blijft verstaan de wereld door de ogen van een kind te zien.

Aanzet

Letters kwijt (naar een idee uit *Talen op een kier*, zie: *Algemene tips*)

Zoek op het internet (bijv. op Wikipedia) opschriften of zinnen in vijf verschillende schriftsystemen: het Latijnse alfabet, het Thaïse alfabet, het Arabisch, het Chinees en het Cyrillisch (het alfabet waarmee het Bulgaars geschreven wordt). Mag het nog wat moeilijker voor je klas? Voeg dan ook het Grieks en/of Hebreeuws toe. Als je school in een multiculturele buurt ligt, is het natuurlijk extra leuk en zinvol om daar enkele foto’s te trekken. Maak ook kaartjes waarop je telkens een letter uit een ander alfabet zet. De verschillende alfabetten vind je makkelijk via Google Afbeeldingen. Zorg voor een vijftiental kaartjes (drie per alfabet) in het totaal.

Toon de foto’s en bespreek ze kort. Wat zie je hier? Wie herkent een alfabet? Waar heb je dat al eens gezien? Wie kan in een ander schrift schrijven? Moet je dan anders denken? Daarna vertel je dat je lettertekens uit de verschillende alfabetten in de klas verstopt hebt. De kinderen krijgen een vooraf afgesproken tijd om ze te zoeken. Wie een letterteken gevonden heeft, legt het bij de juiste foto. Tot slot controleer je klassikaal en bespreek je de opdracht kort na: was het moeilijk? Waarop heb je gelet bij het sorteren van de lettertekens? Welke tekens lijken op elkaar? Welke alfabetten lijken meer op elkaar dan andere? Eventueel kan je de kinderen nog een spelletje memory laten spelen met de lettertekens. Voorzie dan een dubbele set kaartjes.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2, 5.3 en 5.4

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1, 6.2 en 6.4

Mijn naam in het Bulgaars

Maak op voorhand Bulgaarse naamkaartjes voor je klas. Gebruik daarvoor de *Transliteratie- en transcriptiegids Bulgaars* (zie: Bibliografie). Leg de naamkaartjes op een tafel achteraan in de klas. Neem de foto met de cyrillische tekst. Het cyrillische alfabet wordt in zes Slavische talen gebruikt: het Russisch, Oekraïens, Wit-Russisch, Servisch, Macedonisch en Bulgaars. Vertel de kinderen dat je

straks een Bulgaars boek gaat lezen. Duid Bulgarije op de wereldkaart aan en toon de wit-groen-rode vlag. Om het 'moeilijke' alfabet te oefenen, moeten de kinderen hun naam eerst in het cyrillische alfabet omzetten. Geef de kinderen een kopie van de gids en een kladpapiertje om hun naam te 'vertalen'. Wie vindt zijn/haar naamkaartje vooraan? Wiens naam is nog herkenbaar? Wie heeft net een hele andere naam? Tip: zolang je rond het Bulgaarse boek werkt, schrijven de kinderen op taken, werkblaadjes, enz. hun naam in het cyrillisch.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2, 5.3 en 5.4

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1, 6.2 en 6.4

Op verkenning in het boek

Laat de kinderen het boek uitgebreid bekijken. Wat zien ze op de cover? Vouw de binnenflap om, zodat de muis een wolf wordt. Waarover zou het boek kunnen gaan? Welke tekst staat er op de cover, denk je? Blader door het boek en sla af en toe een flap open. Welk soort boek is dit? Eén met lange of korte verhalen? Grappig of serieus? Waarom staan de korte tekstjes op de flap apart? Benadruk hoe moeilijk en speciaal het is om een tekst in een ander schriftsysteem te lezen en bewonder de kinderen in je klas die dat kunnen. Bekijk dan de binnenkant van de achterflap, met de getallen. Wat staat daar? Sla het omslag tot slot helemaal open, zodat de kinderen de Kerstman op de snorharen van de muis zien rijden.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 en 1.3

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 en 5.2

Vertaling gezocht

Nu de kinderen helemaal nieuwsgierig zijn, verklap je dat je een vertaling van het boek hebt, zodat je straks een stukje kan voorlezen. Lees de titel van het boek voor. Speel dan dat je een slordige juf of meester bent. Je hebt een kopie van de teksten in het Bulgaars (gedicht p. 1, verhaal p. 14, gedicht p. 15, verhaal p. 24 en gedicht p. 25) en een kopie van de vertalingen, maar alles is door elkaar geraakt en je weet niet meer wat bij wat hoort. Kunnen de kinderen helpen? Begin met de gedichten. Lukt het niet meteen, zet hen dan op weg door te vertellen waarop ze moeten letten: het aantal alinea's en genummerde vs. ongenummerde alinea's. De langere teksten zijn moeilijker, maar ook hier kan je de kinderen helpen: wijs hen op leestekens zoals de haakjes in de eerste regel van 'Verjaardag' en uitroep- en vraagtekens, of op de opbouw en lengte van dialogen.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1, 5.2, 5.3 en 5.4

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.5 en 6.6

Verwerkingsactiviteiten

Bij het openingsgedicht 'Als je wilt, geloof het!'

Vertaling teveel?

Laat een Bulgaars kind het gedicht voorlezen, vraag een ouder of gebruik de ingesproken versie. Bezorg de kinderen daarna een kopie van de twee vertalingen en lees de vertalingen voor. Waarom heeft de vertaler twee vertalingen gemaakt? Kon hij/zij niet kiezen? Wat is het verschil tussen de twee vertalingen? Geef de kinderen even de tijd om de vertalingen te bestuderen. Daarna lees je ze nog een keer voor en luisteren de kinderen gericht naar de gelijkenissen en de verschillen. Welke vertaling vinden zij het best? Waarom?

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Dierenwereld op z'n kop

Overloop met de kinderen wat er met de dieren in het gedicht gebeurde. Fantaseer dan samen verder: wat gebeurt in een dierenwereld op z'n kop met een krokodil en een schildpad, een ijsbeer en een zeehond, een vogel en een worm, enz.? Geef de kinderen de tijd om na te denken en bewaak dat ze in hun antwoorden variëren (dus niet altijd: dier X eet dier Y op). Daarna trekken de kinderen per twee twee dierenkaartjes uit een stapel. Samen fantaseren ze wat de dieren op hun kaartjes doen in een 'omgekeerde wereld' en vullen de zin "Met mijn eigen ogen zag ik" aan. Een taalsterke groep kan je rijm in het antwoord laten stoppen. Na een afgesproken voorbereidingstijd presenteren de duo's hun vondst. De kinderen zitten in een kring en zeggen allemaal samen "Met mijn eigen ogen zag ik", waarop het eerste duo antwoordt. Dit herhaal je tot iedereen aan de beurt is geweest. Wil je meer drama en maak je het liever spannender, dan kan je de duo's ook hun vondst laten uitbeelden. De klas moet raden welke dieren op hun kaartjes stonden en wat ze verzonnen hadden.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.5 en 3.6

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3, 6.4 en 6.5

Leugendetector

In dit gedicht krijgt de toehoorder een belangrijke verantwoordelijkheid: zolang hij/zij het maar gelooft, kan het. Train de leugensensoren van je klas met een spelletje uit een bekend televisieprogramma uit de jaren '90. Elke kind krijgt tien minuten om een verhaal te verzinnen over iets spannends dat hij of zij meegemaakt heeft. Of het verhaal echt gebeurd of verzonnen is, mag het zelf kiezen. Benadruk dat de klas achteraf zal moeten raden of het verhaal waar is of niet. Overdreven ongeloofwaardige leugens vallen dus zo door de mand. Als iedereen iets heeft, is het tijd om de verhalen aan elkaar te vertellen. Zet telkens drie leerlingen vooraan met hun gezicht naar de klas. Zij vertellen vol overtuiging hun verhaal. De rest van de klas moet raden wie de waarheid spreekt en wie liegt. Laat de kinderen ook verwoorden waaruit ze afleiden dat iemand liegt. Daarna vertellen drie andere leerlingen hun verhaal.

Nederlands – 1 Luisteren – 1.9

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.3 – 6.4

Bij 'Verjaardag' en 'Eerste jubileum'

Voorlezen

Bekijk de illustratie bij het verhaal en het gedicht op pagina 14-15. Bespreek eerst de stijl. Welk materiaal heeft de illustrator gebruikt? Welke kleuren? Waaraan doen de tekeningen je denken? Spreekt de illustratie jou aan? Pols dan naar hun verwachtingen over de inhoud aan de hand van de illustratie. Over wie zou het verhaal gaan? Wat gebeurt er met deze personages, denk je? Herinner de kinderen aan de titel en het openingsgedicht. Lees het verhaal dan voor. Vraag na het voorlezen wat de kinderen bijzonder vonden aan het verhaal. Begrijpen ze alles? Geef een woordje uitleg over enkele typische Bulgaarse gebruiken zoals het wassen van de kruisen (zie: voetnoten van de vertaler op het inlegvel) en het vieren van een verjaardag én een naamdag. De naamdag is de gedenkdag van de heilige naar wie katholieken en orthodoxen genoemd zijn. Deze feestdag is in Bulgarije even belangrijk als de verjaardag. Ook in vele andere Oost-Europese landen zoals Polen, Hongarije en

Tsjechië en in enkele landen rond het Middellandse Zee zoals Griekenland en Cyprus worden naamdagen gevierd. Dat de opa en kleinzoon respectievelijk Nikola en Nikki heten, is geen toeval: Bulgaarse kinderen worden nog vaak naar een ouder familielid genoemd.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.1 en 1.2

Muzische vorming – 3 Drama – 3.1 en 3.3

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Verjaardagen wereldwijd (naar een idee uit ICO PRONTO, zie: Bibliografie)

Lees het gedicht 'Eerste Jubileum' voor. Overloop met de kinderen de gebruiken die bij een verjaardag horen in de tekst en in het gedicht. Welke tradities herkennen ze, welke zijn nieuw? Daarna vertellen de kinderen over hun eigen verjaardag. Vier je je verjaardag? In sommige culturen worden verjaardagen niet gevierd of weten mensen niet precies wanneer ze geboren zijn. Sta hier met je klas even bij stil. Met wie vier je? Hoe vier je dat? Zijn er speciale verjaardagen bij jou thuis? Vertel daarna dat verjaardagen in verschillende landen op andere manieren gevierd worden.

Verzamel voorwerpen die naar bijzondere verjaardagstradities uit andere landen verwijzen (zie: onder). Pak de voorwerpen in en stop ze in een koffer. Heb je weinig tijd, zoek dan op internet een foto van het voorwerp of symbool en stop het in een envelop. Laat de kinderen in een kring zitten. Verdeel de kaartjes met uitleg bij de verschillende tradities onder de kinderen (zie: Bijlage 1). Reeks 1 verwijst direct naar het voorwerp, reeks 2 geeft extra uitleg over de traditie. Kopieer de twee reeksen op een andere kleur. De kinderen lezen wat op hun kaartje staat en zorgen ervoor dat niemand het ziet. Laat verjaardagsmuziek in verschillende talen (<http://www.youtube.com/watch?v=So-Vp4hk02Y>) spelen en geef de koffer door. Als de muziek stopt, mag het kind dat de koffer heeft een pakje uit de koffer halen en het openmaken. Wie het kaartje uit reeks 1 met uitleg bij dit voorwerp heeft, mag de tekst voorlezen. Wie het bijhorende kaartje uit reeks 2 heeft, vult aan. De kaartjes worden op een tafel bij het voorwerp gelegd. Daarna begint de muziek opnieuw. Kunnen de kinderen in je klas nog niet voldoende lezen? Vervang de kaartjes met uitleg dan door een foto waarop het gebruik duidelijk zichtbaar is.

Voorwerp	land	Achtergrondinfo
een piñata	Mexico	Bij een feest in Mexico hoort een piñata. Een piñata wordt gemaakt van papier marché of klei en opgevuld met snoep en cadeautjes. De piñata wordt opgehangen en de jarige moet proberen met een stok de piñata stuk te slaan, zodat de inhoud eruit valt.
Deense vlag	Denemarken	In Denemarken wordt de vlag buiten gehangen als er iemand jarig is. Zo kan iedereen zien dat een verjaardag gevierd wordt. 's Morgens vroeg zetten de ouders cadeautjes in en rond het bed van het jarige kind. Wie jarig is, wordt dus wakker in een zee van cadeautjes.
rode enveloppe met geld	Vietnam	In Vietnam viert iedereen zijn verjaardag op Tet, Vietnamees Nieuwjaar. Vele Vietnamezen weten dan ook niet meer precies wanneer ze geboren zijn. Op Tet krijgen de kinderen geld in rode enveloppen (geluksgeld), cadeautjes en nieuwe kleren.
lange noedels	China	In China eten de mensen op hun verjaardag lange noedels. Hoe langer de noedels zijn, hoe langer de persoon zal leven. Genodigden die niet op het verjaardagsfeest aanwezig kunnen zijn,

		eten thuis noedels om de jarige te vieren. Op het platteland, waar de mensen armer zijn, is het standaardcadeau twee rode eieren. Rood brengt geluk, eieren zijn kostbaar voor een gezin dat niet elke dag vlees kan eten.
een mes, draad en boek	Korea	In Korea is de eerste verjaardag van het kind de belangrijkste. Het kind wordt prachtig uitgedost in traditionele kleren en uitvoerig gefotografeerd. Daarna is het tijd voor het grootse moment: het kind wordt voor een tafel vol voorwerpen geplaatst. Elk voorwerp heeft een symbolische functie. Gespannen wacht iedereen af welk voorwerp het kind eerst neemt, want de keuze voorspelt de toekomst van het kind. Neemt het kind geld, dan wordt het later rijk; neemt het een boek, dan wordt het leraar; kiest het de draad, dan zal het lang leven; een mes wijst op een kok, enz.
een sleutel	Ierland	Jonge kinderen worden op hun verjaardag aan hun voeten opgehesen. Zachtjes bonken ze met hun hoofd tegen de grond. Dit zou geluk brengen. Het aantal bonzen is de leeftijd van het kind plus één voor extra geluk. De 21 ^{ste} verjaardag heeft een belangrijke symbolische waarde: jongeren die nog thuis wonen, krijgen dan de sleutel van het huis, als teken van vertrouwen.

Wil je hier nog meer mee doen? Laat de kinderen dan per twee opnieuw een kaartje trekken. Ze beelden het beschreven gebruik uit. Voorzie hiervoor voldoende materiaal: verkleedkleden, voorwerpen, enz. Trek een foto van het tafereel en plak de foto's op de wereldkaart. Met een touwtje verbind je de foto met het bijhorende land. Zet de wereldverjaardagskaart op een centrale plaats in je school.

Tip voor anderstalige nieuwkomers: laat de kinderen voorwerpen meebrengen van thuis die te maken hebben met hun verjaardag. Stop de voorwerpen in een doos en laat de kinderen geblinddoekt om beurten een voorwerp trekken. Ze raden van wie het voorwerp is. Is de persoon geraden, dan vertelt hij/zij het verhaal achter dit voorwerp. Daarna kan je eventueel nog een groepstekst maken over verjaardagen (zie: Lestips bij *The canoe's story* – Dit is mijn naam). Ligt het moeilijk om de kinderen een voorwerp te laten meebrengen, dan vraag je hen een tekening te maken.

Muzische vorming – 3 Drama – 3.3

Nederlands – 3 Lezen – 3.4

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7 en 4.8

Bij 'Een leugentje om bestwil' en 'Ongewone Mártenitsa's'

Prenten lezen

Toon de kinderen de prent op p. 25. Laat hen luidop verwoorden wie en wat ze zien. Sla de flap open: wie zou het gekke popje zijn? Wat hebben de drie figuren gemeen? Oriënteer de kinderen op het verhaal op basis van de illustratie, hun voorkennis (zie: Openingsgedicht) en de titel: 'Een leugentje om bestwil'. Wat is dat? Wie kan een voorbeeld geven? Welk leugentje kan je bij de prenten verzinnen?

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Voorlezen

Lees het verhaal een eerste keer. Laat de kinderen spontaan reageren. Spreekt het verhaal hen aan? Zou je na het horen van dit verhaal nog meer verhalen uit de bundel willen lezen? Waarom (niet)? Wat vind je grappig? Wat vind je vreemd? Wat is nieuw? Wat weet je meer over Bulgarije, na het horen van dit verhaal? Lees het verhaal eventueel nog een tweede keer voor. De kinderen letten op typisch Bulgaarse gebruiken.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.1 en 6.2

Nederlands – 5 Strategieën – 5.2 en 5.3

Liegen als een bobslee

Zoals vele leugenaars begint Opa Punch met een onschuldig leugentje. Hij voelt zich eerst wat onwennig (“Mijn stem klonk als die van een vreemde”), maar het liegen gaat hem steeds beter af (“zoals een bobslee die alsmaar vlugger over zijn baan rijdt”) en al gauw stapelt de ene leugen na de andere zich op. Overloop het leugentraject van Opa Punch. Koppel het verhaal terug aan de titel. Is dit wel een leugentje om bestwil? Waarom (niet)?

Vervolgens verbind je het verhaal met de leefwereld van de kinderen. Wie herkent dit? Wie begon ook ooit eens met een kleine leugen, maar raakte uiteindelijk in een berg van leugens verstrikt? Hoe voelde je je toen? Hoe eindigde dat?

Eindig het gesprek met een rondje ‘liegen als een bobslee’. De kinderen zitten in een kring. Eén kind is de leugenaar, de andere kinderen zijn de vraagstellers. Stel zelf eerst een (fictieve) vraag, bijv. waarom heb je je huiswerk niet gemaakt, waarom was je vandaag te laat op school, enz.? De leugenaar antwoordt met een leugentje om bestwil. Vervolgens mogen de vraagstellers elk om beurt een vraag stellen, die verder bouwt op de leugens van de leugenaar. De leugenaar moet telkens antwoorden. Het spel stopt wanneer de leugenaar zo verstrikt raakt in zijn leugens, dat hij niet meer kan antwoorden, of wanneer de vraagstellers geen vragen meer kunnen stellen. Bespreek na: hoe voelde het om schaamteloos te mogen liegen? Wanneer raakte je verstrikt in je leugen? Wat dacht je toen?

Nederlands – 2 Spreken – 2.2, 2.5 en 2.6

Sociale vaardigheden – 1 Relatiewijzen – 1.6

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.2 en 3.3

Wat als...?

Wanneer Opa Punch vast dreigt te zitten in zijn leugen, kan hij de kinderen makkelijk afleiden met een vraag over hun toekomstdromen. Maar wat als de kleuters zich niet zo makkelijk hadden laten afschepen? Wat als ze wél gevraagd hadden of hij hen naar Baba Marta kon brengen? Hoe zou Opa Punch zich hieruit gepraat hebben? Laat de kinderen per twee fantaseren. Ze spelen, tekenen of schrijven hun versie op.

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3

Честима Баба Марта! (Chestita Baba Marta! Gelukkige Baba Marta!)

Zowel in het verhaal als in het gedicht leren de kinderen een unieke Bulgaarse traditie kennen: het feest van Baba Marta en de bijhorende mártenitsa's. Check eerst wat de kinderen over Baba Marta opgepikt hebben na het horen van het verhaal. Vul dan aan met de informatie die je in de vertaling kan lezen. Baba Marta is in Bulgarije even populair als de Kerstman. Alleen brengt ze geen cadeautjes,

maar mártenitsa's. Verklap voorlopig nog niet wat deze kunstwerkjes van touw typeert, maar laat de kinderen dit zelf uit het gedicht 'Ongewone mártenitsa's' afleiden.

Lees het gedicht voor. Toon een foto van Ijóétenitsa (zoek op 'lutenitsa') en van feta. Wat hebben deze twee typische Bulgaarse ingrediënten, de aardbei en de slagroom en de kleuren van de prent met elkaar gemeen? Wat zou dat over een mártenitsa vertellen? Kunnen de kinderen nog dingen vinden die samen een bijzondere mártenitsa vormen?

Toon dan enkele foto's van verschillende mártenitsa's (zoek op Baba Marta), bijv. de popjes (Pizho en Penda), armbanden, ringen en pompons. Vertel over deze eeuwenoude Bulgaarse traditie, waarvan het mooiste misschien nog is dat enkel gekregen mártenitsa's geluk brengen. Tot slot maak je met de kinderen mártenitsa's. Nodig Bulgaarse ouders uit om een workshop mártenitsa's maken te geven in je klas. Kan je geen Bulgaarse ouders inschakelen? Op het internet vind je voldoende ideeën en instructies (zie: Bibliografie). Uiteraard houden de kinderen, zoals de Bulgaarse traditie het voorschrijft, hun mártenitsa niet zelf, maar schenken ze deze aan iemand die ze veel geluk wensen.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.8

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.4

En verder

Feestbeurs

In het boek komen enkele typisch Bulgaarse feesten voor, zoals het vieren van een naamdag en het feest van Baba Marta. Werk met je klas rond feesten uit alle windhoeken. Haal enkele boeken over feest in verschillende culturen in de klas. In de bibliografie vind je enkele titels. Zoek telkens een foto van vijftien verschillende feesten en kopieer het bijhorende fragment uit het boek. Zorg dat je meer foto's dan kinderen in je klas hebt, bijvoorbeeld door elke foto twee keer te kopiëren. Leg de foto's verspreid over een tafel. De kinderen kiezen de foto die hen het meest aanspreekt en verwoorden ook kort waarom dat zo is. Van deze foto krijgen ze het tekstfragment. De kinderen maken een poster van 'hun' feest, waarop het land, de datum, de doelgroep, de gebruiken, enz. van het feest staan. Op het internet en in boeken zoeken ze ook bijhorende foto's. Organiseer een feestbeurs. De kinderen krijgen elk een kraampje (tafel). Daar hangen ze hun poster en enkele foto's op en stallen ze evt. passende voorwerpen uit. Nodig een andere klas uit om de beurs te bezoeken. De kinderen geven aan hun kraampje ook uitleg.

Heb je een multiculturele klas? Laat de foto's dan achterwege en vraag de kinderen een poster te maken van hun favoriete feest.

Leren leren – 2 en 3

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

ICT - 6

Het is echt echt waar

Alle verhalen in dit boek gaan over liegen en overdrijven. Praat met de kinderen over deze thema's aan de hand van *Het is echt echt waar* van Kristel Deweerdt (tekst) en Veronique Govaert (foto's). Dit grappige, mooie boekje over de vage grens tussen liegen, overdrijven en de waarheid spreken is een uitstap naar de bibliotheek meer dan waard. Lees 'Het mooiste boek van de wereld' (zie: Achterflap) voor en laat de kinderen reageren. Wie overdrijft nog graag? Waarom doe je dat? Kan je daar, zoals de ik-persoon beweert, zelf niet aan doen? "Ik lieg niet. Ik overdrijf": gaan de kinderen akkoord? Waarom (niet)? Wat is het verschil tussen overdrijven en liegen? Wanneer wordt overdrijven liegen?

Neem de proef op de som en organiseer een wedstrijdje overdrijven. Ga eerst met de kinderen in het boekje op zoek naar overdrijftechnieken: zeuren met getallen, groot wordt supermegagroot, klein wordt onzichtbaar, fris wordt ijskoud, enz. Begin dan met een neutrale zin, bijv. 'ik heb gisteren een ijsje gegeten' of 'ik heb een toets gemaakt'. Laat de kinderen om beurten lekker overdrijven tot ze niet meer kunnen. Bespreek na: was het makkelijk om de grens tussen overdrijven en liegen aan te duiden?

Nederlands – 2 Spreken – 2.6 en 2.9

Muzische vorming – 6 Attitudes – 6.3 en 6.4

Zingen maar

Leer de kinderen een Bulgaars kinderlied. *Het witte konijntje*, het liedje van Leda Mileva waarnaar in het verhaal 'Een leugentje om bestwil' verwezen wordt, vind je op <http://www.youtube.com/watch?v=VK6vxHAMXGA>. Laat de kinderen eerst naar het liedje luisteren zonder dat ze het filmpje zien. Hoe klinkt het liedje? Wat zou er met het konijntje gebeuren? Daarna luisteren ze een tweede keer en kijken ze naar het filmpje. Je kan de kinderen ook laten meezingen, de transcriptie van de Bulgaarse tekst vind je in bijlage 2. De Cyrillische tekst vind je op <http://tekstove.info/browse.php?id=3253>. Vraag een Bulgaars kind om het lied te vertalen, of trek je met behulp van GoogleTranslate uit de slag.

Ook over Baba Marta bestaan verschillende liedjes (bijv. op <http://www.youtube.com/watch?v=3sNaqOoUpkY>), maar helaas zijn ook hiervan geen vertalingen te vinden. Hetzelfde geldt voor verjaardagsliedjes.

Muzische vorming – 2 Muziek – 2.1 en 2.3

Kalender

Maak met je multiculturele klas een feestkalender. Vul Belgische feestdagen in én bijzondere feestdagen die de kinderen thuis vieren. Voor de kinderen wordt zo de brug tussen hun thuiscultuur en de school geslagen en jij weet als leerkracht tegelijk voor wie het een speciale dag is. Betrek ook de ouders hierbij, zo weten ook zij dat er op school plaats is voor de cultuur van de kinderen.

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7 en 4.8

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.2

Bibliografie

Boeken

Een wereld vol feesten / Philip Steele, De Lantaarn, 1997

Feest! / Anabel Kindersley, Bosch en Keuning, 1998 (in de reeks: Kinderen wereldwijd)

Feesten / Lynn Huggins-Cooper, Corona, 2004 (in de reeks: Mijn eerste boek over)

Het is echt echt waar / Kristel Deweerdt en Veronique Govaert (foto's), Lannoo, 2007

Talen op een kier: talensensibilisering voor het basisonderwijs / Sofie Jonckheere e.a., Plantyn, 2009

Websites

http://nl.wikipedia.org/wiki/Cyrillisch_alfabet (transliteratie cyrillische/Latijnse letters)

http://www.foyer.be/?page=article&id_article=8815&lang=nl&id_rubrique=203 (website Foyer met het lesmateriaal ICO PRONTO, vraag eerst een wachtwoord aan)

http://bulgariatravel.org/data/doc/ENG_64-Martenica.pdf (Engelstalige instructies met foto's voor het maken van de mártenitsa-popjes)

<http://www.youtube.com/watch?v=JPI68PuhfYY> (Engelstalige video voor het maken van mártenitsa-armbandjes)

Bijlage I – Verjaardagen wereldwijd

Reeks 1

In Denemarken hangt de vlag buiten als je jarig bent.	In Mexico krijgt de jarige een piñata: een gekleurde vorm vol snoep en cadeaus.	In Vietnam krijgen kinderen geld in een rode enveloppe op hun verjaardag.
Op je eerste verjaardag sta je in Korea voor een tafel met een draad, boek, mes en nog veel meer.	Word je 21? Dan krijg je in Ierland de sleutel van het huis.	In China eet de jarige lange noedels. Hoe langer de noedels, hoe langer het leven.

Reeks 2

Deense kinderen worden wakker in een bed vol cadeautjes.	De jarige probeert de piñata geblinddoekt stuk te slaan met een stok.	Alle Vietnamezen vieren hun verjaardag op dezelfde dag, Tet.
--	---	--

Het voorwerp dat je kiest, voorspelt je toekomst.	Ben je een jongere ler? Dan word je met je hoofd tegen de grond gebonkt. Dat brengt geluk!	Arme Chinezen geven een jarige twee rode eieren cadeau. Rood brengt geluk.
---	--	--

Bijlage 2 – Transcriptie *Het witte haasje*

Zajtsjéntseto bjálo
Tsjal den si igrálo
Fblíeskata goríetsjka
Sus edná surnietsjka
Fblíeskata goríetsjka
Sus edná surnietsjka
Véétsje se stumnielo
Slúntseto se skríélo
Zájtsjeto razbrálo
Tsje e zakusnjálo
Zájtsjeto razbrálo
Tsje e zakusnjálo
Chóéknalo da bjága
Kakto moe priljága
No vuf tumnienáta
Zbúrkalo sledáta
No vuf tumnienáta
Zbúrkalo sledáta
Sédnalo da pláátsje
Málkoto joenáátsje
Na kogó da káázje
Put da moe pokáázje?
Na kogó da káázje
Put da moe pokáázje?
Ej vuf tumnienáta
Slámpietsjka vrukkáta
Málkata svetóélka
Na sjtoerétsa bóélka
Málkata svetóélka
Na sjtoerétsa bóélka
Zájtsjeto viedjála
Púttja moe oegrjála

Otisjló pri Zájka
Svojta miéla Májka
Otisjló pri Zájka
Svojta miéla Májka

Lestip 11 - door Hedwige Buys

Mirror

Jeannie Baker

Walker Books Australia, 2010

ISBN: 9781406309140

Vertaling: Fieke Van der Gucht

(Boek uit Australië, vertaald uit het Engels en Arabisch)

Korte inhoud

Dit woordeloze prentenboek bestaat uit twee delen die je tegelijk kan 'lezen' (bekijken). De linkerpagina vertelt, in op elkaar aansluitende illustraties, de dagelijkse belevissen van een jongen in de buitenwijk van Sydney, in Australië. De rechterpagina beschrijft, op dezelfde manier, het dagverloop van een jongen in een ver afgelegen dorp in Marokko. Bij het Australische verhaal 'lees' je de prenten van links naar rechts, bij het Marokkaanse verhaal van rechts naar links – zoals dat in Arabische teksten het geval is.

In de vormgeving spiegelt de auteur niet alleen beide culturen aan elkaar, ze houdt de lezer ook een spiegel voor. Want hoewel de levens die ze schetst in schril contrast lijken te staan, laat ze ook zien hoe relaties en behoeften overal ter wereld hetzelfde zijn.

Aanzet

Dit boek nodigt uit tot kijken, vergelijken, herkennen en leggen van verbanden. Voor je ermee aan de slag gaat, voorzie je een aantal activiteiten waarmee je de aandacht van de kinderen vestigt op het herkennen van overeenkomsten in verschillende situaties.

Hetzelfde en toch anders

Zoek op internet een aantal afbeeldingen van een dorp in de woestijn bij valavond. Voorzie daarnaast een aantal afbeeldingen van een avond in een binnenstad. Laat de kinderen twee afbeeldingen uit de beide reeksen kiezen. Ze leggen ze naast elkaar en benoemen wat er verschillend, maar ook wat er hetzelfde is. Aanvankelijk zullen ze weinig verschillen en gelijkenissen benoemen, maar eens ze door hebben dat ze oog voor detail moeten hebben, zullen er hen steeds meer verschillen en gelijkenissen opvallen. Dezelfde opdrachten kan je toepassen op afbeeldingen van huizen, bomen, mensen, dieren...

Nederlands – 2 Spreken – 2.5

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.2

Bij jou en bij mij

Nodig de kinderen uit om een moment uit hun dagelijks leven te tekenen, bijvoorbeeld het avondmaal van de dag ervoor. Als er op dat moment een foto was gemaakt, hoe zou die er dan uitzien? Waar zaten ze? Wie waren er aanwezig? Wie deed wat? Wat aten ze? At iedereen gelijktijdig? At iedereen hetzelfde?

Voorzie voldoende tijd tussen de opeenvolgende vragen zodat ze zich een zo gedetailleerd mogelijk beeld kunnen vormen. Dat beeld tekenen ze. Spreek samen een tijdstip af waarop de tekening klaar moet zijn en verwerk de opdracht als contractwerk of huiswerk. Voorzie een plek waar wie klaar is,

zijn tekening kan ophangen. Dat kan ook voor het afgesproken tijdstip. Wie nog niet klaar is, wordt zo eventueel geïnspireerd. Spreek wie klaar is aan, waardeer en schenk aandacht aan kleine details.

Wees er je van bewust dat jouw motiverende rol op kinderen een zeer positieve invloed heeft. Stoor er je niet aan als kinderen van elkaar ideeën overnemen waardoor wat ze tekenen niet meer overeenkomt met hun eigen realiteit. Het is belangrijk dat de kinderen zich veilig voelen. De tekeningen zijn een middel om met elkaar te praten. Vanuit dat gesprek kan het besluit groeien dat eenzelfde tijdstip in families deels anders, deels gelijk kan verlopen. Zorg ervoor dat je het respect voor elkaar onopvallend bewaakt en dat kinderen die in een enigszins andere thuissituatie leven tijdens de verwerking van dit boek niet in verlegenheid worden gebracht.

Hangen alle tekeningen op? Nodig de kinderen dan uit om ze te bekijken. Dat doen ze gelijktijdig, individueel en in stilte, alsof ze door een museum wandelen. Elk kind krijgt vooraf twee post-its in verschillende kleuren. Op elke post-it schrijven ze hun naam. De ene kleur kleven ze bij een tekening waarop ze een element zien dat voor hen vreemd, nieuw of onbekend is. De andere kleur gebruiken ze om een herkenbaar element aan te duiden.

Beperk je tot twee post-its per kind, ook al zullen ze meer dan één overeenkomst of verschil vinden bij de tekeningen. Overloop alle tekeningen. Laat kinderen bij hun post-its de verschillen en overeenkomsten verwoorden die ze zagen. Stel tussendoor vragen ter verduidelijking. Nodig hen uit om nieuwe woordenschat te leren kennen en te gebruiken.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Nederlands – Spreken – 2.1 – 2.2 – 2.9

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7

Wereldoriëntatie – 5 Tijd – 5.2

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.4 – 1.6

Muzische Vorming– 6 Attitudes – 6.1 – 6.5

En elders?

Laat de tekeningen van de kinderen hangen. Toon daarnaast de illustraties uit het boek die overeenkomen met het tijdstip dat je met je klas verwerkte. Als dat het avondmaal is, dan beperk je je tot het tonen van de 'Australische' rechterpagina en de 'Marokkaanse' linkerpagina over het avondeten. Zorg dat iedereen gelijktijdig de beide pagina's kan zien bijvoorbeeld door te projecteren. In stilte observeren ze en denken ze na over volgende vragen:

- Wat zie je?
- Wat gebeurt er?
- Wie zie je?
- Waar gebeurt dit volgens jou?
- Welk moment van de dag wordt hier voorgesteld?

Om de betrokkenheid van alle kinderen te stimuleren en om iedereen zoveel mogelijk spreekansen te bieden, overleggen ze eerst in kleine groepjes. Daarna worden de vragen in de hele groep besproken. Nodig de kinderen ook uit om de voorgestelde situaties te vergelijken met de tekeningen van hun eigen leefwereld. Waar zien ze overeenkomsten? Wat is er verschillend?

Nederlands – Spreken – 2.1 – 2.2 – 2.9

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Begrijp je wat je hoort?

Projecteer de inleidende pagina's. Daar staat een Engelse naast een Arabische tekst. Ze bekijken die, zonder te reageren. Zo nodig je iedereen uit om na te denken. Vraag vervolgens wat er te lezen staat. Is er iemand die deze taal herkent? Is er iemand die deze taal kan lezen? Nodig wie Engels of Arabisch ken uit om jouw assistent te zijn tijdens de volgende opdracht.

Verberg de tekst en lees zelf de Engelstalige tekst langzaam voor. Lees een tweede keer voor en vraag om tijdens het luisteren de woorden die ze herkennen of die hen belangrijk lijken op te schrijven. Inventariseer wat de kinderen noteerden op het bord of op een flap, vertaal samen en geef weer even de tijd om in kleine groepjes het verband tussen de woorden te ontdekken. Opnieuw: zo daag je iederéén uit om mee te denken en te zoeken.

Waarover kan het boek gaan? Welk verhaal hoort erbij? Vergelijk samen de verschillende resultaten. Vertaal samen de tekst. Wie Engels begrijpt, zet je samen in een groepje en betrek je als assistent/controleur bij de nabespreking. In die nabespreking laat je de kinderen verwoorden hoe ze te werk gegaan zijn bij het vertalen. Waren er woorden die ze al kenden van televisie, of uit liedjes? Merkten ze dat ze daardoor bijna begrepen wat er met een zin werd bedoeld? Kunnen ze zich voorstellen hoe het voelt om een taal niet te begrijpen? Hebben ze dat al eens meegemaakt? Misschien waren niet alle verhalen hetzelfde, ook al vertrokken ze van dezelfde woorden. Dat is ook niet nodig. Eenzelfde gegeven leidt bij verschillende auteurs ook tot verschillende verhalen.

Nederlands – 2 Spreken – 2.5 – 2.6

Nederlands – 1 Luisteren – 1.5

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1 – 3.2

Kan je lezen wat er staat?

Projecteer de Arabische tekst. Kan er iemand Arabisch? Laat hem of haar voorlezen en toelichten hoe je Arabisch leest, namelijk van rechts naar links. Wijs op de rechterkantlijn van de Arabische tekst. Zien ze hoe alle zinnen eindigen op dezelfde plaats? Projecteer de Engelse naast de Arabische tekst. Zo ontdekken ze dat het Romeinse schrift links begint, het Arabische schrift rechts. Vanaf de kantlijn bekeken, lijken beide teksten in deze uitgave immers spiegelbeelden. Ben je verder met de verwerking van het boek, wijs hen daar dan opnieuw op.

Bied, net als bij de lestips bij *Het huis van Lalla Chama*, het Arabische alfabet aan. In groepjes duiden ze de letters aan die in beide talen voorkomen. De tekens uit beide alfabetten met elkaar verbinden en zo de woorden ontcijferen is wellicht een te moeilijke opdracht. De letters zijn immers afhankelijk van de positie binnen een woord.

ء	hamza	-e	ض	dhaadh	dh
ب	be	b	ط	ta	t
ت	te	t	ظ	dhza	dhz
ث	the	th	ع	'ayn	'
ج	djiem	dj	غ	ghayn	gh
ح	h'a	h'	ف	fe	f
خ	kha	kh	ق	qaf	q
د	del	d	ك	kef	k
ذ	dzal	dz	ل	lem	l
ر	ra	r	م	miem	m
ز	za	z	ن	noen	n
س	sien	s	ه	ha	h
ش	shien	sh	و	wew	w
ص	saad	s	ي	ye	y

De Arabische tekst nodigt wel uit om gelijke woorden te zoeken. Op een kopie van de tekst markeren ze dezelfde woorden in eenzelfde kleur, als het ware een oefening in visuele discriminatie. Hebben ze een idee welke betekenis bij die woorden hoort? Kunnen ze de betekenis afleiden door te vergelijken met de eerdere Engelse tekst? Lukt het niet, kennen ze dan misschien thuis of op school iemand die de woorden kan ontcijferen?

Praat na over de opdracht. Hoe voelt het om te worden geconfronteerd met een schrift dat je niet kent? Wie maakte dat al eerder mee? Wie heeft zin om het schrift te leren kennen, de taal te leren? Wie thuis Arabische boeken heeft, mag ze meebrengen. Geef ze een plaats in de boekenhoek.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.1 – 6.2

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1 – 3.2

Verwerking

Mijn verhaal en jouw verhaal

Toon de cover van het boek – voor- en achterkant – en vraag de kinderen wat ze zien. Ze mogen enkel zeggen wat ze waarnemen, ze mogen hun waarnemingen niet interpreteren. Dus wel: “Ik zie een ooievaar op de linkerprent”, “Ik zie geen auto’s op de linkerprent” of “Ik zie de maan op de beide prenten”. Maar niet: “Ik denk dat de kat van het dak zal schuiven”.

Ze verwoorden daarna welk coverdeel (voor- of achterkant) ze linken aan Marokko, en welk aan Australië. Ze beargumenteren waarom. Op beide prenten zit er een jongetje achter het raam. Uit wat ze vooraf hoorden en lazen, kunnen de kinderen afleiden dat dit de twee hoofdpersonages van het verhaal zijn.

Ze kiezen één van beide jongens uit en bedenken wat hij de afgelopen dag zou gedaan hebben. Ze gieten zijn verhaal (kort!) in tekeningen, tekstballonnen of een beschrijving. Na afloop stellen ze hun verhalen aan elkaar voor. Opnieuw zullen ze vaststellen dat eenzelfde vertrekpunt heel verschillende verhalen kan opleveren. Iedereen laat zich immers op een andere manier inspireren.

Aansluitend vertel je wat de auteur in haar nawoord toelicht: hoe ze erop kwam om het verhaal te schrijven, en hoe de Rozenvallei in Marokko en haar eigen huis in Australië haar inspireerden om dit boek te maken.

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.2 – 1.3

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Nederlands 5 Strategieën – 5.1

Ver weg en toch dichtbij

Beide verhalen in dit boek spelen zich af op plekken die ver uit elkaar liggen. Laat de kinderen Marokko en Australië opzoeken en aanduiden op de wereldkaart en de wereldbol. Geef de kaart en de wereldbol een zichtbare plek. Voor het Marokkaanse deel in het boek inspireerde de auteur zich op de Rozenvallei in Marokko; het Australische deel speelt zich af in de Australische stad Sidney. Gebruik GoogleEarth om een kijkje te nemen in de beide gebieden. Zijn er kinderen die vertrouwd zijn met één van beide plekken?

Verken ook andere delen van Marokko en Australië met GoogleEarth. Zo zien kinderen dat ook Australië uitgestrekte woestijnen heeft en plekken waar inwoners nog zeer traditioneel leven. Omgekeerd zien ze dat Marokko een aantal moderne steden heeft. Het is dan ook belangrijk om dit boek niet voor te stellen als een informatief boek waarin Marokko en Australië clichématig worden voorgesteld. Maak de kinderen dat duidelijk door te verwijzen naar het nawoord van de auteur. Daarin vertelt ze hoe verwonderd ze was na een reis naar de Rozenvallei, hoe ze die reis vergeleek met haar leven in Sidney, en hoe ze haar persoonlijke reisindrukken verwerkte tot dit verhaal over twee verzonnen jongetjes in twee verschillende werelddelen.

Wie beide landen uitvoeriger en informatiever wil benaderen zorgt voor naslagwerken waarin ze feitelijker worden voorgesteld. Hiermee kan je ook het verschil tussen fictie en non-fictie mooi aantonen. Het boek leent zich ook goed om stil te staan bij de boodschap die de auteur wil meegeven en de verwachtingen die de lezer heeft.

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Nederlands – 6 Taalbeschouwing 6.7 – 6.3

Wereldoriëntatie – Ruimte – 6.2

Verkennen van het boek

Behalve op de inleidende pagina's en de laatste pagina heeft dit boek geen tekst. Dat maakt voorlezen of vertellen moeilijk. Verken het boek daarom eerst samen in vogelvlucht. Op YouTube vind je een filmpje http://www.youtube.com/watch?v=fBCBcAqQI_E waarin het boek werd verwerkt en de op elkaar aansluitende pagina's van bijpassende muziek werden voorzien. Let wel, de muziek die werd gebruikt bij de Marokkaanse beelden is Indisch.

Wie liever zelf de tijd bepaalt die aan een fragment wordt besteed, kan gebruik maken van ingescande beelden en een beamer of een digibord. Als eerste kennismaking bereikt het boek op die manier een groot aantal kinderen tegelijkertijd. Afhankelijk van de groep kinderen kan je het boek als geheel aanbieden of kan je de beide delen afzonderlijk bekijken.

ICT – 6

Muzische Vorming– 3 Drama – 3.1 – 3.3

Taal geven aan beelden

Een verhaal dat enkel uit illustraties bestaat, nodigt uit tot gedetailleerd kijken en communiceren. Dat maakt het een ideaal verhaal voor kinderen die de taal nog niet beheersen. Wat er te zien is op de illustraties sluit immers goed aan bij het dagverloop dat kinderen overal ter wereld kennen. De prenten bieden de mogelijkheid om basiswoordenschat op een aantrekkelijke wijze aan te bieden en in te oefenen.

Volgende verwerkingssuggesties kan je integreren in hoekenwerk. Ze kunnen in duo worden uitgevoerd, of je gebruikt ze om zelf groepjes anderstalige nieuwkomers te begeleiden. Laat je de opdrachten thuis uitvoeren, dan kunnen kinderen hulp van ouders of andere familieleden vragen. Voor wie vertrouwd is met één van beide culturen is dit een mooie gelegenheid om samen in het boek te duiken en om gebruiken van de eigen cultuur door te geven.

Kinderen kiezen een illustratie uit en verzinnen er een titel bij. Op kaartjes schrijven ze de woorden van voorwerpen en handelingen die ze op de illustratie zien. Bij een zelfstandig naamwoord noteren ze het juiste lidwoord, een werkwoord noteren ze als infinitief. De woorden verzamelen ze in een doosje. Op het doosje komt de titel die ze aan de illustratie gaven. De doosjes bij de verschillende illustraties kan je inzetten bij kinderen die de taal nog moeten verwerven. Ze nemen de kaartjes uit het doosje en leggen ze op de juiste plaats bij de illustratie.

Zorg voor een kleurenprint van een aantal voorwerpen of personages uit het boek. Om beurten nemen de kinderen één van deze prints. Daar gaan ze in het boek naar op zoek. Wanneer ze het voorwerp of figuurtje gevonden hebben, overleggen ze in welke familie en in welk land de afbeelding thuis hoort.

Voorzie een verbeter sleutel zodat ze het resultaat kunnen controleren. Sommige afbeeldingen zoals de computer, de maan, het tapijt en ook de man die het tapijt koopt en nadien in Australië verkoopt, horen thuis in beide verhalen.

Zodra iedereen deze opdracht heeft uitgevoerd, voorzie je een moment waarop je ze met de hele groep herhaalt. Afbeeldingen die in beide verhalen thuishoren, geven dan de mogelijkheid om de grondgedachte van dit verhaal te onderstrepen: “Some things are the same for all families no matter where they live.”

Voorzie ook afbeeldingen van alle vormen van geschreven taal. Die zijn op de Australische illustraties overvloedig aanwezig. Laat de kinderen voorbeelden zoeken waar taal en symbolen worden gebruikt. Op de Marokkaanse afbeeldingen zijn er geen opschriften te zien. Betekent dat dat er in Marokko niet gelezen wordt? Vestig hier weer de aandacht op de wijze waarop de auteur tewerk is gegaan. Ze schreef geen informatief werk, maar verwerkte persoonlijke ervaringen die ze had tijdens een reis in een prachtig afgelegen gebied. Daaruit ontstond een verhaal waarin een symboliek verweven zit.

In haar lestips bij het boek *O Mundo num Segundo [De wereld rond in één seconde]* geeft Marit Trioen een aantal voorstellen om te werken met woordeloze prentenboeken en anderstalige nieuwkomers. Die zijn eveneens bruikbaar bij het werken met het boek *Mirror*.

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.3

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Nederlands – 6 Taalbeschouwing 6.1 – 6.6

Hetzelfde en toch ook anders

De auteur gaf het boek de titel *Mirror* en maakt in haar illustraties geregeld allusie op spiegelbeelden. Zodra de kinderen door hebben dat ze het woord 'spiegel' niet letterlijk moeten nemen, zullen ze tal van voorbeelden herkennen waarin spiegelingen herkenbaar zijn. Dit is een boek dat ze eindeloos kunnen bekijken, vanuit verschillende interesses. Ze kunnen volgende vragen in het achterhoofd houden:

- Waarom kreeg het boek de titel *Mirror*?
- Wat doen beide jongens hetzelfde?
- Wat is er in het leven van de beide jongens verschillend?
- Wat is er in het landschap van beide verhalen hetzelfde?
- Wat is er in het landschap van beide verhalen anders?
- Welke dieren komen er voor in de beide verhalen en welke plaats nemen ze in in het leven van de beide families?
- In beide verhalen neemt kopen en verkopen een belangrijke plaats in. Hoe wordt er handel gedreven in de twee verschillende werelden?

Nederlands – 2 Spreken – 2.5 – 2.6

Wereldoriëntatie – 4 Maatschappij – 4.7 – 4.8

En verder

Magic carpets

Het tapijt neemt een bijzondere plaats in in het boek. Het staat hier symbool voor de verbinding van twee werelden. De Marokkaanse cultuur die er kleurrijk in 'verweven' zit, wordt geïntegreerd in de Australische cultuur. Volg samen de weg die het tapijt aflegt in Marokko. Sta stil bij de wijze waarop het wordt vervaardigd, hoe het wordt vervoerd en waar het wordt verkocht. Bekijk vervolgens samen het verhaal van de Australische jongen. Waar en wanneer duikt daar een tapijt op? Kunnen ze zich voorstellen hoe dat tapijt er terecht kwam? Herkennen ze de koper en verkoper van het tapijt? Hadden ze onmiddellijk door dat het om dezelfde persoon gaat? Zien ze op de tekening van de Australische jongen het vliegend tapijt? 'Het vliegend tapijt' is een motief in verhalen en sprookjes en duikt vooral in Arabische en Oosterse sprookjes op.

Zijn er in de klas of op school tapijten te vinden? Ga ze van dichtbij bekijken. Lijken ze op de tapijten die er op de Marokkaanse markt in het boek te zien zijn? Kunnen ze zien waar ze vandaan komen? Kunnen de kinderen zien hoe die tapijten werden vervaardigd? Het Marokkaanse tapijt werd gemaakt met wol van een schaap. Dat is uit de illustraties af te leiden.

Zorg als dat kan zelf voor een Marokkaans tapijt en laat ze het van dichtbij bekijken. Voelen ze van welk materiaal het is gemaakt? Hoe voelt het om op een tapijt te zitten als ze met elkaar praten? Hoe verschilt dat van op stoelen zitten tijdens een gesprek?

Op de markt in het Marokkaanse verhaal en in de winkel in het Australische verhaal zijn verschillende tapijten te zien. Zoek op Google verschillende afbeeldingen van Marokkaanse tapijten en vraag de

kinderen om zelf op papier of met behulp van de computer een tapijt te ontwerpen. Laat ze zich voorstellen dat dit hun vliegend tapijt wordt. Naar welk deel van de wereld zouden ze dan graag vliegen?

Als je op Google de zoekterm ‘weven met wol’ intikt, krijg je een overzicht van websites die inspirerend zijn om met kinderen aan het weven te gaan. Op filmpjes is ook te zien welke stappen wol ondergaat voor er een tapijt van wordt geweven.

Wereldoriëntatie – 2 Techniek 2.1 – 2.3- 2.17

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.3

Kopen en verkopen

Ga naar aanleiding van de handel die gedreven wordt in het verhaal een kijkje te nemen in de buurt van de school. Welke soort van winkels, marktplaatsen zijn daar te zien? Welke producten worden er verkocht? Hoe wordt er betaald? Gebeurt dat aan een toonbank, via een kassa, of scannen mensen zelf hun producten in? Zijn er winkels met producten die een verre reis hebben gemaakt? Zijn er winkels met producten die ze niet kennen? Op welke manier doen ze zelf boodschappen met hun ouders? Lijkt dat op één van de beschreven situaties in het boek?

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Nederlands – 2 Spreken – 2.6

Mijn eigen verhaal

Het boek nodigt uit om de verhaalstructuur die de auteur heeft gebruikt te vergelijken met het dagritme dat de kinderen kennen. Laat ze een dag onderverdelen in de belangrijkste periodes en laat ze die ook benoemen, bijvoorbeeld: ochtend, voormiddag, middag, namiddag, avond en nacht. Die tijdsblokken stellen ze voor in een tekening. Net zoals in het boek, kunnen ook kleine bij elkaar horende afbeeldingen voor meer verduidelijking zorgen. Oudere kinderen kunnen een verhaal bedenken dat bij de illustraties hoort. In kleine groepjes stellen de kinderen nadien hun dagverloop aan elkaar voor. Hierbij gebruiken ze de woordenschat die bij elementaire handelingen hoort.

Anderstalige nieuwkomers kan je zelf begeleiden.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 – 5.3

Nederlands – 7 (Inter)culturele gerichtheid

Zelf aan de slag

De auteur maakt gebruik van een bijzondere illustratietechniek. Die licht ze toe in haar nawoord. Op internet vind je een filmpje <http://www.youtube.com/watch?v=uRI7NCMgkY> waarin je haar aan het werk ziet. Je ziet hoe ze vertrekt van een foto die weergeeft wat iemand vanuit zijn slaapkamerraam ziet. Die foto maakt ze na met verf, lijm, materialen uit de natuur en allerlei mogelijke restjes textiel. Laat de kinderen daarna een foto maken vanuit hun eigen slaapkamerraam. Die foto is de basis voor een illustratie waarvoor ze dezelfde techniek gebruiken als de auteur. Bekijk samen de resultaten en ontdek de overeenkomsten in de verschillende taferelen.

Muzische Vorming– 1 Beeld – 1.4 – 1.6

ICT – 1 –6

Culturen ontmoeten elkaar

In het Marokkaanse verhaal getuigen de computer, de televisie, en de telefoon van een evolutie in een traditionele maatschappij. In het Australische deel toont het beeld van een wachtende rij in de supermarkt een grote verscheidenheid aan. Vestig de aandacht van de kinderen op de laatste pagina's.

Laat ze de overeenkomsten en verschillen benoemen. Zien ze het spiegeleffect in de kijkrichting van de personages? Het lijkt alsof beide culturen in elkaar zijn overgelopen. Zittend op het Marokkaanse tapijt heeft de Australische familie het vliëgend tapijt in hun verhalencultuur opgenomen. De Marokkaanse cultuur heeft GoogleEarth geïntegreerd. De nieuwe generatie brengt dus nieuwe elementen, uit een andere cultuur, in haar eigen cultuur binnen.

Muzische Vorming– I Beeld – 1.3

Lestip 12 – door Hedwige Buys

Zirafia mama o ine prisery
[De mama giraf en andere schepsels]
Alexandra Salmela en Martina Matlovicova (ill.)
Artforum, 2013
ISBN 9788081500268

Vertaling: Hanna Gevaert
(Boek uit Slovakije, vertaald uit het Slovaaks)

Korte inhoud

Deze Slovaakse sprookjesbundel bevat 21 korte verhalen waarin de relatie tussen ouders en kinderen centraal staat. Opvallend is dat de ouders in deze sprookjes fouten maken. Wie als volwassene tussen de regels doorleest, kan die beschouwen als fouten in de opvoeding van de kinderen. Kinderen lezen de verhalen wellicht niet vanuit dat standpunt. Voor hen gaat het om grappige, misschien wel herkenbare situaties die vaak een enigszins absurde wending krijgen. De kleurrijke illustraties maken vooral gebruik van collagetechnieken en zetten de absurditeit van sommige situaties extra in de verf.

Voor deze lestips worden twee sprookjes verwerkt:

- “Over papa die zijn hoofd kwijt was” (p. 20)
- “Kinderreparatiedienst” (p. 52)

Aanzet

Verken eerst het hele boek voor je met één van de verhalen aan de slag gaat. Noteer op het bord ‘zirafia mama’. Vraag de kinderen wat die woorden kunnen betekenen. Nadat ze even individueel hebben nagedacht vergelijken ze hun antwoord met dat van iemand anders. Vervolgens nemen twee duo’s bij elkaar plaats en vergelijken ze met z’n vieren de antwoorden. Op die manier nodig je de kinderen uit om zelf na te denken en in dialoog te gaan met anderen. Zo kunnen ze in een veilige situatie hun antwoorden en redeneerproces vergelijken. In een aansluitend gesprek sta je stil bij de volgende vragen:

- Welke verschillende mogelijke antwoorden hebben jullie gevonden?
- Waren er veel dezelfde antwoorden?
- Heb je na het vergelijken met elkaar je eigen antwoord bijgestuurd?
- Welke antwoorden hebben jullie gevonden?
- Hoe ben je te werk gegaan bij het zoeken naar een antwoord?

Geef vervolgens zelf de vertaling. Die sluit wellicht aan bij de mogelijkheden die de kinderen zelf vonden. Vermeld dat de woorden de titel zijn van een boek. Vraag of iemand weet uit welke taal de woorden afkomstig zijn. Vermeld de titel en de namen van de auteur en illustrator. Blijf even stil staan bij het Slovaaks en het land waar deze taal gesproken wordt. Kinderen die vertrouwd zijn met

deze taal laat je een aantal woorden en zinnen uitspreken. Leer de hele klas aan hoe je iemand kan begroeten in het Slowaaks – *dobrý deň* is ‘dag’, *haló* is ‘hallo’– en ook hoe je iemand kan bedanken – *d’akujem!*

Uiteraard laat je ook alle kinderen die het woord ‘giraf’ in een andere taal kennen even aan het woord. Schenk eveneens aandacht aan de wijze waarop sommige woorden in verschillende talen toch op elkaar lijken, waardoor het afleiden van de betekenis van een onbekend woord gemakkelijker wordt.

Voorzie een kleine afbeelding van de cover van het boek en vraag de kinderen om dat op de juiste plaats op de wereldkaart te prikken. Wie iets over het land kan vertellen geef je daar de kans toe.

Nederlands – 2 Spreken – 2.1

Nederlands – 7 Interculturele gerichtheid

Lestip 1: “Over papa die zijn hoofd kwijt was”

Alan heeft de beste papa van de wereld. Hij is alleen een tikkeltje vergeetachtig. De hele familie voorspelt dat hij zijn hoofd ooit een keer zal verliezen. Op een dag is het zover. Na schooltijd wordt Alan opgehaald door een vader zonder hoofd. Alan neemt zijn hoofdloze vader mee naar huis en ziet onderweg een groep voetballende jongens. Ze spelen niet met een echte bal, maar met het hoofd van Alans vader. Nadat Alan het hoofd heeft gered, schroeft hij het vast met een supersterke megaschroef.

iets kwijt zijn

Voor je het verhaal in de groep brengt, vraag je wie er wel eens iets kwijt was. Geef de kinderen de opdracht om de namen en een bijbehorende tekening of illustratie van drie dingen die ze wel eens kwijtspelen, op te zoeken. Bij zelfstandige naamwoorden laat je ook het juiste lidwoord noteren. Anderstalige kinderen nodig je uit om een beeldwoordenboek of het internet te gebruiken bij het zoeken naar de juiste verwoording.

Op een vooraf afgesproken tijdstip brengt iedereen de drie woorden en afbeeldingen mee. Laat de helft van de groep plaatsnemen in een cirkel. Voor zich leggen ze de drie illustraties en los daarvan de drie bijbehorende woorden. Vorm duo’s door de overige helft van de klas tegenover een partner in de binnencirkel te laten plaatsnemen. Deze kinderen bekijken de uitgestalde woorden en illustraties, en verbinden ze met elkaar. Laat de kinderen van de buitencirkel gelijktijdig doorschuiven, zodat ze in korte tijd met zoveel mogelijk woorden in contact komen. Daarna stallen de kinderen van de buitencirkel hun woorden uit en schuiven de kinderen van de binnencirkel door.

Stel na afloop volgende vragen:

- Waren er dingen die je herkende en die je zelf ook noteerde?
- Waren er dingen die je herkende, maar die je niet noteerde?
- Waren er dingen bij die je zelf nooit verliest?
- Waren er woorden bij waarvan je nog nooit gehoord had en die je nu hebt leren kennen?

Stel samen een inventaris op van alle voorbeelden die aan bod kwamen. Dat kan door de woorden en afbeeldingen op een flap samen te brengen en te tellen. Wat wordt door veel kinderen kwijt gespeeld? Welke dingen worden slechts uitzonderlijk kwijtgespeeld? Op die manier wordt nieuwe en gekende woordenschat gevisualiseerd en herhaald.

Nederlands – 2 Spreken – 2.1

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Wereldoriëntatie – 7 Brongebruik

Een top 10

Deze oefening in woordenschatverwerving uit de dagelijkse omgeving kan je grootschaliger aanbieden. Laat de kinderen een lijst opstellen van ongeveer tien dingen die je kwijt raken kan. Wie het Nederlands onvoldoende beheerst, vult de lijst aan met illustraties. Ze voorzien op elk blad ruimte waarop anderen eigen suggesties kunnen aanvullen. Daarna verspreiden ze de lijsten onder zoveel mogelijk ‘respondenten’ uit hun omgeving, leeftijdsgenootjes maar ook familie en collega-leerkrachten bijvoorbeeld. Zij vullen hun gegevens in (leeftijd, geslacht...), kruisen aan wat ze ook wel eens kwijt speelden en vullen zelf suggesties aan. Laat je klas daarna de resultaten verwerken.

- Wat wordt door het meeste aantal kinderen kwijtgespeeld?
- Wat wordt vooral door meisjes kwijtgespeeld?
- Wat raken de meeste jongens kwijt?
- Is er een verschil tussen wat volwassenen en wat kinderen kwijtspelen?
- Werden er originele voorbeelden aangevuld?

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Nederlands – 2 Spreken – 2.2 – 2.3

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8 – 4.1

Praten over verliezen en verlies

Je kan iets verliezen en later weer terugvinden, dat is fijn. Je kan iets verliezen en later niet meer terugvinden, dat is minder fijn – vooral wanneer het gaat om dingen die een emotionele waarde hebben. Geef de kinderen de kans om daarover te praten.

Nog gevoeliger wordt het wanneer het over personen, dieren of zelfs huizen (woonplaatsen, landen) gaat. Misschien wordt dit soort verlies ook wel aangegeven als voorbeeld. Geef kinderen die met dat verlies te maken hebben gehad de kans om daarover te praten. Taal geven aan een gevoel helpt bij het verwerken. Houd hier wel rekening met de wensen van de betrokken kinderen, het is zeker niet de bedoeling om de therapeutische weg op te gaan.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Verkennen van de illustraties

Illustraties spelen in dit verhaal een belangrijke rol. Ze ondersteunen wat er wordt verteld, maar vragen tegelijkertijd de nodige aandacht om doorgrond te worden. Vermeld de titel van het verhaal in het Slovaaks. Wanneer niemand in de groep de vertaling kan geven, doe je dat zelf. Vervolgens lees je het verhaal voor tot “‘Oh nee!’ riep Alan verschrikt. ‘Nu is het toch gebeurd! Papa is zijn hoofd kwijt!’” Bekijk daarna samen de illustraties in het boek. Laat de kind eren verwoorden wat ze zien en welke illustraties deel uitmaken van het onderdeel dat je hebt voorgelezen.

Vervolgens bied je de drie volgende illustraties aan. In groepjes bedenken de kinderen het vervolg van het verhaal. Hierbij laten ze zich inspireren door wat ze op de illustraties zien. Controleer of iedereen Alan kan terugvinden, zodat ze meteen in de juiste richting aan het denken gaan.

Hier kan je differentiëren. Wie over veel taal beschikt kan drie op elkaar volgende tekstfragmenten bedenken. Wie nog moeite heeft met de taal bedenkt één zin bij elke illustratie of vult kleine tekstballonnen aan bij de verschillende personages. Anderstalige nieuwkomers begeleid je zelf. Nodig hen uit om te verwoorden wat ze zien. Later worden de verschillende resultaten aan elkaar voorgesteld en vergeleken met het echte verhaal. Lees het verhaal voor en laat ook de audio-opname beluisteren.

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2

Chronologie in het verhaal

De illustraties ondersteunen ook de chronologie in het verhaal. Papa loopt van links naar rechts, zijn boekentas doet dat ook. Wanneer papa voor de schoolpoort staat, blijkt al op de prent dat hij zijn hoofd kwijt is. Bij het zoeken naar papa in de kleuterschool, kijkt Alan terug en kijkt iedereen in alle richtingen. Op weg naar huis kijkt en loopt Alan weer naar rechts. Bij papa zijn het alleen de voeten die de richting aangeven. Zelfs de hond kijkt vooruit. Wanneer Alan het hoofd van papa vastschroeft, is zijn gezicht ook weer gericht op wat komen gaat. Wijs de kinderen erop dat illustraties met dit soort details de chronologie weergeven.

Kopieer de verschillende illustraties van papa en Alan en vraag de kinderen om ze in de juiste volgorde te leggen. Bij elke illustratie noteren ze een zin. Dat kan een zin zijn die door het personage uitgesproken wordt. Dat kan ook een zin zijn die beschrijft wat het personage beleeft. Vervolgens kleven ze de zinnen in de juiste volgorde. Woorden zoals 'eerst', 'dan', 'daarna', 'ten slotte' etc. kunnen hier gebruikt en geoefend worden bij het chronologisch navertellen van het verhaal.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Een hoofd wordt een voetbal

In dit verhaal wordt een hoofd een voetbal en dat is heel normaal. Fantasierijk kan je dat noemen. Vraag de kinderen om nog meer dingen te bedenken waarin een hoofd kan transformeren. Denk aan een uurwerk, een zon, een autoband... Ze stellen hun verzinsels voor in een tekening. Verzamel de tekeningen en verdeel ze daarna over de groep. Elk kind vult bij de gekregen tekening het zelfstandig naamwoord met bijbehorend lidwoord aan. Kleef de verschillende vondsten op een blad rond een afbeelding van het hoofd van Alans vader en laat de verzameling met transformaties aangroeien.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Lestip 2: “Kinderreparatiedienst”

Milko’s ouders vinden dat hun zoon niet perfect genoeg is. Daarom besluiten ze met hem naar de kinderherstelplaats te gaan. Daar kunnen eigenschappen en lichaamsdelen vervangen worden door een betere versie. Milko ontmoet er een meisje dat vindt dat ze helemaal niet perfect moet zijn. Samen besluiten ze de herstelbeurt niet af te wachten, maar te vluchten.

Superman of supervrouw

Noteer de woorden ‘superman’ en ‘supervrouw’ op het bord en laat de kinderen die aanvullen met associaties. Dat kunnen woorden of korte zinnen zijn, of tekeningetjes voor wie het Nederlands onvoldoende beheerst. Als de kinderen uit zichzelf weinig aanvullen, stel dan bijkomende, gerichte vragen. Zorg dat niet alleen fysieke kenmerken maar ook andere eigenschappen aan bod komen. Houd hier nog geen gesprek over. Vraag de kinderen vervolgens om voor zichzelf te noteren wat ze aan zichzelf goed of misschien wel bijzonder vinden. Doe ook hier voorlopig niets mee.

Wereldoriëntatie – 3 Mens – 3.1

Verkennen van de illustratie

Toon de illustratie op pagina 52 en vraag de kinderen wie en wat ze zien. Maak een duidelijk onderscheid tussen waarneming en interpretatie. De dame heeft paars haar, de man heeft een zwarte snor, ze rijden in een open wagen...: dat zijn feiten die waar te nemen zijn en die iedereen op eenzelfde manier begrijpt. De illustrator geeft de monden van de ouders weer met een boogje naar boven, die van hun zoon met een boogje naar beneden: dat kunnen ze waarnemen. Dat hun zoon niet gelukkig is, kan je uit die ‘triestig getekende mond’ afleiden. Vraag de kinderen om in een tekstballon te noteren wat de jongen denkt. Afhankelijk van hun mogelijkheden kunnen ze woorden, zinnen of tekeningen gebruiken. Je kan deze opdracht uitbreiden en ook de gedachten van de man en de vrouw laten noteren. Inventariseer en hang de resultaten op. Laat de kinderen elkaars voorstellen bekijken voor je er een gesprek over aanknoopt.

Nederlands – 4 Schrijven – 4.4

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2

Hierop aansluitend lees je het verhaal voor tot “*Toen hadden zijn ouders er genoeg van*”. Bekijk nu opnieuw de verzamelde gedachten uit de voorgaande opdracht. Sluiten die aan bij wat er werd voorgelezen?

Vervolgens bied je, zoals bij “*Over papa die zijn hoofd kwijt was*”, de drie volgende illustraties aan. Net zoals in die lessuggestie beschreven werd, laat je de kinderen op gedifferentieerde wijze een vervolg bedenken. Hierbij laten ze zich leiden door wat er op de illustraties te zien is. Later worden de verschillende resultaten aan elkaar voorgesteld en als afsluiting vergeleken met het echte verhaal. Lees het verhaal voor en laat ook de audio-opname beluisteren. Je kan er ook voor kiezen om de audio-opname te laten beluisteren voor je de Nederlandse vertaling voorleest. Zijn er woorden die ze herkennen en associëren met de illustraties en hun voorspellingen? Hieraan kan je ook een gesprek koppelen waarin kinderen vertellen hoe het is om een volkomen nieuwe taal te horen en te proberen te begrijpen.

Nederlands – 3 Lezen – 3.5

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1

Nederlands – 4 Schrijven – 4.8

Voor en na

Geef de kinderen even de kans om te reageren op het verhaal. Kan dit echt gebeuren? Wat zouden ze ervan vinden mocht het echt kunnen gebeuren? Wat vinden ze van de beslissing van Milko en Maryam?

Sta stil bij de zin “*Het meisje lachte breed. Milko was erg opgewonden, want hij had nog nooit in zijn leven de bus genomen*”. Bekijk ook samen de laatste illustratie en laat de kinderen de uitdrukking van beide kinderen vergelijken met hun gezichtsuitdrukking eerder in het verhaal. Zien ze hoe het kleine streepje van de mond is gewijzigd?

De illustratie van Milko en Maryam in de bus nodigt uit om een vervolg bij te bedenken. Laat de kinderen kiezen:

- Ze nemen de illustratie van Milko in de wagen die ze eerder aanvulden met een tekstballonnetje. Daarnaast nemen ze de illustratie van Milko naast Maryam in de bus. Ook die voorzien ze van een tekstballon. Dat wordt dan Milko voor en Milko na.

- Per twee bedenken ze een vervolg voor het verhaal. Milko had nog nooit in zijn leven de bus genomen. Wat gebeurt er nu? Bij het uitwerken en voorstellen kunnen ze kiezen voor verschillende werkvormen: het vervolg in volle tekst uitschrijven en voorlezen, een stripverhaal maken en ophangen, of een dialoogie verzinnen en spelen.

Nederlands – 5 Strategieën – 5.1 – 5.2

Handen, voeten en nog veel meer

De illustratie waarop de kinderen aan de lopende band worden gerepareerd, nodigt uit tot het benoemen van verschillende lichaamsdelen. Verdeel de klas in groepen en geef elke groep een flap waarop de omtrek van een lichaam getekend wordt. Geef elke groep ook een beeldwoordenboek en een aantal informatieve boeken waarin het menselijk lichaam wordt voorgesteld. Gelijktijdig beginnen alle groepen te zoeken naar zoveel mogelijk verschillende lichaamsdelen. Die woorden schrijven ze met het juiste lidwoord op de juiste plek op de flap. Na een kwartier stop je met de opdracht. Vergelijk samen. De groep die de meeste woorden heeft gevonden, is gewonnen.

Het oefenen van deze woordenschat kan je ook als tussendoortje spelen. Laat iedereen om beurten bij zichzelf een lichaamsdeel aanduiden, de andere kinderen noteren het woord met het bijbehorende lidwoord. Dat kan ook in groepjes: wie de taal nog niet zo goed kent, kan zich laten helpen. Zelfstandige naamwoorden en lidwoorden kan je ook laten aanvullen met bijvoeglijke naamwoorden. Bijvoorbeeld: de bruine ogen, de gekrulde haren...

Vraag de kinderen om per twee van elkaar een lichaamsdeel te fotograferen dat ze erg mooi vinden. Bij de foto schrijven ze een beschrijving. Bijvoorbeeld: de groene ogen van Evi. De foto's verwerk je in een Powerpoint en geef je een nummer. De bijhorende omschrijvingen verzamel je op een vel papier. Toon de foto's klassikaal. Bij elke foto noteren de kinderen het bijbehorende nummer. Deze opdracht kan je ook individueel laten uitvoeren tijdens hoekenwerk of contractwerk.

Verzamel in de boekenhoek zoveel mogelijk informatieve beeldwoordenboeken waarin de kinderen tijdens vrij lezen kunnen kijken.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Muzische vorming – 5 Media – 5.1

ICT 5 – 6 – 7

Kameleonisme

“Ik vlucht voor een operatie om mijn kameleonisme weg te halen”, zegt Maryam.

- Welk woord zit er in ‘kameleonisme’ vervat?
- Welke eigenschap heeft een kameleon?
- Wat betekent dat voor Maryam?
- Hoe kan je dat op de illustraties zien?
- Bestaat ‘kameleonisme’ echt?

Bekijk samen de illustratie waarop Maryam in de wachtzaal van het ziekenhuis zit. Daar lijkt ze in haar omgeving op te gaan. Vraag de kinderen of ze soms aan ‘kameleonisme’ zouden willen lijden. Laat ze zo’n moment voorstellen in een tekening. Ze kiezen zelf of ze al dan niet uit eigen ervaring vertrekken. Wanneer de tekeningen klaar zijn, hang je ze op en bouw je er een tentoonstelling mee. Op die tentoonstelling bekijkt iedereen elkaars werk en krijgt ook iedereen twee post-its. Nadat ze alle voorgestelde situaties bekeken hebben, kiezen ze er twee uit waarvoor ze een titel bedenken. Die titel hangen ze bij de tekening. Spreek af dat er bij elke tekening niet meer dan twee of drie post-its mogen hangen en vul zelf de lege plekken aan. Op die manier krijgt niemand het gevoel dat zijn of haar tekening niet geapprecieerd wordt.

Muzische vorming – 1 Beeld – 1.2 – 1.6

Superman of supervrouw

Naar aanleiding van dit verhaal kan je stil staan bij de mindere eigenschappen die elk kind wellicht heeft, maar je kan evengoed aandacht besteden aan de kwaliteiten waarover het beschikt. Vraag ze het blaadje te nemen waarop ze noteerden wat ze aan zichzelf goed of zelfs bijzonder vonden. Herneem vervolgens de zin “*Milko haalde diep adem en wandelde achter het kameleonmeisje naar buiten, zelfbewust en fier als een pauw. Hij leek wel een prinselijke superman.*” Schenk aandacht aan de betekenis van het woord ‘welbewust’ en de uitdrukking ‘fier als een pauw’. Laat ze even uitproberen hoe het voelt om zich te bewegen als een prinselijke superman die zelfbewust en fier als een pauw is. Het kan helpen als ze daarbij denken aan waarin ze goed zijn.

Oefen dit samen in. Je laat iedereen gelijktijdig door de ruimte wandelen. Op jouw teken nemen ze welbewust een fiere houding aan. Zo wandelen ze verder. Na een volgend teken nemen ze weer hun gewone houding aan. Jonge kinderen zijn hier vatbaar voor. Laat ze geregeld tussendoor bij korte verplaatsingen fier als een pauw en zelfbewust lopen. Wie weet bewaren ze wel net zoals Milko de glimlach op hun gezicht wanneer ze even later weer hun onvolmaakte zelf zijn.

Muzische vorming – 4 Beweging – 4.1

Echt gebeurd of fantasie?

Dit verhaal leent zich ertoe (net als “Over papa die zijn hoofd kwijt was”) om de begrippen ‘fictie’ en ‘non-fictie’, ‘werkelijkheid’ en ‘fantasie’ in te oefenen. Geef elk kind twee gekleurde kaarten. De ene kaart staat voor fantasie en de andere kaart voor werkelijkheid. Geef zelf een aantal zinnen uit het verhaal (of uit beide verhalen). Na het beluisteren van de zinnen steken ze de bijbehorende kaart in de lucht. Sta na een aantal voorbeeldzinnen stil bij het soort verhalen die “Over papa die zijn hoofd kwijt was” en “Kinderreparatiedienst” zijn. Benoem ze als fantasieverhalen.

Nederlands – 6 Taalbeschouwing – 6.7

Bibliografie

Van Dale beeldwoordenboek / Jean- Claude Corbeil en Ariane Archembault, Van Dale Lexicografie, 2004